

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด
ตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

Creating Buddhist Consciousness Preventing and Monitoring Drug
Problems along the Border Loei Province

โดย

พระมหาสุภวิษณุ ปภสฺสโร (วิราม)

พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ใต้ศรีโคตร

นายพัทธนันท์ นวลน้อย

นายเอกลักษณ์ คงทิพย์

พระมหาสมศักดิ์ สีนนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763027

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด
ตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

Creating Buddhist Consciousness Preventing and Monitoring Drug
Problems along the Border Loei Province

โดย

พระมหาสุภวิษณุ ปภสฺสโร (วิราม)

พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ใต้ศรีโคตร

นายพัทธนันท์ นวลน้อย

นายเอกลักษณ์ คงทิพย์

พระมหาสมศักดิ์ สินนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763027

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Creating Buddhist Consciousness Preventing and Monitoring Drug
Problems along the Border Loei Province

BY

Phramaha Suphawich Prapassaro (Wiram)

Phrakrubaidika Thaweesak TaiSrikhot

Mr. Akekalak Kongthip

Mr. Pattanan Nualnoy

PhramahaSomsak Sinna

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College

B.E. 2563

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800763027

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
ผู้วิจัย:	พระมหาสุภวิชัย ปภสสร(วิราม), พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ใต้ศรีโคตร, นายพัทธนันท์ นวลน้อย, นายเอกลักษณ์ คงทิพย์, พระมหาสมศักดิ์ สีนนา
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๓
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และ ๓) เพื่อการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เป็น การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research)

ผลการวิจัย

๑. ในการวัดระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนจังหวัดเลย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ปานกลาง เนื่องจากการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นยังมีการประชาสัมพันธ์ยังมีน้อยอยู่ และระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอธิบายได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วม ในการป้องกันปัญหายาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ ด้าน นั้น ใน ด้านการค้นหาปัญหา/สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด การมีส่วนร่วม จัดทำแผนงาน/โครงการในการป้องกันปัญหายาเสพติด และให้ชุมชนมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและ แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีระดับการมีส่วนร่วม มากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดกระแสต่อต้านสิ่งเสพติด การมีส่วนร่วมให้คำแนะนำปรึกษาผู้ปกครอง/เยาวชนที่ติดสิ่งเสพติด และมีส่วนร่วมชักชวนให้ ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติด และในด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผล ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าใน การดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดของรัฐตามสื่อต่าง ๆ อีกทางหนึ่งด้วย

๒. การพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่า ยาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติไม่สามารถแก้ไขให้บรรลุผลได้

ด้วยองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ต้องอาศัยการแก้ไขในมิติต่าง ๆ ทั้ง ๕ รั้วป้องกัน ให้แข็งแกร่ง สถาบันทางสังคมทุกระดับทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันโรงเรียน สถาบันศาสนา ต่างทำหน้าที่หน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน ระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันสร้างความรู้ความเข้าใจทัศนคติที่ดี ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์เท่าทันต่อเหตุการณ์ การพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยในการศึกษาครั้งนี้ ต้องทำให้คนในพื้นที่เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึก โดยการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน นำปัญหาเข้ามาสู่การพิจารณาเพื่อเป็นการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องและแสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป การดำเนินการดังกล่าวอาจทำได้ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการ โดยมีการกำหนดหลักสูตรที่ชัดเจน หรือกระทำการอย่างไม่ทางการในวงแคบ โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

๓. การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวของยาเสพติดตามแนวชายแดน โดยบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “สัมมาทิฐิ” ทิฐิ คือ ความเห็น ความเข้าใจ ความใฝ่ฝันที่ยึดถือต่างๆ ของคนเรามีอิทธิพลและมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแนวความคิดแบบมีจณาทิฐิให้เปลี่ยนไปเป็นแนวความคิดที่ถูกต้องก็คือ สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ นั่นเอง โดยผลการศึกษาในข้อนี้แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยด้วยสัมมาทิฐิ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสะท้อนปัญหา/ผลกระทบ ปัญหา ยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน จากการสนทนากลุ่ม ขั้นตอนที่ ๒ การประเมินการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยด้วยสัมมาทิฐิ ขั้นตอนที่ ๓ ผลการใช้ชุดกิจกรรม พบว่า จิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าร่วมกิจกรรม ในภาพรวมมีระดับจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดสูงมาก

Research Title: Creating Buddhist consciousness Preventing and monitoring drug problems along the border Loei Province

Researchers: Phramaha Suphawich Prapassaro (Wiram), Phrakrubaidika Thaweesak TaiSrikhot, Mr. Akekalak Kongthip, Mr. Pattanan Nualnoy, PhramahaSomsak Sinna

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College

Fiscal Year: 2563 / 2020

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objective of this research is 1) to study the creation of a Buddhist consciousness in the prevention and surveillance of drug problems along the Loei border; and 3) to build a Buddhist consciousness in the prevention and surveillance of drug problems along the Loei Province border. It is research and development (R&D) with two educational procedures: Qualitative research and Participatory Action Research (PAR: Participatory Action Research).

Research results

1. In measuring the knowledge and understanding of drugs of the sample group in Loei Province, it was found that the sample group had a moderate level of knowledge. Since the public relations from the government agencies that are involved are still very little publicity. And the level of participation in drug prevention among people in the community of Loei province of the sample. Can be described as the level of participation in the prevention of drug problems of the people in the community of Loei Province of the 3 areas. In finding problems / causes and planning activities has the highest level of engagement Participation in drug prevention programs / projects and encouraging the community to participate in proposing problems and solutions to drug problems In terms of participation in performance the highest levels of participation were participation in public relations campaigns to stimulate anti-drug trends. Participation in counseling for parents / young people with addictions. And to persuade people in the community to participate in activities to resolve drug problems. And in the field of participation in monitoring results Community or related agencies

also educate people in the area of participation in monitoring the progress of the government's drug prevention in various media as well.

2. Most of the sample groups lacked understanding. And can't tell if how can building a Buddhist consciousness in the prevention and surveillance of drug problems can help reduce the problems that arise? The reasons why drugs spread to villages / communities are: 1) weak people lack of consciousness and awareness Children and youth are eager to know and want to try. Want friends to accept the family was broken, the love, the warmth, the lack of anchoring. 2) drug substance, drug intoxication Make the eater fascinated with happiness Enchantment Until unable to return to happiness in normal life Must always rely on drug use 3) environment, including the ambiguity around Deficient family, no time to distance, lack of cultivating good things. And weak villages / communities Lack of a good role model Lack of harmony Different people ignore each other. In addition, most of the sample groups received information on drug prevention and surveillance from various media, this activity was an opportunity that could help people in the area to help cultivate Buddhist consciousness. Or encourage youth in the area So that youth or people in the community know right and wrong and to have a study of the principles and teachings of Buddhism to apply Change behavior and train yourself too.

3. Buddhist consciousness building to solve long-term problems of drug along the border, namely, 1) preparing people in villages / communities. There are two levels: villagers level, raising awareness of the dangers and dangers of drugs. Commitment to take part in solving problems Public relations promote understanding and change attitudes. And the vocal level Recruiting leaders, develop potential by training / study visits, etc. 2) Understand drug problems in the community, survey and screen to identify problems. Analyze data into groups to find solutions to the problems that are suitable for each group. Analyze the potential of the community. 3) Plan the community work. Plan with participation to solve other problems that cause drug problems. 4) Take action to solve problems with participation from people in the community. And 5) develop to sustainability by improving the quality of life of the community Manage knowledge and connect networks, evaluate lesson conclusions, exchange learning including supporting, promoting, networking outside the community. To develop the next generation of leaders, create volunteer spirit, develop potential for second generation leaders to have a mainstay continuing to operate.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลหลายท่าน ซึ่งคณะผู้วิจัยขอเวยนามท่านผู้มีอุปการคุณเหล่านั้นไว้ในที่นี้ ดังนี้

๑. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงงานวิจัยนี้ได้สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

๒. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย โดยพระราชปริชา มณี, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย ได้อนุญาตให้คณะผู้วิจัยสามารถปฏิบัติงานและเก็บข้อมูลวิจัยในวัน เวลาราชการได้ ตลอดจนคณาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์เลย ที่อำนวยความสะดวกในระหว่างการทำวิจัย

๓. พ.อ.สมหมาย บุชบา รอง ผบ.มทบ.๒๘ และ รอง ผอ.กรม. จังหวัดเลย ได้ให้ความอนุเคราะห์และเป็นประธานในการเปิดโครงการวิจัยและบรรยายพิเศษเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด

๔. นายภูริวัจน์ โชตินพรัตน์ นายอำเภอเชียงคาน ได้ให้ความอนุเคราะห์และเป็นประธานในการเปิดศูนย์ป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย

๕. พ.ต.อ.ต่อศักดิ์ อรัณยกานนท์ ผู้กำกับ สภ.เชียงคาน และทีมงานวิทยากรจากสถานีตำรวจเชียงคาน ที่ได้อนุเคราะห์เป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในชุมชน

๖. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเชียงคาน ที่อนุเคราะห์ทีมงานวิทยากรพิเศษ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Workshop) ร่วมกับชุมชน

๗. ทีมงานผู้ช่วยนักวิจัยภาคสนามที่ทำหน้าที่ในการช่วยสัมภาษณ์ จัดกิจกรรมและปฏิบัติงานในภาคสนาม จนทำให้ได้ข้อมูลขั้นต้นสำหรับการทำวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

จึงขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

พระมหาสุภวิชัย ปภสโร (วิราม) และคณะ

๑ ธันวาคม ๒๕๖๓

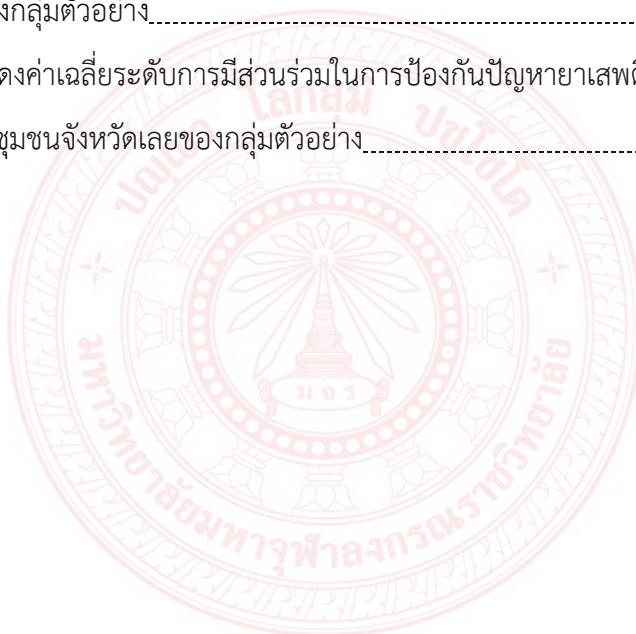
สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับยาเสพติด.....	๖
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง.....	๑๕
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	๒๘
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก.....	๓๓
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๑
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๕๑
๓.๒ พื้นที่การวิจัย.....	๕๑
๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๕๑
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๑
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๒
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๒
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๕๕

สารบัญตาราง

ตารางที่

๒.๑ แนวคิดที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วม_๓๐	
๒.๒ แนวคิดที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วม_๓๒	
๔.๑ แสดงลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	๕๗
๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่าง.....	๕๘
๔.๓ จำนวนร้อยละระดับความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด ของกลุ่มตัวอย่าง.....	๖๐
๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชน ในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง.....	๖๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อก้าวถึงปัญหาของสังคมที่มีความสำคัญและเป็นปัญหาระดับต้นๆ ของประเทศนั้น คงจะหนีไม่พ้นปัญหายาเสพติดที่นับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาเหล่านี้เป็น ปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข อย่าง เร่งด่วนแต่ดูเหมือนว่ายิ่งแก้ไข ปัญหาที่ยิ่งมากขึ้นและทวีความรุนแรงมากขึ้น ทุกที่จากอดีตจนถึง ปัจจุบันจำนวนของผู้ติดยาเสพติดมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลาโดยปัญหาเหล่านี้มีการกระจาย ตัวเข้าสู่ทุกพื้นที่ทั่วประเทศและขยายฐานของผู้เสพจากเดิมที่เป็นเพียงแค่กลุ่มผู้ใช้ แรงงาน กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มคนขับรถประเภทต่าง ๆ กลุ่มเกษตรกรไปสู่กลุ่มผู้ว่างงานและเยาวชน เพิ่มมากขึ้น การใช้ยาเสพติดเป็นพฤติกรรมการใช้ยาในทางที่ผิดเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ เบี่ยงเบนออกไปจากแนวปกติจะเกิดขึ้นก็ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างผสมผสานกันที่สำคัญคือ ต้องมียาเสพติด มีกลุ่มผู้ค้าและกลุ่มผู้เสพซึ่งก็คือประชากรในทุกกลุ่มที่อยู่ในสังคม รวมทั้งภาวะทาง สังคมที่เอื้ออำนวยให้เปลี่ยงปล้ำตกเป็นทาสยาเสพติดชนิดนั้น ๆ สาเหตุหลักที่มีผลต่อการติดยาเสพติดคือ ๑) สภาพของสังคม ๒) ขนบธรรมเนียมและประเพณี ๓) อิทธิพลความพึงพอใจ ๔) การเมืองทุก คนในสังคมยอมรับว่ายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดที่บ่อนทำลายประเทศชาติและ ประชากรใน ชาติโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ถือว่าเป็นกำลังสำคัญในอนาคตยาเสพติดก็แพร่ระบาด เข้าไปอย่างรวดเร็วทุกส่วนในสังคมพยายามเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น แต่ดูเหมือนว่า ยิ่งมากขึ้นและ ทวีความรุนแรงซับซ้อนขึ้นทุกที

จากสถานการณ์ ดังกล่าวรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาเหล่านี้และความ เร่งด่วนที่จะขจัดปัญหาดังกล่าวให้บรรเทาเบาบางลงหรือหมดสิ้นไป ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันก็ได้มี นโยบาย ในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเร่งรัดให้มีการแก้ไขปัญหายาเสพติดการขยาย การ บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การเร่งรัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และ สารเสพติดด้วยการใช้มาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางการศึกษารวมทั้งการปลูกฝังค่านิยม พื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไม่ให้มีวามยาเสพติด^๑ รัฐบาลได้ถือเป็นปัญหาสำคัญทั้งได้ทุ่มเท ทรัพยากรเป็นจำนวนมากในการแก้ไข แต่จากการประเมิน สถานการณ์โดยภาพรวมของประเทศของ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พบว่า ปัญหา ยาเสพติดกลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเป็น ลำดับ ทั้งในแง่ตัวยาที่ใช้ กลุ่มบุคคลผู้เสพและพื้นที่แพร่ระบาด ทั้งยังพบว่า การแก้ปัญหายาเสพติด แต่โดยลำพังองค์การภาครัฐเพียงอย่างเดียวอย่างเดียวนั้นยังไม่สามารถลดความรุนแรงของปัญหาลงได้ ทั้งยังเกิด

^๑ ส่วนข่าวกรองยุทธศาสตร์ และส่วนเฝ้าระวังเชิงยุทธศาสตร์, สถานการณ์ยาเสพติด ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๖๑), หน้า ๑ - ๒.

การเรียนรู้จากชุมชนว่า ถ้าหากพื้นที่ใดที่องค์กรชุมชนและคน ในชุมชนตื่นตัวมาแก้ปัญหาภายใต้การประสานความร่วมมืออย่างเข้มแข็งกับองค์กรภาครัฐ ชุมชน นั้นสามารถลดความรุนแรงของปัญหา ยาเสพติดได้ และยังทำให้ชุมชนปลอดภัยยาเสพติด^๒ สถานการณ์ยาเสพติดในจังหวัดเลย จากข้อมูลรายงานของศูนย์ปฏิบัติการ ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด จังหวัดเลย ยังพบยาเสพติดแพร่ระบาดในพื้นที่ในตามแนวชายแดน กลุ่มวัยรุ่น ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยในพื้นที่จังหวัดเลยและเป็นชาวลาวบางส่วน ซึ่งเป็นเพศ ชายมากกว่าเพศหญิง อายุ ๑๔ -๕๐ ปี ชนิดของยาเสพติดที่พบว่า มีการแพร่ระบาดมาก คือ ยาบ้า ส่วนใหญ่นำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน คือจุดเสี่ยงตามแนวชายแดน เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดเลย มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ถึง ๔ อำเภอ

ในประเทศไทยยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาของชาติอยู่ในขณะนี้ เพราะเยาวชนได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาเป็นเวลาช้านาน บางชนิดก็ให้ทั้งคุณและโทษ บางชนิดก็มีแต่โทษประการเดียว อยู่ที่ใช้การนำไปใช้ ปัจจุบันมียาเสพติดชนิดต่าง ๆ ในท้องตลาดมากกว่า ๑๒๐ ชนิด บางชนิดหาซื้อได้ง่าย ตั้งแต่ราคาถูกไปจนถึงราคาแพง ทำให้กลุ่มผู้ใช้ยามีอยู่หลายระดับในสังคมโดยมากผู้ติดยามักเริ่มด้วยความอยากรู้อยากลอง และความคึกคะนองเป็นส่วนใหญ่ สภาพแวดล้อม สังคม และค่านิยมในกลุ่มเป็นแรงผลักดันอีกชั้นหนึ่ง ประกอบกับหาซื้อได้ง่าย ทำให้จำนวนผู้ติดยาไม่ได้ลดน้อยลง ซึ่งล้วนก่อความเสียหายให้กับประเทศชาติทั้งสิ้น การพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นพัฒนาด้านวัตถุดิบเป็นเหตุให้การพัฒนาทางด้านจิตใจการพัฒนาคนและสังคมตามไม่ทันทำให้เกิดปัญหาทางสังคมติดตามมา มีองค์กรพัฒนาเอกชนที่มุ่งเอาหลักพุทธธรรมในทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโดยเฉพาะแนวทางสันติวิธีเน้นเอื้อเฟื้อ ความเมตตา ความเห็นคุณค่าของชีวิตมนุษย์ การมีส่วนร่วมในสังคม ฯลฯ ทั้งนี้โดยมุ่งให้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและความเป็นธรรมในสังคมไม่เบียดเบียนหรือเอาเปรียบ เปรียบ มีน้ำใจต่อกัน ในด้านปัญหาของเด็กและเยาวชนในชนบทจะต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมายไม่ว่าปัญหาด้านยาเสพติด การขาดคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนทุกคนต้องตระหนัก เพราะเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่าของสังคมที่ควรจะได้รับการทำงานบำรุง

ด้วยการตระหนักถึงการมีส่วนร่วมช่วยชาติและสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งกลายเป็นปัญหาหลักในหมู่เยาวชนของชาติ ทำให้ทุกหน่วยงานและกลุ่มบุคคลทุกหน่วยในสังคมต้องมาระดมสติปัญญา ความสามารถเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาเสพติดดังกล่าว แม้แต่พระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคลากรในพระพุทธศาสนาซึ่งแสวงหาหนทางความหลุดพ้นแห่งกองกิเลสอาสวะ ก็จะต้องเข้ามามีส่วนแก้ปัญหาเนื่องด้วยการช่วยเหลือประชาชน เยาวชนหรือช่วยชาติให้พ้นทุกข์ การพัฒนาจิตใจโดยที่ไม่มีการพัฒนาวัตถุนั้นก็ทำได้เพียงในรูปของพิธีกรรมแต่ไม่สามารถยกระดับจิตใจของประชาชน เยาวชน ให้สูงขึ้นได้ การทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐนั้นยากที่จะประสบผลสำเร็จ เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่พร้อมในด้านการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจซึ่งต่างจากพระสงฆ์ที่สามารถเป็นผู้นำด้วยการพัฒนาจิตใจได้ การใช้คำสอนตามหลักการของพระพุทธศาสนาจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการมีส่วนร่วมช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชนและเยาวชน ทั้งปัญหาสิ่งเสพติดในชุมชน ปัญหาการขาด

^๒ บัณฑิต อ่อนคำ และคณะ, รูปแบบการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่โดยเน้นบทบาทของชุมชนและระบบกลไกของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน: ศึกษากรณี กทม. และภาคกลาง, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

คุณธรรม จริยธรรมได้ เพราะเมืองไทยเป็นเมืองนับถือพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นประชาชนส่วนใหญ่ยังเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระสงฆ์ และน่าจะเป็นกลยุทธิ์หรือวิธีการที่นำไปใช้อย่างเป็นระบบโดยพระสงฆ์ส่วนใหญ่การแก้ไขปัญหายาเสพติดก็อาศัยพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนช่วยบ้าง แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจังและเป็นระบบสำคัญในการศึกษาวิจัยนี้

จากปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธ ในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดในชุมชนจังหวัดเลย เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานสำหรับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดน ในพื้นที่จังหวัดเลย เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ โดยเป็นการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธให้ประชาชนหรือเยาวชนในพื้นที่ตามแนวชายแดน หรือพื้นที่เป้าหมายที่มีปัจจัยเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด ให้ตระหนักถึงโทษและพิษภัยจากยาเสพติดที่ได้กล่าวมาแล้ว มีการการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืนสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาระบบการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๒.๓ เพื่อการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ จิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดของชุมชนจังหวัดเลยมีลักษณะอย่างไร

๑.๓.๒ กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดของชุมชนจังหวัดเลยเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดของชุมชนจังหวัดเลยมีรูปแบบอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดเลย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาในเขตพื้นที่ ๓ อำเภอ ได้แก่ ตำบลหนองฝือ อำเภอท่าลี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน และตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม ซึ่งเป็นอำเภอที่เป็นพื้นที่ชายแดนที่มีอาณาเขตติดกับพรมแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่งในปัจจุบันถือเป็นพื้นที่ที่มีการสำรวจพบปัญหายาเสพติดมากที่สุดในจังหวัดเลย

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำชุมชน อาสาสมัครป้องกันยาเสพติด ผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และภาคประชาชน จากพื้นที่ ๓ อำเภอ ดังนี้

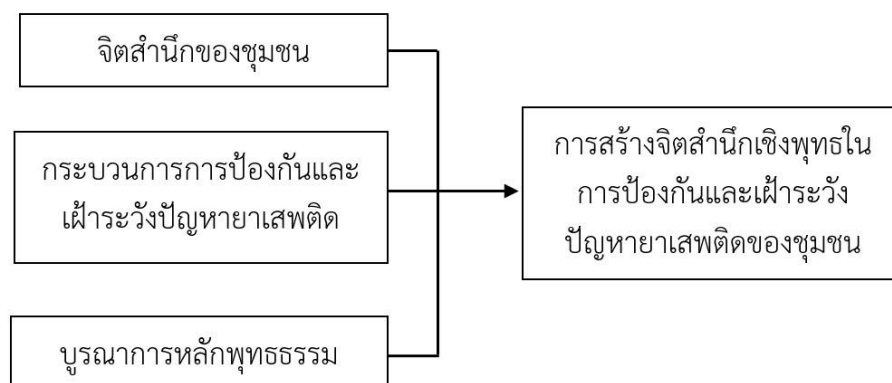
- ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๓๐ คน
- อาสาสมัครป้องกันยาเสพติด จำนวน ๑๕ คน
- ผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๕ คน
- ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน ๑๕ คน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ปัญหาเสพติดตามแนวชายแดน (Drug problem along the border) หมายถึง ปัญหาเสพติดที่เกิดจากประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นแหล่งผลิตยาเสพติด มีการลักลอบนำยาเสพติดเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้นในทุกปี และแนวโน้มการใช้ยาเสพติดของกลุ่มเยาวชนก็สูงขึ้น ถือเป็นปัญหาจุดเสี่ยงตามแนวชายแดน

จิตสำนึกเชิงพุทธ (Buddhist consciousness) หมายถึง การพัฒนาจิตสำนึกตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์และผสมผสานกันอย่างเป็นกระบวนการให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติตามกรอบหรือกฎระเบียบในสังคม ด้วยการจัดฝึกอบรม ให้ความรู้ความเข้าใจ ปลุกฝังจิตสำนึกการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาของเยาวชน เป็นการนำธรรมะซึมซับเข้าภายในจิตใจโดยไม่รู้ตัว

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑.๗.๑ ทราบสภาพปัญหาจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย

๑.๗.๒ ได้กระบวนกรป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย

๑.๗.๓ ได้องค์ความรู้ใหม่ในการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวของยาเสพติดตามแนวชายแดน

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่ามีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับยาเสพติด
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ในการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด เป็นการศึกษาถึงเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความหมายของยาเสพติด ประเภทของยาเสพติด โทษและพิษภัยของยาเสพติด สาเหตุการติดยา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหายาเสพติด ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของยาเสพติด

กระทรวงสาธารณสุข^๑ ได้ให้ความหมายของยาเสพติดว่าหมายถึง สารที่เสพเข้าสู่ร่างกายซ้ำ ๆ กัน ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ จะทำให้เกิดผล

สันติ จัยสิน และคณะ ได้ให้ความหมายของยาเสพติดว่า หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำ ๆ กัน แล้ว ไม่ว่าจะ ด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งอาจเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือนานติดต่อกันก็ตามจะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้น ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือจิตใจเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยัง อาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลงและเมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้ว ไม่ได้เสพจะมีอาการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจหรือเฉพาะทางด้านจิตใจขึ้นในผู้เสพนั่นเมื่อพิจารณาตามความหมาย จะพบว่าผู้ที่ติดยาเสพติด คือ พวกที่เริ่มเสพแล้ว ติด จะเกิดความพึงพอใจจึงเสพติดต่อกัน และทำให้ต้องยา จำเป็นต้องเสพเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งไม่

^๑ กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต, คู่มือการปรึกษาในสถานการณ์ยาเสพติด, (กรุงเทพมหานคร: กมลโปรดักชั่น, ๒๕๔๓), หน้า ๔๘ - ๔๙.

สามารถเลิกได้ เนื่องจากจะเกิดการทุกข์ทรมานทั้ง ร่างกายและจิตใจจึงต้องตกเป็นทาสของยาเสพติด^๒

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด^๓ ได้ให้ความหมายของยาเสพติดโดยทั่วไปและความหมายตามกฎหมาย ดังนี้

๑. ความหมายโดยทั่วไป ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์ทางธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำ ๆ กันแล้วไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ เป็นช่วงระยะ ๆ หรือนานติดต่อกันก็ตามทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ในอำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้น ทางด้านร่างกายและจิตใจหรือจิตใจเพียงอย่างเดียว และต้องเพิ่มปริมาณการเสพยาเสพติด ขึ้นเรื่อย ๆ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสพยาเสพติดเสื่อมโทรมลงและเมื่อถึงเวลาอยากเสพยาแล้วไม่ได้เสพยา จะมีการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือเกิดอาการทางด้านจิตใจเพียงอย่างเดียว

๒. ความหมายตามกฎหมายยาเสพติดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๔ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๒.๑ ยาเสพติดให้โทษ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพยาเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วย ประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพยาขึ้น เรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยามีความต้องการเสพยาทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรง อยู่ตลอดเวลาและสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง

๒.๒ วัตถุออกฤทธิ์ ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘ วัตถุออกฤทธิ์ หมายความว่า วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท เป็นสิ่งที่ได้จากธรรมชาติหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในราชกิจจานุเบกษา

๒.๓ สารระเหย ตามพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓ สารระเหย หมายความว่า สารเคมีหรือผลิตภัณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ประกาศว่าเป็นสารระเหย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๖: ๑๐๐) ให้ความหมายว่า ยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีซึ่งเมื่อเสพยาหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะติด ก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง ทำให้ร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรม เช่น ฝิ่น กัญชา เฮโรอีน ยานอนหลับสุรา^๔

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ให้ความหมายของคำว่า “ยาเสพติด” หมายถึง ยา สาร หรือวัตถุใด ๆ ที่เมื่อนำเข้าสู่ร่างกายด้วยวิธีกิน สูบ ฉีด ดม หรือวิธีอื่น ๆ วิธีใดวิธีหนึ่งติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกาย และจิตใจ^๕ ดังนี้

^๒ สันติ จัยสิน และคณะ, เทคนิคการเผยแพร่ความรู้เพื่อป้องกันภัยยาเสพติด, (กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^๓ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๕.

^๔ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๑๐๐.

^๕ “ยาเสพติด”, (ออนไลน์), เข้าถึงได้จาก: <http://www.krusarawut.net>, ๒๕๖๐.

๑. มีความต้องการอย่างแรงกล้า ทั้งทางร่างกายและจิตใจที่จะเสพยาอื่นอีกเรื่อย ๆ หรือ ต้องการเสพอยู่เสมอ

๒. มีความต้องการที่จะเพิ่มปริมาณของยาเสพติดให้มากขึ้น

๓. เมื่อถึงเวลาที่เกิดความต้องการเสพแล้ว ไม่ได้เสพจะเกิดอาการขาดยา และอยากยา โดยแสดงออกมาในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น หาว อาเจียน น้ำมูกน้ำตาไหล ทูรนทูราย คลุ้มคลั่ง ขาดสติ โมโห ฉุนเฉียว เป็นต้น

๔. ยาเสพติดจะทำลายสุขภาพของผู้เสพทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้ร่างกายทรุดโทรม มีโรคแทรกซ้อน และทำให้เกิดอาการทางจิตและประสาท

องค์การสหประชาชาติให้ความหมายว่า ยาเสพติด หมายถึง สารใด ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือได้จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ที่มีผลต่อจิตใจและระบบประสาท^๖

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีซึ่งเมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะติดก้อให้เกิดพิษเรื้อรัง ทำให้ร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรม เช่น ฝิ่น กัญชา เฮโรอีน ยานอนหลับ สุรา^๗

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด^๘ ได้ให้ความหมายและแบ่ง ประเภทของสารเสพติดไว้ว่า ยาหรือสารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีการรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือวิธีใด ๆ ก็ตาม เป็นช่วงระยะเวลาติดกันจะทำให้ร่างกายทรุดโทรมและตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของ สิ่งนั้น ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจหรือจิตใจเพียงอย่างเดียว เนื่องจากต้องเพิ่มขนาดการเสพมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเมื่อเสพเข้าไปสักระยะจะเกิดภาวะดื้อยา ปริมาณยาเดิมไม่สามารถทำให้เมาได้เมื่อถึงเวลาเสพหากไม่ได้เสพจะทำให้เกิดอาการขาดยา ทำให้ทรมานทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจหรือ จิตใจเพียงอย่างเดียว

จากนิยามความหมายของยาเสพติดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ยาเสพติด หมายถึง สารหรือวัตถุชนิดใด ๆ ก็ตามอาจจะเป็นสารเคมีหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์ทางธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ซึ่งเมื่อเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำ ๆ กันแล้วไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ เป็นช่วงหนึ่งหรือนานติดกันก็ตามที่ส่งผลทำให้บุคคลผู้นั้น ต้องตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือจิตใจเพียงอย่างเดียว และ ต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อย ๆ และอาจเกิดอาการขาดยาถอนยา หรืออยากยา เมื่อขาดยาแล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสพติดเสื่อมโทรมลงเกิดโทษต่อตนเอง ครอบครัว ผู้อื่น ตลอดจนสังคม ประเทศชาติและก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอันได้แก่ ปัญหา อาชญากรรม ปัญหา การค้าประเวณี เป็นต้น

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๐๐.

^๘ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๐ -๒๕๔๔) ฉบับที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

๒.๑.๒ ประเภทของยาเสพติด

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ แบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ

ประเภทที่ ๑ ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรงไม่เป็นประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น เฮโรอีน (Heroin) แอมเฟตามีน (Amphetamine) แอลเอสดี (LSD) เป็นต้น

ประเภทที่ ๒ ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน (Morphine) โคเคน (Cocaine) โคเคอีน (Codeine) และฝิ่นยา (Medicinal Opium)

ประเภทที่ ๓ ยาเสพติดให้โทษ ที่มีลักษณะเป็นต้นตำรับยา และมียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ด้วย เช่น ยาแก้ไอผสมโคเคอีน (Codeine Cough Syrup)

ประเภทที่ ๔ สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภทที่ ๑ หรือประเภทที่ ๒ ได้แก่ แอซีติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride) และอะซีลคลอไรด์ (Acetyl Chloride)

ประเภทที่ ๕ ยาเสพติดให้โทษที่ไม่ได้เข้ามาอยู่ในประเภทที่ ๑ ถึงประเภทที่ ๔ ได้แก่ กัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น(ซึ่งหมายรวมถึงพันธุ์ฝิ่น เมล็ดฝิ่น กล้าฝิ่น ฟางฝิ่น) และเห็ดขี้ควาย

ต่อมาเมื่อประกาศกระทรวงสาธารณสุข ได้ลงในราชกิจจานุเบกษา ประกาศฉบับทั่วไป ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๓๙ สารสำคัญคือ เพิกถอนสารในกลุ่มแอมเฟตามีนอนุพันธ์ ของแอมเฟตามีน วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๑ และประเภท ๒ รวม ๑๖ ชนิด จากพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ) วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘ และให้นำมาประกาศเป็นยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๑ ตามพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ และประกาศควบคุมสารและเคมีภัณฑ์จำเป็นที่ใช้ในการลักลอบผลิตวัตถุเสพติดจำนวน ๑๒ ชนิดเป็นยาเสพติดให้โทษ

สารหรือยาเสพติดทั่วไปมีมากมาย ประมาณ ๑๑๖ ชนิด นักการศึกษาได้กำหนดประเภทยาเสพติดแตกต่างกันออกไป โดยสรุปมี ๔ ลักษณะ คือ

๑. แบ่งตามแหล่งที่เกิดของสารและยาเสพติดให้โทษ

๑.๑ สารหรือยาเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) มาจากพืชบางชนิดซึ่งยังไม่ได้ นำไปใช้กรรมวิธีทางเคมีหรือมีการเปลี่ยนแปลงแบบง่ายๆ เช่น ฝิ่น กัญชา กระท่อม ต้นโคคา กาท (Khat)

๑.๒ สารหรือยาเสพติดสังเคราะห์ (Synthesis Drugs) อัจฉริยะยาเสพติดธรรมชาติมาผลิต ด้วยกรรมวิธีทางเคมี หรือผลิตผลสังเคราะห์ที่ใช้แทนยาเสพติดธรรมชาติได้ เพราะมีสารที่ทำให้ เสพติดผสมอยู่ เช่น เฮโรอีน มอร์ฟีน หรือยาเสพติดสังเคราะห์อื่น ๆ ที่เสพบ่อย ๆ แล้วเกิดเสพติด เช่น ยานอนหลับพวกบาร์บิทูเรท ยากระตุ้นประสาทแอมเฟตามีน หรือ “ยาม้า ยาขยัน”

๒. แบ่งตามลักษณะการติดสารหรือยาเสพติดให้โทษ

๒.๑ การติดสารหรือยาเสพติดให้โทษ (Narcotic Drug) เช่น ฝิ่นและอนุพันธ์ของฝิ่น กัญชา ซาโคบาร์บิตาล ฯลฯ

๒.๒ การติดสารให้โทษซึ่งติดเป็นนิสัย (Habitual Drug) เป็นยานอนหลับ ยาระงับ ประสาท ยาแก้ปวดประสาทอย่างอ่อนบางอย่าง รวมทั้งสุรา บุหรี่ ยานัตถ์

๓. แบ่งตามฤทธิ์ของสารหรือยาเสพติดให้โทษที่มีต่อร่างกายผู้เสพ

๓.๑ ออกฤทธิ์กดประสาทส่วนกลางและกดประสาทอื่น ๆ (Depressants) ออกฤทธิ์ กดประสาทส่วนกลาง เช่น ฝิ่นและอนุพันธ์ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน โคเคอีน เพอติดีน ฯลฯ ออกฤทธิ์

กตประสาทอื่น ๆ เช่น ยานอนหลับ พวกรับบีทเรท เช่น เพนโทบาร์บิทัล ยาเสพติดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บาร์บิทูเรท

๓.๒ ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาทและสมอง (Stimulants) เช่น โคเคนและโคเคอีน แอมเฟตามีน กระเทียม

๓.๓ ออกฤทธิ์หลอนประสาท (Hallucinogens) เช่น แอล เอส ดี (Lysergic Acid Diethylamide), STP, DMT นักการศึกษาบางท่านได้รวมกัญชาไว้ในสารเสพติดประเภทนี้ด้วย ส่วนใหญ่ประเทศไทยจะพบมากที่สุด คือ กัญชา และ LSD (Lysergic Acid Diethylamide)

๓.๔ ออกฤทธิ์หลายอย่าง (Mixed) กัญชาเป็นสารเสพติดอีกประการหนึ่งคือ ออกฤทธิ์ หลายอย่าง และกัญชาให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ.ศ. ๒๕๖๕ และอยู่ในความควบคุมตามพระราชบัญญัติกัญชา พ.ศ. ๒๕๖๗

๓.๕ สารเคมีที่ใช้สูดดม หรือสารระเหย (Volatile Solvents) เช่น กาวติดเครื่องบินเบนซิน ทินเนอร์ สีฟันทิน อีเทอร์ น้ำยาซักแห้ง

๔. แบ่งตามชนิดของสารหรือยาเสพติดให้โทษ

๔.๑ ฝิ่นหรืออนุพันธ์ที่เสกกัน คือ ฝิ่นสุกได้จากการนำยางฝิ่นสุกที่เก็บเป็น(สีน้ำตาล) นิยมสูบด้วยกล้องหรืออาจกินในรูปของฝิ่นก้อนมีฤทธิ์ในการกดประสาทส่วนกลาง เช่น เฮโรอีน มอร์ฟีน โคเคอีน เพติดีน ผลที่ได้รับจากการเสพจะกดประสาทรับความรู้สึกส่วนสมองทำให้มีเมฆ และสมองเสื่อม ความตั้งใจเสื่อม กตศุนย์ประสาทหายใจ ทำให้หายใจช้าลง คลื่นไส้อาเจียน ออกฤทธิ์ต่อประสาทไขสันหลังทำให้เกิดอาการกระตุก ออกฤทธิ์ต่อระบบทางเดินอาหาร ทำให้กล้ามเนื้อลำไส้หดตัว ท้องผูกออกฤทธิ์ต่อระบบขับถ่ายปัสสาวะทำให้กล้ามเนื้อกระเพาะ ปัสสาวะหดตัว ถ่ายปัสสาวะสลาก ออกฤทธิ์ต่อระบบไหลเวียนของโลหิต ลดความสามารถ ในการไหลเวียนของโลหิต

๔.๒ มอร์ฟีน ลักษณะสีขาวนวล ไม่มีกลิ่น รสขมจัด ละลายน้ำได้ง่าย นิยมเสพโดยการละลายน้ำฉีดเข้ากล้ามเนื้อที่สะโพกหรืออาจเสพโดยการกินในลักษณะผงยาบรรจุแคปซูล ฤทธิ์ของมอร์ฟีนแรงกว่าฝิ่น ๘ - ๑๐ เท่า ทางกรแพทย์ใช้เป็นยาระงับอาการปวดที่รุนแรง เช่น อาการปวดหลังผ่าตัด

คุณสมบัติที่เป็นพิษของพวกมอร์ฟีนที่ได้มาจากฝิ่นนี้เกิดขึ้นสองประการ คือ เกิดพิษเฉียบพลันเนื่องจากใช้ยาเกินขนาดซึ่งจะทำให้ถึงแก่ชีวิตทันที กับพิษจากการใช้ยาเป็นระยะเวลานาน สำหรับพิษจากการใช้ยาเป็นระยะเวลานานนั้นจะทำให้เกิดความต้อการทั้งทางร่างกายและจิตใจความต้อการทางร่างกายจะเริ่มเกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับทุก ๆ ๔ ชั่วโมง เมื่อใช้ไปเรื่อย ๆ นานเข้าจะทำให้ร่างกายเกิดความต้านทานยา ทำให้ต้องเพิ่มปริมาณของยามากขึ้นเรื่อย ๆ

๔.๓ เฮโรอีน มี ๒ ชนิด คือ เฮโรอีนบริสุทธิ์และเฮโรอีนผสม ในปัจจุบันเฮโรอีนเป็นยา เสพติดที่ร้ายแรงที่สุดมีฤทธิ์แรงกว่ามอร์ฟีน ๔ - ๘ เท่าและแรงกว่าฝิ่น ๓๐ - ๘๐ เท่าการเสพเฮโรอีนเพียง ๑ - ๒ ครั้ง ก็อาจติดได้และถ้าได้เสพ ๓ - ๔ ครั้ง จะติดเกือบทุกคน

๔.๔ ยานอนหลับที่มีผลโดยตรงต่อระบบส่วนกลางอื่น ๆ สารเสพติดชนิดนี้ได้แก่ ฟีนโทบาร์บิทัล เพนโทบาร์บิทัล เซโคบาร์บิทัล แอมโมบาร์บิทัลหรือเรียกว่า “เหล้าแห้ง” ไร่แดง ปีศาจแดง หรือเสื่อแจ็กเก็ตสีเหลือง เป็นต้น ผลที่ได้จากการเสพสารชนิดนี้จะทำให้มีเมฆ พุดไม่

ชัด มีอาการมีนเมาตลอดเวลา อาการที่เกิดจากการเสพยาเสพติด ถ้าเสพยาจำนวนน้อยรู้สึกผ่อนคลาย ถ้าเสพยามาก จะรู้สึกง่วงนอนมาก ไม่สนใจสิ่งใด ๆ เดินไม่ตรง ทรงตัวไม่อยู่ พูดไม่ชัด พูดลิ้นพัน เหมือนเมาสุรา ลักษณะผู้ติดยา จิตใจหดหู่ หงุดหงิด ชอบทะเลาะวิวาท ก้าวร้าว ขาดความรับผิดชอบชั่วดี เกิดความกล้าไม่กลัวตาย พิษของยานี้ก่อให้เกิดความโน้มเอียงที่จะทำร้ายตัวเอง

๔.๕ ยากระตุ้นประสาทส่วนกลาง ยากระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน “ยา ม้า ยาขยัน” กระตุ้น เมทแอมเฟตามีน หรือโคเคน ผลที่ได้รับออกฤทธิ์ต่อประสาทส่วนกลาง เช่น กระตุ้น ให้ทำงาน ทำให้ตื่นเต้น อยากรทำงาน เหนื่อยน้อยลง ทำให้สุข ทำให้ไม่อยากอาหาร แต่เมื่อสมอง ถูกกระตุ้นนาน ๆ ทำให้สมองออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนปลายหรือประสาทอัตโนมัติ ทำให้ กระตุ้นการทำงานของหัวใจ หัวใจเต้นเร็ว ปริมาณเลือดสูบออกจากหัวใจมีมาก ความดันโลหิตสูง ต่อมาระยะหนึ่งมีปฏิกิริยาให้หัวใจเต้นช้าลงได้ มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกครึกครื้น พร่าเพ้อ ประสาท หลอน เมื่อเลิกใช้แล้วจะซึมเศร้าอย่างหนัก กลับใน ถ้าใช้ติดต่อกันร่างกาย จะอ่อนเพลีย เมื่อหมดฤทธิ์ ยาจะตัวสั้น ดึงเครียดอาจหมดสติและตายได้

๔.๖ ยาหลอนประสาท เช่น กัญชา แอล เอส ดี ผลที่ได้จากการเสพยาจะมี อาการ เปลี่ยนแปลงทางการรับรู้ ประสาทหลอน พูดเพ้อ วิงเวียนมีนเมา อาการที่เกิดจากการเสพยา แอล เอส ดี เมื่อเสพยาจะมีนเมา ความดันโลหิตสูง ม่านตาขยาย มือเท้าสั่น ประสาทหลอน เห็นภาพลวงตา ประสาทรับความรู้สึกแปรปรวนผิดปกติ

กัญชาเมื่อเสพยาแรก ๆ จะกระตุ้นประสาท จะรู้สึกครั่นคร้างและสนุกหัวเราะง่าย ถ้าสูบบ่อย ๆ เกิดอาการประสาทหลอน อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย ลักษณะผู้ติดยาไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ อารมณ์อ่อนไหวง่าย ความคิดเลื่อนลอย การรับรู้ภาพพื้นเพอื่น ตัดสินใจผิดพลาด กล้ามเนื้อสั่น มือเท้าเย็น กระสับกระส่าย ตื่นเต้น คุมสติไม่อยู่ เป็นโรคจิตได้ง่าย

๔.๗ สารระเหย เช่น กาวติดเครื่องเล่น ทินเนอร์ น้ำยาทำความสะอาด เบนซิน ทาโซลีน ผลที่ได้รับจะมีนเมา เอะอะ สายตาพร่ามัว พูดไม่ชัดตะกุกตะกัก ซึม อาการแทรกซ้อน ทางร่างกาย บางชนิดทำลายตับ เม็ดโลหิต ระบบประสาทส่วนกลางและไตโดยตรงต่อกล้ามเนื้อ หัวใจ บางรายมีผลกระทบต่อหัวใจ ถ้าเสพยาเสมอ ๆ ทำให้สมองเสื่อมได้และตายได้เช่นกัน ถ้าใช้ในปริมาณที่มาก

สรุปได้ว่า ยาเสพติดสามารถแบ่งได้ตามประเภทที่ประกอบด้วยสารหรือ ยาเสพติด ทั่วไปที่แตกต่างกัน โดยแบ่งได้ตามแหล่งที่เกิดของสารและยาเสพติด แบ่งตามลักษณะ การติดสาร หรือยาเสพติด แบ่งตามฤทธิ์ของสารหรือยาเสพติดให้โทษที่มีต่อร่างกายผู้เสพ หรือแบ่งตามชนิดของ สารหรือยาเสพติดให้โทษ

๒.๑.๓ โทษและพิษภัยของยาเสพติด

โทษพิษภัยอันเกิดจากการใช้ยาเสพติด นอกจากจะมีผลกระทบต่อผู้เสพโดยตรง ทั้ง ทางร่างกายและจิตใจแล้ว ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมต่อครอบครัว ประเทศชาติ ทั้งทางด้าน สังคม และเศรษฐกิจได้ ดังนี้^๔

^๔ พูนสุข นิติวัดนะ, “การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต, (ภาควิชาการศึกษา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

๑. โทษพิษภัยต่อผู้เสพที่เห็นได้ชัดคือ ผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจาก ฤทธิ์ต่อระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เมื่อร่างกายรับยาเหล่านั้นเป็นประจำ ทำให้การทำงานของ ระบบต่าง ๆ ผิดปกติจากเดิม ทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลง มีร่างกายซูบผอม ผิวคล้ำ สมองเสื่อม ป่วยด้วยโรคระบาดต่าง ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากฤทธิ์ยา เช่น โรคทางเดินอาหาร โรคปอด โรคหัวใจ โรคตับ โรคไต ฯลฯ ภูมิคุ้มกันในตัวในร่างกายลดลง ทำให้ติดเชื้อโรคได้ง่าย และถ้ายาเสพติดนั้นมีสารอื่นเจือปนอยู่ด้วย เช่น เฮโรอีนเบอร์ ๓ อาจมียานอนหลับหรือสารหนูผสม น้ำมันเบนซินบางชนิดมีสารตะกั่วผสมอยู่ด้วย ลักษณะเช่นนี้จะเพิ่มภัยจากสารเจือปนได้อีกด้วย นอกจากนี้ผู้เสพยาเสพติดโดยการฉีดหากมีการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน อาจถึงแก่ชีวิตได้เพราะเกิด สภาวะติดเชื้อ เช่น การติดเชื้อไวรัส โรคเอดส์ จากการใช้เข็มและกระบอกฉีดยาร่วมกันของผู้เสพ เฮโรอีน โดยฉีดเข้าเส้น ในส่วนของจิตใจพบว่าผู้ติดยาเสพติดมีอารมณ์ไม่ปกติ เช่น อ่อนไหวง่าย ซึม หรือเกรี้ยวกราด ในที่สุดก็จะ เป็นบุคคลที่ไร้สมรรถภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่สนใจตนเอง ขาดความรับผิดชอบไม่อาจทำงานหรือ เรียนหนังสือได้ และมีประสบการณ์อุบัติเหตุ หรือแม้แต่ การทำร้ายตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ยังทำให้เสีย ทรัพย์สินซึ่งอาจเป็นสาเหตุในการก่ออาชญากรรม ปล้น จี้ หรือฆ่า เพื่อนำเงินมาซื้อยาเสพติดและความ ร้ายแรงของพิษภัยก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามปริมาณของยาเสพติดที่ผสมในร่างกายที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

๒. โทษพิษภัยต่อครอบครัว การติดยาเสพติดนอกจากจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง ของตนเอง และครอบครัวแล้ว ผู้เสพยาติดยังขาดความรับผิดชอบ ไม่เอาใจใส่ ไม่ห่วงใย ไม่ดูแล ครอบครัว อย่างที่เคยปฏิบัติมา ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่นต้องสูญเสียเศรษฐกิจ และรายได้ของ ครอบครัว เนื่องจากต้องนำเงินไปซื้อยาเสพติด และบางรายต้องจ่ายเงินจำนวนมากเพื่อใช้จ่าย ในการ บำบัดรักษากลายเป็นภาระของครอบครัวในที่สุด หรือก่อให้เกิดปัญหาภายในครอบครัว เช่น ทำให้ ครอบครัวไม่สงบสุข มีปัญหาความแตกแยกเกิดการทะเลาะวิวาท

๓. โทษพิษต่อสังคมและเศรษฐกิจ ผู้เสพยาเสพติดสามารถก่อปัญหาให้เกิดขึ้น ให้กับสังคม ได้ในหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การก่ออาชญากรรม การปล้น การจี้ ซึ่งทรัพย์สิน ทำร้าย ผู้อื่นและ ยังอาจเป็นต้นเหตุของการสูญเสียทั้งชีวิตทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น การเกิดอุบัติเหตุบนท้อง ถนน การเกิดอัคคีภัย และผู้ติดยาเสพติดยังเป็นที่รังเกียจของสังคมหรือเข้าสังคมไม่ได้ พฤติกรรม ของผู้ติดยาเสพติดเป็นการถ่วงความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาของสังคม สภาวะการณดังกล่าว ก็จะกลับ กลายเป็นภาระของสังคมส่วนรวม ในการจัดสรรบุคลากรแรงงานและงบประมาณ ในการปราบปราม และบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในที่สุด

๔. โทษพิษภัยต่อประเทศชาติ ผู้ติดยาเสพติดจะตกเป็นทาสของยาเสพติด อาจ กล่าวได้ว่า เป็นผู้บ่อนทำลายเศรษฐกิจและความมั่นคง ความสงบสุขของประเทศชาติ เนื่องจากผู้ติดยาเสพติด ทำให้รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษา และทำให้ขาด ทรัพยากรบุคคล ที่มีคุณภาพ ทำให้ประเทศชาติเสียกำลังส่วนหนึ่งของชาติไปอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเยาวชน ย่อมสูญเสียพลังกำลังที่เป็นอนาคตของชาติถ้า สภาวะการณ เป็นเช่นนี้ ความมั่นคงของชาติย่อมถูกกระทบกระเทือน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ยาเสพติดทุกชนิดเมื่อผู้เสพได้เสพเข้าไปแล้ว จะส่งผล โดยตรง ต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมต่อครอบครัว ประเทศชาติ ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจอีกด้วย

๒.๑.๔ สาเหตุการติดยาเสพติด

สันชัย วสุนธรา^{๑๐} ได้สรุปสาเหตุของการติดยาเสพติด ไว้ ๓ สาเหตุ ดังนี้

๑. สาเหตุที่เกิดจากความรู้อาจไม่ถึงการณ์ จำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท แบ่งเป็น ๔ ประเภท

๑.๑ ออยากทดลอง เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นนิสัยของคนโดยทั่วไป และ โดยที่ไม่คิดว่าตนจะติดสิ่งเสพติดนี้ได้ จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้น ในการทดลองใช้ครั้งแรก ๆ อาจมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตาม ถ้ายังไม่ติดสิ่งเสพติดนั้น ก็อาจประมาท ไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นอีก จนใจที่สุดก็ติดสิ่งเสพติดนั้น หรือถ้าไปทดลองใช้สิ่งเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีน แม้ จะเสพติดเพียงครั้งเดียว ก็อาจทำให้ติดได้

๑.๒ ความคึกคะนอง คนบางคนมีความคึกคะนอง ชอบพูดอวดเก่งเป็นนิสัย โดยเฉพาะวัยรุ่นมักจะมีนิสัยดังกล่าว คนพวกนี้อาจแสดงความเก่งกล้าของตน ในกลุ่มเพื่อนโดยการแสดงการใช้สิ่งเสพติดชนิดต่าง ๆ เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และให้เพื่อนฝูงยอมรับว่า ตนเก่ง โดยมีได้คำนึง ถึงผลเสียหาย หรือ อันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลังแต่อย่างไร ในที่สุดตนเองก็กลายเป็นคนติดสิ่งเสพติดนั้น

๑.๓ การชักชวนของคนอื่น อาจเกิดจากการเชื่อตามคำชักชวนโฆษณาของผู้ขาย สินค้าที่ เป็นสิ่งเสพติดบางชนิด เช่น ยากระตุ้นประสาทต่าง ๆ ยาขยัน ยาม้า ยาบ้า เป็นต้น โดย ผู้ขายโฆษณาสรรพคุณของสิ่งเสพติดนั้นว่ามีคุณภาพดีสารพัด อย่างเช่น ทำให้มีกำลังวังชา ทำให้มีจิตใจแจ่มใส ทำให้มีสุขภาพดี ทำให้มีสติปัญญาดีสามารถรักษาโรคได้บางชนิด เป็นต้น ผู้ที่เชื่อคำชักชวนโฆษณา ดังกล่าวจึงไปซื้อตามคำชักชวนของเพื่อนฝูง ซึ่งโดยมากเป็นพวกที่ติดสิ่งเสพติดนั้นอยู่แล้ว ด้วยความเกรงใจเพื่อนหรือเชื่อเพื่อน หรือต้องการแสดงว่าตัวเป็นพวกเดียวกับเพื่อน จึงใช้สิ่งเสพติดนั้น

๒. สาเหตุที่เกิดจากการถูกหลอกลวง ปัจจุบันนี้มีผู้ขายสินค้าประเภทอาหาร ขนม หรือ เครื่องดื่มบางรายใช้สิ่งเสพติดผสมลงในสินค้าที่ขาย เพื่อให้ผู้ซื้อสินค้านั้นไปรับประทานเกิดการติด อยากมาซื้อไปรับประทานอีก ซึ่งในกรณีนี้ผู้ซื้ออาหารนั้นมารับประทาน จะไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเกิดการ ติดสิ่งเสพติดขึ้นแล้ว รู้แต่เพียงว่าอยากรับประทานอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มที่ซื้อจากร้านนั้น ๆ กว่า จะทราบก็ต่อเมื่อตนเองรู้สึกผิด สังเกตต่อความต้องการ จะซื้ออาหารจากร้านนั้นมารับประทาน หรือ ต่อเมื่อ มีอาการเสพติดรุนแรง และมีสุขภาพเสื่อมลง

๓. สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย

๑) คนที่มีอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้นเพราะสาเหตุต่าง ๆ เช่น ได้รับบาดเจ็บรุนแรง เป็น แผลเรื้อรัง มีความเจ็บปวดอยู่เป็นประจำ เป็นโรคประจำตัวบางอย่าง เป็นต้น ทำให้ได้รับทุกข์ทรมาน มาก หรือเป็นประจำ จึงพยายามแสวงหาวิธีที่จะช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทรมานนั้นซึ่งวิธี หนึ่งที่ทำได้ง่ายคือ การรับประทานยาที่มีฤทธิ์ระงับอาการเจ็บปวดนั้นได้ซึ่งไม่ใช่เป็นการรักษาที่เป็น ต้นเหตุของความเจ็บป่วย เพียงแต่ระงับอาการเจ็บปวดให้หมดไปหรือลดน้อยลงได้

^{๑๐} สันชัย วสุนธรา, จิตเภท = Schizophrenia, (กรุงเทพมหานคร: สามีญินติบุคคล, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐-๑๓.

ช่วงขณะ เมื่อฤทธิ์ยาหมดไปก็จะกลับเจ็บปวดใหม่ ผู้ป่วยก็จะใช้ยานั้นอีก เมื่อทำเช่นนี้ไปนาน ๆ เกิดอาการติดยานั้นขึ้น

๒) ผู้ที่มีจิตใจไม่เป็นปกติเช่น มีความวิตก กังวล เครียด มีความผิดหวังในชีวิต มีความเศร้าสลดเสียใจ เป็นต้น ทำให้สภาวะจิตใจไม่เป็นปกติจนเกิดการป่วยทางจิตขึ้น จึงพยายามหายาหรือสิ่งเสพติดที่มีฤทธิ์สามารถคลายความเครียดจากทางจิตได้ช่วงขณะหนึ่งมารับประทาน แต่ไม่ได้รักษาที่ต้นเหตุเมื่อยาหมดฤทธิ์จิตใจก็จะกลับเครียดอีก และผู้ป่วยก็จะเสพสิ่งเสพติด ถ้าทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ก็จะทำให้ผู้นั้นติดยาเสพติดในที่สุด

๓) การไปซื้อยามารับประทานเองโดยไม่ทราบสรรพคุณยาที่แท้จริง ขนาดยาที่ควรรับประทาน การรับประทานยาเกินจำนวนกว่าที่แพทย์ได้สั่งไว้ การรับประทานยาบางชนิดมากเกินไป ขนาด หรือรับประทานติดต่อกันนาน ๆ บางครั้งอาจมีอาการถึงตายได้หรือบางครั้งทำให้เกิด การเสพ ติดยานั้นได้

๔. สาเหตุอื่น ๆ

การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไป เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพติด อยู่ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งใจเห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาด้วย และ ยังอาจได้รับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้

๔.๑ คนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา เช่น ว่างงาน ยากจน ค่าใช้จ่ายเพิ่มโดยมีรายได้ลดลงหรือคงที่มีหนี้สินมาก เมื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้ก็หันไปใช้สิ่งเสพติด ช่วยผ่อนคลายความรู้สึกในความทุกข์ยากต่างเหล่านี้แม้จะรู้ว่าเป็นชั่วครู่ช่วยยามก็ตาม เช่น กลุ่มใจที่เป็นหนี้ คนอื่นก็ไปกินเหล้า หรือ สูบกัญชาให้เมาเพื่อที่จะได้ลืมเรื่องหนี้สิน บางคนต้องการรายได้เพิ่มขึ้น โดยพยายามทำงานให้หนักและมากขึ้นทั้ง ๆ ที่ร่างกายอ่อนเพลียมากจึงรับประทานยากระตุ้นประสาทเพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้ เป็นต้น ถ้าทำอยู่เป็นประจำทำให้ติดสิ่งเสพติดนั้นได้

๔.๒ การเลียนแบบ การที่ไปเห็นผู้ที่ตนสนิทสนมรักใคร่เหมือนเพื่อน จึงเห็นว่า เป็นสิ่ง น่าลองเป็นสิ่งโก้เก๋เป็นสิ่งแสดงความเป็นพวกเดียวกัน จึงทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นจนติด

๔.๓ คนบางคนมีความผิดหวังในชีวิตตนเอง ผิดหวังในชีวิตครอบครัวหรือ ผิดหวังใน ชีวิตสังคมเพื่อเป็นการประชดตนเองหรือคนอื่นจึงไปใช้สิ่งเสพติดจนติดทั้ง ๆ ที่ทราบว่าเป็นสิ่งไม่ดีก็ตาม

๒.๑.๔ ลักษณะของผู้ติดยาเสพติด

พิชัย แสงชาญชัย^{๑๑} ได้กล่าวไว้ว่า ยาเสพติด เมื่อผู้เสพ เสพเข้าไปแล้วจะมีลักษณะ และความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมโทรมลง สภาพร่างกายทรุดโทรม ผอม ซุบซิด ไม่มีแรง สกปรกทางด้านพฤติกรรม ความคิดความรู้สึก บุคลิกภาพและจิตใจพฤติกรรมหย่อนความ รับผิดชอบ หย่อนระเบียบวินัยอภัยให้กับความผิดพลาดของตนเอง มีข้ออ้างเข้าข้างตนเองเสมอ โทษว่าเป็นความผิดของผู้อื่น พูดไม่จริงเพื่อเอาตัวรอด และมีลักษณะเหลื่อมจำต้องทำผิดกฎหมาย เพื่อให้ตนเองได้ยาเสพติดมาใช้ความคิด มีความคิดวนเวียนในขอบเขตจำกัด เมื่อมีปัญหา ไม่กล้าเผชิญ

^{๑๑} พิชัย แสงชาญชัย, *คู่มือจิตเวชศาสตร์สำหรับแพทย์ทั่วไป*, (สงขลา: ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๑.

จากนิยามความหมาย การจำแนกประเภทของยาเสพติดและลักษณะผู้ติดยาเสพติด ที่ผู้วิจัยกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอนี้เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติงานในโครงการบำบัดรักษา พี่นผู้ติดยาเสพติดหรือบุคคลอื่น ๆ เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครอง พี่น้อง ที่สนใจได้มีความรู้และความ เข้าใจ เฝยความจริงคิดต่อต้านสังคมและคิดว่าสังคมไม่ยอมรับจึงเจตนาเอง ไม่สามารถจัดการ กับ ความรู้สึกของตนเอง หุนหันพลันแล่น รู้สึกไร้คุณค่า บุคลิกภาพ จิตใจอ่อนไหวไม่มั่นใจตนเอง ติดเพื่อน จิตใจอ่อนไหวง่าย^{๑๒} ดังนั้น การเสพยาเสพติดเข้าไปแล้ว จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้าน พฤติกรรม ความคิด ความรู้สึก บุคลิกภาพและจิตใจ ซึ่งมีสาเหตุที่ทำให้ผู้เสพยาติดยาเสพติด และเมื่อทราบถึงสาเหตุจะทำให้ป้องกันและแก้ไขปัญหได้อย่างตรงเป้าหมายที่เกี่ยวกับอาการที่แสดงออก ฤทธิ์ของยา ผลกระทบจากการใช้ยา ประเภทต่าง ๆ เพื่อให้สามารถสังเกตหรือวินิจฉัยในเบื้องต้น เกี่ยวกับอาการผิดปกติของผู้ใกล้ชิดว่า มีการใช้สารเสพติดและการติดยาเสพติดหรือไม่ นอกจากนี้ยัง ทำให้ผู้วิจัยทราบแนวความคิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีทุกที่ทั่วโลก โดยองค์กรใหญ่ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ ยังให้ความสำคัญและให้ คำจำกัดความไว้ในกฎหมายหลายฉบับ เพื่อให้ครอบคลุมถึงลักษณะของยาเสพติด เมื่อกลับมามองในประเทศไทยยังคงพบปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นทั่วทุกจังหวัดในแต่ละพื้นที่พบ ยาเสพติดที่ต่างกัน ออกๆ ไป เช่น ผีน มอร์ฟิน เฮโรอีน ยานอนหลับประเภทต่าง ๆ ยาปลอมประสาท แอมเฟตามีน กัญชา ใบกระท่อม สารระเหย แอลกอฮอล์ และบุหรื เป็นต้น รัฐบาลจึงตระหนักถึง สภาพปัญหา ที่เกิดขึ้นได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนเพื่อจะลดการระบาดและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดย ใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ร่วมบูรณาการทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ตลอดถึงการให้ผู้ติดยา เสพร่วม รับผิดชอบในการเข้ารับการบำบัดรักษาความสมัครใจในลักษณะค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

๒.๒ แนวคิดเรื่องชุมชนเข้มแข็ง

๒.๒.๑ ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา^{๑๓} ได้กล่าวถึง ความเข้มแข็งของชุมชนว่า เป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการ พัฒนา ทั้งนี้เพราะว่าความเข้มแข็งของชุมชนจะแก้ไขปัญหาทั้งในระดับชุมชน และพัฒนาที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาประเทศไปพร้อมกันอย่างบูรณาการ ความเข้มแข็งของชุมชนนี้เป็นรากฐานที่สำคัญของ ประชาสังคม (Civil Society) ที่ทุกคนเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการทำงานเพื่อแก้ไข ปัญหาและพัฒนาชุมชนและสังคมร่วมกัน และยังเห็นว่าการพัฒนาชุมชนและสังคมไม่อาจสำเร็จได้ โดยการกระทำเป็นเรื่องๆ แยกกันไป แต่ต้องทำเชื่อมโยงอย่างมีบูรณาการ พร้อมกัน โดยมีความ เข้มแข็งของชุมชนเป็นตัวตั้งในการพัฒนาจนผู้บริหารและนักพัฒนาได้กล่าวว่าเป็น “ทางเลือก สังคมไทย : คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน/ชุมชน” หรือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องสร้างพลังให้ชุมชนใน ท้องถิ่น

^{๑๒} Malcolm Bruce, Bruce Ritson, ๒๐๐๔.

^{๑๓} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, การพัฒนาชุมชนประยุกต์: แนวคิดและ การบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๕๙), หน้า ๘๑.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ^{๑๔} ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งหมายถึงการที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกัน เป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๔^{๑๕} ให้ความหมายว่าชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ใน อาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

สนธยา พลศรี^{๑๖} ให้ความหมายของชุมชนว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มทาง สังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียก เป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกัน ภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกันร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

ประเวศ วะสี^{๑๗} ได้อธิบายความเป็นชุมชนว่า ชุมชน หมายถึงการที่คน จำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร^{๑๘} ให้ความหมายว่า ชุมชนคือ กลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขตหรือบริเวณเดียวกัน และภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับกฎระเบียบ ข้อตกลงเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีแนวคิด แนวปฏิบัติร่วมกัน มีความสนใจร่วมกัน และมีผลประโยชน์คล้าย ๆ กัน และมีแนวพฤติกรรมเป็น อย่างเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือพูดอีกอย่างหนึ่ง คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง

ในแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๐ ได้เขียนความหมายของชุมชนไว้ ว่าหมายถึง การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน ทั้งความเป็นชุมชนยังทำให้เกิดการรวมพลังทางจิตวิญญาณในการเฝ้าหวายให้เกิดความสุข ตลอดทั้งยังเกิดผู้นำตามธรรมชาติและมีการจัดการชุมชน ซึ่งเกิดจากกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ความเป็น

^{๑๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “รายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๒๑.

^{๑๕} อ่างแล้ว, ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔, หน้า ๒๓๘.

^{๑๖} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๑๗} ประเวศ วะสี, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑๗.

^{๑๘} สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒.

ชุมชนจึงเป็นพลังที่เข้มแข็งในการแก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง ทั้งทางเศรษฐกิจ สุขภาพ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง อันจะทา ให้ชุมชนมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ ร่วมกันในการกระทำ มีการติดต่อสื่อสารการจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น ตามลำดับ การร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

๒.๒.๒ ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๔) ที่ ระบุ คำว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นครั้งแรก การพัฒนาประเทศจึงให้ความสำคัญต่อ กระบวนการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางตามหลักปรัชญา ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ โดยการเพิ่ม ศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง มีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ซึ่งเป็นแนว ทิศทางการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่งที่ต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ที่เขียนความหมาย การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีการรวมตัวกับเป็น ปึกแผ่น มีศักยภาพในการพึ่งตนเองและการเรียนรู้ในระดับสูง มีองค์กรในชุมชน กลุ่มผู้นำการ เปลี่ยนแปลง และภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งมีความสามัคคี เอื้ออาทร อยู่ ร่วมกันอย่างสงบสุข และธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็น เอกลักษณ์ ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างต่อเนื่อง

สมณะ โพธิ์รักษ์^{๑๔} ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบไป ด้วย ๑๔ ประการ ดังนี้

๑. เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดถึงลักษณะของคนมีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม
๒. เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นภาระผู้อื่น
๓. มีงาน มีกิจการที่มั่นคง
๔. ชยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น
๕. อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง
๖. ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรือง ฟุ้งเฟื่อง ไม่ผลาญพรา สุรัยสุราย
๗. มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละแจกจ่าย
๘. ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม
๙. มีความพร้อมเพรียง ความสามัคคี อบอุ่น เป็นเอกภาพ
๑๐. สัมผัสได้ในความเป็นปึกแผ่น แน่นหนาของความเป็นภราดรภาพ
๑๑. มีความแข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด ยั่งยืน
๑๒. เป็นสังคมที่สร้าง “ทุนทางสังคม” มีประโยชน์ คุณค่าต่อผู้อื่นและสังคม ทั่วไป

ใน รอบกว้าง

๑๓. อุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม ไม่กักตุนหรือกอบโกย

^{๑๔} สมณะ โพธิ์รักษ์ (ออนไลน์, ๒๕๕๕)

๑๔. มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละ อย่างเป็นสุขและเห็นเป็นคุณค่าของคนตาม
สังขธรรม

คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤต^{๒๐} ได้ให้
ความหมายของชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

๑. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหา
และ พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
๒. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
๓. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหว
๔. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน
ภายใต้ การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วน
ร่วม โปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ
๕. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
๖. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการ
พึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
๗. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้
ใน ที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยสรุป ๔ ประการ คือ ๑) เป็นชุมชนแห่ง
การเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชนมีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ
สังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ๒) เป็นชุมชน ที่
มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ
๔ ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตาม
แผนงาน และมีการประเมินผล ๓) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมี
จิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึงความภักดี ความรัก ความห่วงหาพัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของใน
ชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน ๔) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ เป็นชุมชน
ที่มีความสงบสุขและคนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และมีคุณธรรม

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดของสนธยา พลศรี^{๒๑} อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน
ให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกันมารวมตัวกันใน
ลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบ
การจัดการ ให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็น กลุ่มเล็ก ๆ
กระจัดกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร (Community
Organization) และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ (Community Network) ขึ้น ทำให้เกิด

^{๒๐} คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤต, นโยบายสังคมแห่งชาติ,
(กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐.

^{๒๑} สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์
, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

โครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้ว ก็จะทำให้ ชุมชนมีความเข้มแข็ง (Civil Community) ขึ้น ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑. มีจิตสำนึกชุมชน (Community Consciousness) หรือเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) คือ สมาชิกสำนึกกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วม รับผิดชอบ ปัญหาต่าง ๆ กับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกันและมีมิตรภาพ ยอมรับในศักยภาพของกัน และกันและ ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของ ชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

๒. มีจิตวิญญาณชุมชน (Community Spirituality) คือ การที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัด เครือญาติหรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ความมีจิตวิญญาณชุมชน ทำให้เกิดความปิติ ความสุขอย่างล้นเหลือและเกิดพลังอย่างมหัศจรรย์เป็นพลังเยียวยา (Healing Power) ที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุข

๓. เป็นชุมชนเรียนรู้ (Community Learning) คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้หรือ เรียนรู้ เป็นกลุ่มมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชน และความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน หรือเป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

๔. มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกัน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

๕. มีการจัดการชุมชนที่ดี (Community Management) คือ สมาชิกของชุมชน มีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ วางแผน จัดกระบวนการ ดำเนินงานและ ประเมินผลการพัฒนาชุมชนตนเองได้ ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๖. มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความ สมานฉันท์ ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลัง เข้มแข็ง

๗. มีภาวะผู้นำชุมชน (Community Leadership) คือ ผู้นำเป็นผู้ประสาน ความคิดของสมาชิกให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็นไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชน เพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้ อย่างแนบแน่นและร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน โดยสรุป ผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ ผู้ที่เชื่อม ประสานแนวความคิดต่าง ๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

๘. เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้คือ สมาชิกและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน มีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ ทั้งในเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งในยามปกติและประสบกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึงประสงค์

๙. เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชน และสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ ก็ทำให้คนและชุมชนมีความสุข บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

๑๐. เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ชุมชนดำรงอยู่และดำรงต่อไปได้ โดยไม่ล่มสลาย อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเอง โดยสรุปลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง คือการที่คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็น กลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร (Community Organization) และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น (Community Network) ทำให้เกิดโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้ว ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น (Civil Community)

๒.๒.๓ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมือง หรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ในชุมชน มีการจัดการ และมีการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชนแล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทางทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่าย หรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงความร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคม ความเป็น “องค์กรชุมชน” หมายถึง กลุ่มหรือชมรมหรือสหกรณ์หรือในชื่ออื่นใด โดย จะมีการจดทะเบียนตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม อันเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวด้วยความสมัครใจ ของประชาชนจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์และอุดมคติร่วมกัน มีมิตรภาพและความเอื้ออาทรต่อกัน มี การเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่องในการท างานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการท างานร่วมกันดังกล่าว โดยมีผู้นำหลายคนทั้งหญิงและชาย^{๒๒}

ความเข้มแข็งของชุมชนจะมีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับชุมชนนั้นเมืองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งเพียงใด ทั้งนี้้องค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะต้องมีการเตรียมคนและชุมชนด้วยการเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ปัญหาและการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุก ๆ ด้าน โดยมีหน่วยงานทั้งของภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคีการพัฒนาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ผนึกกำลังดำเนินงานการ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้าง กระบวนการท างานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกัน

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “รายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๒๑.

คิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้ กิจกรรมหลักๆ ที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

สรุปได้ดังนี้ การเสริมสร้างกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหา วิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษา ผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของ บุคลากรภาครัฐ จากการเป็นผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุนชุมชนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อเผชิญ ปัญหาวิกฤติของชุมชน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐที่มีกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนในชุมชนต่าง ๆ องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคีการพัฒนาต่าง ๆ การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและ สนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาอาชีพ และเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการ ของชุมชนรวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายชุมชน ซึ่งกิจกรรมที่ ดำเนินการในลักษณะนี้ ดังเช่น กิจกรรมของโครงการความร่วมมือไทย-สหประชาชาติ (Thai- UNCAP), โครงการกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) เป็นต้น

๒.๒.๔ องค์ประกอบและลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของแต่ละชุมชนจะอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และใช้ทุนทางสังคมในการจัดการชุมชนเพื่อเอาชนะปัญหาที่ชุมชนต้องเผชิญเมื่อชุมชนมีปัญหาก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน โดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านวัฒนธรรมและมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมไม่เท่ากัน หรืออาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น นอกจากนี้เงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็มีความแตกต่างกันไป จากการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ได้พยายามให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งคณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤต คณะอนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความเห็นชอบกรอบองค์ประกอบและลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ ดังนี้

๑. มีบุคคลที่มีความหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนที่เป็นทางการหรือไม่ก็ตาม

๒. การมีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยผลประโยชน์สาธารณะร่วมกัน ของสมาชิกในชุมชน

๓. การมีจิตสำนึกของการพึ่งพาตนเองและรักษาเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมกันทำ และ
รับผิดชอบต่อกันในชุมชน

๔. การมีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมกันรับผิดชอบ

๕. มีการระดมการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

๖. การมีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลากหลาย
รูปแบบ

๗. มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๘. มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี

๙. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดต่อ ๆ กัน

จาก รุ่่นสู่รุ่่น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงลักษณะของ
ชุมชนเข้มแข็ง มีดังนี้

๑) สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหา
และ พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

๒) สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน

๓) มีกระบวนการชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่ง
ขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมมีความ
โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

๔) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์
ร่วม ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของชุมชน
ผ่าน กระบวนการของชุมชน

๕) สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

๖) มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการ
พึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

๗) การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้
ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

๘) มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนอื่น ท้องถิ่น
ภาค ราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่น ๆ ในลักษณะของการมีสัมพันธ์ที่เท่าเทียม
กัน ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานของชุมชนประสบความสำเร็จ^{๒๓}

^{๒๓} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ ปัจจัย
ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๒๑.

๒.๒.๕ ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานของชุมชนประสบความสำเร็จ

จากการสอบถามผู้นำชุมชนและกลุ่มเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานของชุมชนประสบความสำเร็จนั้น พอสรุปได้ดังนี้

๑. การที่ผู้นำมีความเข้มแข็งนั้น โดยเฉพาะผู้นำชุมชน จะต้องเป็นผู้อุทิศเวลาและทำงานให้ชุมชนอย่างเอาจริงเอาจัง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกในชุมชน ตลอดจน เป็นผู้สามารถประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนได้รับการยอมรับ ได้รับการความศรัทธา และได้รับความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี

๒. คณะกรรมการในชุมชนทำงานร่วมกันเป็นทีม และมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ที่ชัดเจน และมีการบริหารจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของตนเองที่ดี ทำให้สามารถดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นไปได้อย่างดี

๓. คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้การยอมรับ และมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่เข้ามาในชุมชน ซึ่งทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีผลต่อการพัฒนาของชุมชนจนประสบความสำเร็จได้ง่าย

๔. สภาพทางสังคมของชุมชนเอื้ออำนวย โดยการที่เป็นชุมชนเก่าแก่ จะมีคนดั้งเดิม (ท้องถิ่น) ที่มีความผูกพันเป็นเครือญาติกันสูง มีความสามัคคีกัน ทำให้การช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนกระทำได้ง่ายกว่าชุมชนอื่นในเขตพื้นที่เดียวกัน

๕. สภาพบ้านเรือนของชุมชนมีความเอื้ออำนวย เป็นชุมชนส่วนใหญ่มีบ้านเรือนที่อยู่กันอย่างเป็นระเบียบและมีความหนาแน่น ซึ่งจะแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ ทั่วไปที่ส่วนใหญ่แตกต่างไปจากชุมชนอื่น ๆ ที่ไม่กระจายตัวไปแบบชุมชนอื่น ๆ ทำให้ชุมชนนี้สามารถรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ได้ง่ายกว่าชุมชนอื่น

๖. สภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยความสะดวก โดยพื้นที่ตั้งของชุมชนตั้งอยู่บนที่ดอน แต่มีน้ำในลำคลองตลอดปี ที่เหมาะกับการทำสวน เลี้ยงสัตว์ ขณะที่พื้นที่ในชุมชนอื่น ๆ เป็นดินพรุ ทำให้ไม่เหมาะสมต่อสภาพการหากิน ทำให้พื้นที่ดอนเอื้อประโยชน์ต่อการทำมาหากินมากกว่าชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่เดียวกัน

๗. การได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากภายนอกชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๘. การมีสื่อประชาสัมพันธ์ ที่ได้มีการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งมีส่วนต่อการสนับสนุนชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ ยอมรับและเข้ามาส่วนร่วมกิจกรรมการในชุมชนมาก ๆ

นอกจากนั้น อรทัย อาจอ่ำ ได้ทำการศึกษาเรื่อง องค์ประกอบและความสำเร็จในการสร้างกลุ่มและองค์กร เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยถอดบทเรียนจากน่านและมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนหรือหมู่บ้านเกิดความเข้มแข็ง^{๒๔} นั้นคือ

๑. สมาชิกในชุมชนและผู้นำชุมชนมีจิตสำนึกและตระหนักถึงปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน

๒. สมาชิกในชุมชนมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนหรือของกลุ่มหรือขององค์กร

๓. มีการระดมความคิดเห็น เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม

๔. ชุมชนมีการลงมือทำการแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม

๕. สมาชิกในชุมชน และชุมชนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี

๖. การจัดทำโครงการต่าง ๆ สามารถสนองตอบต่อปัญหาของชุมชนหรือความต้องการ ของสมาชิก

๗. การเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นไปอย่างกว้างขวาง

๘. มีการจัดสรรผลประโยชน์ต่างอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน

๙. การบริหารงานในชุมชนมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการ ชุมชนได้

๑๐. ผู้นำชุมชนมีศักยภาพสามารถเป็นที่พึ่งพาของชาวบ้านได้

๑๑. ผู้นำชุมชนทำงานด้วยความเสียสละ อดทน และไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน

๑๒. สมาชิกในชุมชนมีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกัน ไม่แบ่งพรรคพวก ไม่แบ่งแยก

๑๓. มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในชุมชน

๑๔. มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนของตนเองเพื่อให้ทันต่อการเรียนรู้ และเป็นภาคีกับหน่วยงานอื่น ๆ

๑๕. สมาชิกในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ

๑๖. สมาชิกในชุมชนมีความชัดเจนต่อเป้าหมายของชุมชน

๑๗. สมาชิกในชุมชนมีความเอาใจใส่และสนใจต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

๑๘. ได้รับการสนับสนุนการบริหารจัดการและการดำเนินการต่าง ๆ จากภายนอกชุมชน อย่างเป็นกระบวนการที่ถูกต้อง

๑๙. ไม่ถูกการแทรกแซงจากอิทธิพลหรือนักการเมืองภายนอกชุมชน

กล่าวคือ การส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถขับเคลื่อนชุมชนของตนเองเพื่อไปสู่การพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน นั้นจะต้องมี

^{๒๔} ประพันธ์ ภักดีกุล, รูปแบบและปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔.

๑. การมีหน่วยงานภายนอกหรือนักพัฒนาชุมชนคอยให้การสนับสนุน
 ๒. คณะกรรมการชุมชนมีความซื่อสัตย์และเสียสละเพื่อส่วนรวม
 ๓. สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือและเข้ามาร่วมการประชุมในชุมชนอย่าง
 สม่ำเสมอ

๔. การสร้างเครือข่ายของกลุ่มประชาชนในชุมชนมีความหลากหลาย
 ๕. สภาพทางสังคมมีความสงบไม่แตกแยก
 ๖. การได้ไปเรียนรู้ภายนอกชุมชนเพื่อนำมาปรับปรุงชุมชนของตนเองอย่าง
 สม่ำเสมอ

อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์ ได้กำหนดตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
 จาก ๖ เงื่อนไข^{๒๕} ได้แก่

๑. โครงสร้างทางสังคมแนวราบ
 ๒. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง
 ๓. ค่านิยมทางศาสนธรรม
 ๔. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต
 ๕. ระบบความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น
 ๖. กลไกที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลา
 โดยผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่มีลักษณะใน
 เขตเมืองอีก ๗ ประการเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ได้แก่

๑. ผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
 ๒. สมาชิกในชุมชนยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชน
 ๓. ชุมชนมีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน
 ๔. ชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง
 ๕. ชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล
 ๖. ชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่ม
 ๗. ชุมชนกับเทศบาลมีความร่วมมือกัน

และกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน สามารถวัดได้จากปัจจัยพื้นฐานใน
 ชุมชนได้ ดังนี้

๑. ชุมชนมีความรักความสามัคคี เกื้อหนุนกัน
๒. ชุมชนมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาาร่วมกันโดยส่วนรวม
๓. ชุมชนมีความมั่นคงและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

^{๒๕} อมรรัตน์ มัททวิวงศ์, แนวทางการจัดการชุมชนหมู่บ้านจัดสรรโครงการ “บ้านฉางเพลส”
 เพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง, สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์,
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๓), หน้า ๒๗.

๔. สมาชิกในชุมชนมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ในครัวเรือน
๕. มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
๖. ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก
๗. ชุมชนมีความทั่วถึงทางด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

๒.๒.๖ ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งทางสังคม

คุณลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง นั้น ทวีศักดิ์ นพเกสร ได้กล่าวว่า ชุมชนจะเข้มแข็งได้ ต้องมีลักษณะของความเป็นประชาสังคม (Civil Society) สูง โดยประชาสังคมจะมีส่วนในการถักทอความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน และประชาสังคมที่เข้มแข็งจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่พอสรุปได้ดังนี้^{๒๖}

๑. จิตสำนึกประชาสังคม (Civic Consciousness) คือ การสำนึกว่าตัวเองนั้นเป็นเจ้าของปัญหาของชุมชน มีเจตจำนงที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาทุกฝ่ายต่าง ๆ ยอมรับในการ รวมตัวและความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหาชุมชนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกความเป็นชุมชน

๒. โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร คือ โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อให้ ผู้คนมีโอกาสสื่อสารพูดคุยถึงปัญหาาร่วมกัน ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การให้มีเวทีประชาคม (Civic Forum) ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นที่ชุมนุมของการสร้างพลเมือง โดยโครงสร้างพื้นฐาน (Civic Infatuation) นี้แยกได้หลายระดับ พื้นฐานที่สุด คือ การพบปะพูดคุยของผู้คนเป็นบางครั้งบางคราว ระดับถัดมา คือ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มงานด้านใดด้านหนึ่งหรือเป็นองค์กร ส่วนระดับสูงสุด คือ องค์กรร่วมเป็นที่เชื่อมสมาชิกเข้าหากัน เกิดเป็นเครือข่ายชุมชนในประชาสังคมที่เข้มแข็ง การพบปะกันในเวทีประชาคม ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพูดคุยถึงปัญหาความเป็นชุมชนไม่เพียงในเวทีวงเล็ก หากแต่รวมไปถึงเวทีสาธารณะขนาดใหญ่ด้วย

๓. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และมีกระบวนการตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจ ใน กิจกรรมสาธารณะจะต้องดำเนินการหลังกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งหมายถึง สิ่งที่ประชาชนเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นกับคนในชุมชน ประชาชนจำต้องพูดคุย ถกเถียง และแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นซึ่งกันและกันไม่เพียงแต่รับฟังข้อมูลและ ข้อเสนอแนะเท่านั้น เพราะไม่มีใครที่มีประสบการณ์เหมือนกันในเรื่องเดียวกัน ชุมชนที่เป็นประชาสังคมที่เข้มแข็ง จึงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

๔. การวางการณ์นำและผู้นำชุมชน ลักษณะเด่นของชุมชนที่เป็นประชาสังคม มีได้อยู่ที่ จำนวนและแหล่งที่อยู่ของผู้นำ แต่อยู่ที่วิถีทางที่ผู้นำสัมพันธ์กับคนอื่น ผู้นำต้องสร้างโอกาสให้แก่ผู้คนที่เข้ามามีส่วนร่วม และริเริ่มสร้างสรรค์ไม่ผูกขาดความคิด หรือการเป็นเจ้าของปัญหาหรือ เจ้าของชุมชน เกิดผู้นำที่มีความหลากหลาย คือ ไม่มีชนชั้นผู้นำที่แยกจากผู้ตาม และคอยปกป้องฐานะของ

^{๒๖} ทวีศักดิ์ นพเกสร, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒๐-๒๒๒.

ตนเอง รวมทั้งการควบคุมการกระทำของผู้อื่นอย่างเข้มงวด หากแต่เป็นผู้นำที่ฝึกตนเอง เข้ากับชุมชนอย่างเหนียวแน่น และร่วมทำประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อชุมชน

๕. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน ชุมชนที่มีความเข้มแข็งเป็นประชาสังคมนั้น ความสัมพันธ์ของคนไม่ว่าจะเป็นรูปองค์กรหรือเครือข่ายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมักมีความสัมพันธ์แนวราบ คือ ไม่เป็นแนวตั้ง ซึ่งต่างจากชุมชนที่ไม่เป็นประชาสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้งหรือเป็นระบบอุปถัมภ์ ซึ่งก่อให้เกิดข้อมูลที่เชื่อถือได้น้อย รวมถึงการปกครองแบบมาเฟียสร้างความหวาดกลัว หรือความเกรงใจให้กับสมาชิกในชุมชนส่งผลทำให้เศรษฐกิจการเมืองในชุมชนเกิดความล่าช้า

นภาพรณ หะวานนท ได้นำเสนอมิติความเข้มแข็งของชุมชนเป็น ๔ ด้าน คือ^{๒๗}

๑. มิติทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการคา คือ มีกลไกในการระดมเงิน ทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้กับสมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิตสามารถลดต้นทุนการผลิต ทั้งในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าการเพิ่มแหล่งรายได้ใหม่มีความหลากหลาย

๒. มิติทางด้านสังคม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชน ให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนไม่ว่าปัญหานั้นจักเกิดจากสมาชิก ภายในชุมชนหรือเกิดจากคนภายนอกชุมชนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแรงเกาะเกี่ยวที่คนในชุมชนมี ต่อกัน และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างให้สังคมชุมชนดำรงตนอยู่ได้ (self-contained) อย่างมั่นคง มีสันติสุข มีความสามัคคีอันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

๓. มิติทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญาและความภาคภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัวจนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ กัน

๔. มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยสรุป ๔ ประการ คือ ๑) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชนมีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ๒) เป็นชุมชน ที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ ๔ ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตาม

^{๒๗} นภาพรณ หะวานนท, วิธีวิทยาในการศึกษาปรากฏการณ์ความเข้มแข็งของชุมชนในองค์ความรู้ในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน: จากปรากฏการณ์สู่ทฤษฎีรากหญ้า, ๒๕๔๓, หน้า ๓๕ (เอกสารอัดสำเนา).

แผนงาน และมีการประเมินผล ๓) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึงความภักดี ความรัก ความห่วงหา ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน ๔) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีความสงบสุขและคนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และมีคุณธรรม

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการประมวลเนื้อหาของแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เนื้อหาจากนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทสนำมาเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับความหมาย ประเภท และความสำคัญอื่น ๆ ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ถือได้ว่าเป็นขั้นตอน และกระบวนการที่สำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากประชาชน รวมถึงประชาชนมีความสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการด้วย ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ เข้ามา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหา ร่วมกันพัฒนานั้น ได้มีนักวิชาการ ได้ให้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก ดังนี้

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐบาลมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิดกล่าวคือเป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม^{๒๘} ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ความหมายของการมีส่วนร่วม ๔ ประการซึ่งได้แก่

๑. การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปได้รับอำนาจ ที่จะคิดจะทำมากขึ้นไม่ว่าในเรื่องการเมือง หรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใด ๆ

๒. การมีส่วนร่วมหมายถึง ต้องร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกัน และ ควรมีส่วนร่วมด้วยอย่างแท้จริง / เข้มแข็ง (Active) มิใช่ร่วมอย่างผิวเผิน เฉื่อยชา (Passive)

๓. การมีส่วนร่วมหมายถึง ต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการ จนถึงขั้นสุดท้าย ของโครงการ(Entire Development Process)

๔. การมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่องที่ ผู้ด้อยโอกาส ขอแบ่งอำนาจ จากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตตนให้ดีขึ้น

ถวิลวดี บุรีกุล^{๒๙} ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนผู้ มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิต

^{๒๘} อนุรักษ์ นิยมเวช, บทความเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๒๙} ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

ความเป็นอยู่ของ ประชาชน รวมถึงการนำความคิดเห็นไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและ ตัดสินใจของ ภาครัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสื่อสารสองทาง คืออย่างเป็นทางการและไม่ เป็นทางการซึ่งประกอบด้วย การแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการ เสริมสร้างความ สามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเพิ่มคุณภาพของ การตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติและทำให้ง่ายต่อการนำไป ปฏิบัติ อีกทั้งหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่มีแรงที่ร้ายแรงที่สุด ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบ ธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและ ค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการ พัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน

สรุปการมีส่วนร่วมตามความหมายดังกล่าว คือการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรม ต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเข้ามาาร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมโดยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่ร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้น ต้องเริ่ม ตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ^{๓๐} และมีความคล้ายคลึงกับความหมายของ การมีส่วนร่วม ทางการเมืองว่า คือ กิจกรรมหรือกิจการที่ประชาชนกระทำหรือดำเนินการทางการเมืองโดยความสมัคร ใจหรือได้รับการจูงใจโน้มน้าวจากภายนอกเช่น บุคคลอื่น พรรคการเมือง หรือสถานการณ์ เพื่อต้องการ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยประชาชนได้กระทำ การต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางตรงและทางอ้อม อาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและให้วิธีที่ถูกต้อง โดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตามการกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือก นโยบายสาธารณะ การบริหารงานนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็น ระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นโดยเน้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นการกระทำโดยสมัครใจ^{๓๑}

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนักวิชาการต่างประเทศที่กล่าวว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ของพลเมืองที่ต้องการจะมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบทาง การเมืองจากการนิยมในลักษณะนี้จะพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่เพียงแต่เป็นการกระทำ หรือบทบาทของประชาชนจะมีอิทธิพลต่อผลที่ปรากฏออกมาในทางการเมือง แต่ยังรวมถึงลักษณะ ของการกระทำหรือบทบาทนั้น ๆ จะต้องเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนและกระทำอย่างเป็นพิธีการอีกด้วย ประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการมีส่วนร่วมโดยแสดงพฤติกรรมในทางการเมือง การปกครองของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ ของตนหรือกลุ่มตนให้มากที่สุด เป็นไปตามสิทธิที่มีระบอบการเมืองและกฎหมายรองรับ แต่ลักษณะ ของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมตามสิทธิของประชาชนอาจขยายผลเป็นความรุนแรงทางการเมือง ซึ่งผิดกฎหมายได้^{๓๒} โดยประเด็นที่มีความคล้ายคลึงและสอดคล้องกับ การมีส่วนร่วม ประกอบด้วยกัน ๓ มิติ คือ มิติหนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่าอะไรควรทำ ทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละ

^{๓๐} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐานเทคนิค, (เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

^{๓๑} อารีย์วรรณ พูลทรัพย์, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐.

^{๓๒} Milbrath, Lester and M.L.Goel., Political Participation: How and Why do People get Involved in Politics., (Chicago: Rand Macnally, 1965).

ในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจและมีมติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน^{๓๓}

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม และผลการศึกษาของนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑

แนวคิดที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิด
อนุรักษ์ นิยมเวช, (๒๕๕๔, หน้า ๑)	๑.ผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ๒.มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ๓.นำแนวคิดเห็นประกอบการกำหนดนโยบาย ๔.เสริมสร้างความสามัคคีในสังคม
นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, (๒๕๕๖, หน้า ๓)	๑.การเข้าไปได้รับอำนาจ ๒.มีอิสรภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกัน ๓.มีการร่วมแต่แรกจนถึงสิ้นสุดโครงการ ๔.เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของตนให้ดีขึ้น
อารีย์วรรณ พูลทรัพย์, (๒๕๕๔, หน้า ๑๐)	๑.โดยความสมัครใจ ๒.ได้รับการจูงใจโน้มน้าว ๓.มีส่วนในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ ๔.เป็นการกระทำทางตรงและทางอ้อม ๕.เกิดขึ้นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง
มิลบราท์และโกลด์ (Milbrath, Goel), (๑๙๕๖)	๑.การกระทำต่าง ๆ ของพลเมืองที่ต้องการจะมีอิทธิพลหรือสนับสนุนรัฐบาล ๒.มีการสนับสนุนและกระทำอย่างเป็นพิธีการ ๓.ปกป้องผลประโยชน์ของตนและกลุ่ม
อแลสแตร์ ที ไวท์ (Alastair T White), (๑๙๘๒)	๑.การร่วมในการตัดสินใจ ๒.การเสียสละในการพัฒนา ๓.ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ ๔.การรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

^{๓๓}White, Alastair T, why Community Participation? A Discussion of Arguments. Community Participation: Current issue and Lesson Leaned, (Published by The United Nations Children' Fund, 1956).

๒.๓.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

จากประเด็นของแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เนื้อหาจากนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศนำมาเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

มีนักวิชาการกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมการมีจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนเองอยู่ โดยร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์^{๓๔} ซึ่งแตกต่างกับแนวคิดของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ “กรณีที่น่าจะรุนแรง”^{๓๕}

ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดเกี่ยวกับแบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีขั้นตอนอยู่ ๔ ขั้นตอน คือการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ,การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม, การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานเป็นขั้นตอนการปฏิบัติลงมือตามแผนที่วางไว้ , การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานเป็นขั้นตอนที่ทำให้ทราบว่ากิจกรรมที่ทำลงไปได้ผลเพียงใด^{๓๖}

และสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการชาวต่างประเทศ ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ ๔ ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making), การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation), การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits), การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)^{๓๗} และมีความเหมือนกับ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่ามีลักษณะหรือขอบเขตดังนี้การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา, การมีส่วนร่วมวางแผนและดำเนินกิจกรรม, การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน, การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล^{๓๘}และสอดคล้องกับนักวิชาการชาวต่างประเทศ กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของ

^{๓๔} อรทัย ก๊กผล, บทวิเคราะห์ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

^{๓๕} ถวิลาดี บุรีกุล และคณะ, คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๕๑), หน้า ๖.

^{๓๖} เจริญศักดิ์ ปิ่นทอง, การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท, (เศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕-๑๗.

^{๓๗} สุพัน ทาวงศ์มา, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาสารณสุขของหมู่บ้านแม่ต้า ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

^{๓๘} ทะนงศักดิ์ คูนไชน้ำ, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท ขอนแก่น, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

ประชาชน โดยแบ่งตามบทบาทและหน้าที่ของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา คือ การเป็นสมาชิก, การเป็นผู้เข้าร่วมประชุม, การเป็นผู้บริจาคเงิน, การเป็นกรรมการ, และการเป็นประธาน^{๓๙}

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม และผลการศึกษาของนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัย ได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๒

ตารางที่ ๒.๒

แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
ถวิล บุรีกุล และคณะ, (๒๕๕๑, หน้า ๖)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. เป็นกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ ๒. เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ๓. นำความคิดเห็นประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ ๔. แบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ๕. การเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม
เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, (๒๕๒๗, หน้า ๑๐)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. การค้นหาปัญหาและสาเหตุปัญหา ๒. การวางแผนดำเนินกิจกรรม ๓. การลงทุนและการปฏิบัติงาน ๔. การติดตามและประเมินผล
ทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, (๒๕๔๐, หน้า ๔๗)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. มีการค้นหาปัญหาและสาเหตุปัญหา ๒. การวางแผนดำเนินกิจกรรม ๓. การลงทุนและการปฏิบัติงาน ๔. การติดตามและประเมินผล
ลี .เจ.คาร์ (Lee. J. Cary), (อ้างในสุริย์รัตน์ กองวี), (๒๕๕๐, หน้า ๙)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. แบ่งตามบทบาทและหน้าที่ ๒. ต้องเป็นสมาชิก ๓. เป็นผู้เข้าร่วมประชุม ๔. เป็นผู้บริจาคเงิน ๕. เป็นกรรมการและมีประธานหรือผู้นำ

^{๓๙}สุริย์รัตน์ กองวี, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานในเขตพื้นที่เมืองเก่าและพื้นที่ต่อเนื่อง”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๙.

ตารางที่ ๒.๒ (ต่อ)

แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff),(อ้างใน สุทัศน์ ทาวงศ์มา),(๒๕๔๔, หน้า ๗)	๑.ร่วมตัดสินใจ ๒.ร่วมปฏิบัติการ ๓.ร่วมรับผลประโยชน์ ๔.ร่วมประเมินผล
--	--

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก

จิตสำนึก (Consciousness) หมายถึง ความตระหนักในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปรากฏการณ์ใด ปรากฏการณ์หนึ่งคือตระหนักว่าสิ่งนั้นหรือปรากฏการณ์นั้นคืออะไรมีความหมายอย่างไรและที่สำคัญ ตนควรมีท่าทีหรือพฤติกรรมอย่างไรต่อสิ่งนั้นในความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจจิตสำนึกคือความตระหนักในทางบวกไม่ใช่ทางลบการที่บุคคลมีจิตสำนึกต่อสิ่งใดหมายความว่า เขามีความตระหนักในด้านบวกต่อสิ่งนั้นเช่น จิตสำนึกต่อชุมชนคือความตระหนักในสิ่งที่พึงกระทำในฐานะสมาชิกของชุมชน เป็นต้น^{๔๐}

ซิกมันด์ ฟรอยด์ เป็นจิตแพทย์ชาวยิว เขาเป็นผู้นำคนสำคัญของกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) เป็นทฤษฎีที่มีอิทธิพลมากที่สุดทฤษฎีหนึ่งในบรรดาทฤษฎีทางจิตวิทยาทั้งหลาย และมีความเกี่ยวข้องกับจิตสำนึกของแต่ละบุคคลที่จะตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมตามแรงขับทางสัญชาตญาณและหลักของเหตุผล^{๔๑} โดย ฟรอยด์ ได้แบ่งจิตของมนุษย์ออกเป็น ๓ ระดับ สรุปได้ดังนี้

จิตสำนึก (conscious mind) เป็นสภาพที่รู้ตัวว่าคือใคร อยู่ที่ไหน ต้องการอะไร การแสดงพฤติกรรมแสดงออกไปตามหลักเหตุผล สอดคล้องกับหลักความเป็นจริง (principle of reality)

จิตใต้สำนึกหรือจิตกึ่งสำนึก (subconscious mind or preconscious mind) เป็นจิตที่สะสมประสบการณ์สภาพที่เราไม่รู้ตัวในขณะนั้นแต่สามารถเรียกความทรงจำนั้นออกมาได้และแสดงออกมาในจิตสำนึกได้ รวมถึงเป็นสภาพความทรงจำที่สะสมไว้ในลักษณะกลางเลือน เช่น ความทุกข์ในอดีตถ้าไม่หวนคิดถึงก็อาจไม่รู้สึกละเลย แต่ถ้านั่งทบทวนเหตุการณ์นั้นที่ไรทำให้รู้สึกทุกข์ทุกครั้งก็คิดถึง

จิตไร้สำนึก (dynamic unconscious) เลียเฮย์ (Leahey, 1987, pp. 208-209) ได้อธิบายว่ากระบวนการที่ต่อเนื่อง เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมภายในที่เจ้าตัวไม่รู้สึกละเลย และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมากที่สุด ซึ่งฟรอยด์ให้ความสำคัญกับจิตส่วนนี้มากที่สุด เนื่องจากเจ้าตัวพยายามเก็บกดไว้ ดังนั้น จึงต้องเก็บกดไว้หรือพยายามจะลืม ในที่สุดก็ลืมไปจริง ๆ แต่ที่จริงไม่ได้หายไปไหน ยังอยู่ในตัว

^{๔๐} ชาย โพธิสิตา และคณะ, การศึกษาจิตสำนึกของคนไทยต่อสาธารณสมบัติ: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒.

^{๔๑} เมธา หริมเทพาธิป, ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Psychoanalytic theory of Freud), ๒๕๔๐.

ในลักษณะจิตไร้สำนึกและผลักดันออกมาเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนมาก ซึ่ง فروยด์ ค้นพบจากการวิเคราะห์ความฝัน (dreams) การแสดงออกทางอารมณ์ที่ผิดปกติ (neuroses) พฤติกรรมที่ผิดปกติ (behavioral errors) แรงขับทางเพศ (sexual energy) พลังลิวบิโด (libido) รากฐานของกลไกทางจิตทุกชนิดที่ค้นพบได้จากการบำบัด ล้วนมาจากจิตไร้สำนึก فروยด์ จะรับฟังและจดบันทึกสิ่งที่คนไข้พูดระบายออกมา โดย فروยด์ จะนั่งอยู่ฝั่งเหนือศีรษะของคนไข้

ลาเฮย์ อธิบายว่า พลังส่วนนี้ที่สำคัญส่วนหนึ่ง ได้แก่ พลังทางเพศ فروยด์ ยังได้แสดงความเห็นเรื่องพลังจิต (psychic energy) ว่ามี ๓ ส่วน ได้แก่ อิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (super ego) ซึ่งทั้ง ๓ ส่วนนี้เป็นแรงขับให้กระทำการต่าง ๆ ตามพลังนั้น ๆ แสดงการทำงานของจิตดังแสดงในภาพก้อนน้ำแข็ง (iceberg) เปรียบกับโครงสร้างบุคลิกภาพของ فروยด์ (Freud's model of personality structure)

อิด (id) เป็นส่วนที่ติดตัวมาโดยกำเนิด คือ แรงขับตามสัญชาตญาณ เป็นส่วนของจิตที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามหลักแห่งความพอใจ ถ้าบุคคลใดแสดงพฤติกรรมตามอิด คือ พฤติกรรมนั้น ๆ เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของจิตใจที่ยังไม่ได้รับการขัดเกลา ส่วนใหญ่เป็นสัญชาตญาณ เช่น ความต้องการทางเพศ ฯลฯ

อีโก้ (ego) เป็นส่วนที่ผ่านขบวนการเรียนรู้มาแล้ว เป็นส่วนหนึ่งของจิตใจที่อาศัยหลักของเหตุผลความจริง เป็นส่วนที่ควบคุมการแสดงพฤติกรรมของคน ๆ นั้น ได้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมทั้งภายใต้อิทธิพลของอิดและซูเปอร์อีโก้จนในที่สุดคนจะทุกข์ ความขัดแย้งดังกล่าวมีวิธีหนึ่งที่เป็นทางออกคือ กลวิธีการป้องกันตนเอง (Freud's Defense Mechanisms)

ซูเปอร์อีโก้ (super ego) เป็นพลังจากสังคมที่เกี่ยวกับหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม อุดมคติในการดำเนินชีวิตที่เกิดจากการอบรมสั่งสอน เป็นพลังส่วนที่ควบคุมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมสอดคล้องกับที่ได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ วัฒนธรรม ความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี ศีลธรรม ซึ่ง فروยด์ เชื่อว่าเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนรู้ โดยอิด อีโก้ และซูเปอร์อีโก้

จิตสำนึกคือ เป็นสภาพที่รู้ตัวว่าคือใคร อยู่ที่ไหน ต้องการอะไร หรือกำลังรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งใด เมื่อแสดงพฤติกรรมอะไรออกไปก็แสดงออกไปตามหลักเหตุและผล แสดงตาม แรงผลักดันจากภายนอก สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง (principle of reality)

จิตสำนึกเป็นระดับเหตุผลภายในใจ ที่ส่งผลต่อการแสดงออกในพฤติกรรมต่าง ๆ โดยเลือกแล้วว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร เป็นการระลึกรู้ได้เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ของตนเองในโครงสร้างสังคม ดังที่เราจะได้ยินบ่อย ๆ ว่า จิตสำนึกแห่งความเป็นครู จิตสำนึกของพลเมือง จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกของการเป็นคนดี จิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกจึงเกี่ยวข้องกับคุณธรรม และจริยธรรมของบุคคลนั่นเอง

การที่บุคคลจะมีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดี จำต้องมีการอบรมสั่งสอนหรือซึมซับประสบการณ์จากครอบครัว หรือสังคมรอบตัว และผ่านการกระทำจนเป็นสันดานแห่งความดีหรือจิตสำนึกนั่นเอง อยู่ ๆ จะให้มีจิตสำนึกเกิดขึ้นเองคงจะเป็นไปได้ยาก จิตสำนึกเกิดจากอะไร

จิตสำนึกเกิดจากระบบสังคมนั่นเอง สังคมเป็นอย่างไร จิตสำนึกก็เป็นเช่นนั้น ระบบสังคมก่อให้เกิดโครงสร้างตำแหน่งทางสังคมที่ซ้อนทับกันอยู่ เมื่อเรายังเด็ก เราก็ได้เรียนรู้จิตสำนึกของความเป็นลูก จิตสำนึก ของความเป็นนักเรียน พอโตขึ้นมีโครงสร้างและตำแหน่งที่เลื่อนไหลไปมา เรา

ก็กลายเป็นจิตสำนึกตามตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งในโครงสร้างเราอาจมีอยู่หลายหน้าที่ เช่นเป็นพ่อแม่ เป็นลูก มีตำแหน่งงานราชการ เอกชนสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้จากสังคมที่สำคัญที่สุดคือ อำนาจ พอเราเป็นเด็ก เราได้เรียนรู้ว่า ผู้ใหญ่นั้นมีอำนาจมากกว่าเด็ก ครูมีอำนาจมากกว่าเด็ก ไม่ว่าเราจะอยู่ในโครงสร้างไหนก็ตาม สังคมจะมีการสร้างความรู้สึกยินยอมต่ออำนาจ หรือมีจิตสำนึกตามโครงสร้าง

จิตสำนึกมีอยู่สองแบบ คือ แบบที่หนึ่ง จิตสำนึกเพื่อตอกย้ำถึงตำแหน่งแห่งที่ในระบบ เป็นระบบวิถีชีวิตประจำวันตามปกติ และ แบบที่สอง จิตสำนึกในสถานการณ์ไม่ปกติ เช่น มีการเขย่าโครงสร้างสังคมในเวลาวิกฤติ ตัวอย่างเช่น การชุมนุมประท้วงตั้งแต่ระดับเบา ๆ ไปถึงระดับรุนแรงจนเป็นการเขย่าโครงสร้างสังคม การที่คนปกติได้รับการสร้างจิตสำนึกแบบที่ 2 ซ้ำ ๆ ทำให้จิตสำนึกตามหน้าที่ได้ถูกสร้างจิตสำนึกใหม่ให้เป็นจิตสำนึกแห่งผลประโยชน์ทางชนชั้น ดังที่จะได้เห็นจากการให้ข้อมูลใหม่ ๆ ตอกย้ำ ซ้ำ ๆ กัน เป็นการเคลื่อนย้ายตัวตนจิตสำนึกจากเดิม ไปสู่ใหม่มีเงื่อนไขมาจากสถานการณ์ไม่ปกติ

๒.๔.๒ จิตสำนึกในปัจจุบัน

ธานินทร์ กรัยวิเชียร เคยให้ความเห็นไว้ว่าต้องทำในสองส่วนคือ “การปลูก” และ “การปลูก” การปลูกนั้นใช้กับผู้ใหญ่ที่บางครั้ง ได้หลงลืมหรือละเลยการนำคุณธรรมและจริยธรรมมาใช้ในการประพฤติปฏิบัติ ส่วนการปลูกนั้นใช้สำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งเปรียบดั่งผ้าขาว และจะเป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนสังคมไทยในอนาคต

ในการแก้ไขสังคมคงต้องทำทั้งสองส่วน แต่ควรเน้น “การปลูก” กับเยาวชน มากกว่าการปลูกในผู้ใหญ่ เพราะการปลูกผู้ใหญ่เป็นไปได้ยากกว่าการปลูกฝั่งใหม่ อย่างไรก็ตาม “การปลูก” ผู้ปลูกต้องเข้าใจและทุ่มเทและกระทำอย่างต่อเนื่องจึงจะเห็นผล สังคมในปัจจุบันผู้ใหญ่ไม่เพียงจะละเลยการปลูกฝั่งจิตสำนึกที่ดี ๆ ให้กับเยาวชนแต่ยังสร้างจิตสำนึกผิดๆ ให้กับเยาวชนอีกด้วยทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ การมองเห็นภาพการกระทำที่ไม่ดีงามของผู้ใหญ่ซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน การใช้และทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่รู้คุณค่า การบูชาเงินทองมากกว่าความดีงาม เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้จึงหล่อหลอมให้กับเยาวชนขาดจิตสำนึกแห่งความดีงาม คุณธรรมในสังคมจึงอ่อนล้าอย่างเช่นทุกวันนี้ การเร่งปลูกฝั่งจิตสำนึกในเรื่องดี ๆ และลดเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การปลูกฝั่งสิ่งผิดๆ ให้กับเด็ก ๆ จึงเป็นเรื่องที่สังคมต้องช่วยกันเร่งแก้ไข

ในปัจจุบัน จิตสำนึกที่มาแรงที่สุดตอนนี้ ก็คือ จิตสำนึกแบบทุนนิยม โครงสร้างแบบนี้ก็คือ เป็นผู้บริโภคนิยมและทรพยากรที่ดีทำทุกอย่างเพื่อเงิน จะเห็นได้ว่าบางบ้านเห็นบุตรหลานไม่ใช่บุตรหลานอีกต่อไป บางคนขายลูกหลานให้ไปเป็นโสเภณี ซ้อขายแก้อื้อ ซ้อขายตำแหน่ง ซ้อขายสิทธิ์ ซ้อขายเสียง เป็นทรพยากรต่าง ๆ เป็นเงิน เป็นความมั่งคั่ง เป็นโภคทรัพย์

คนในสังคมทุกวันนี้ มีไม่น้อยเลยที่ไม่รู้ว่าสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่นั้น มันถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ไม่ยอมรับว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นเป็นการกระทำที่ไม่มีจิตสำนึกเพราะใคร ๆ ก็ทำกันทั้งนั้น ไม่ผิดกฎหมาย

นอกจากนี้ด้วยสภาพสังคมที่ถูกบิดเบือน ความผิดถูกทำให้กลายเป็นเรื่องที่ถูกต้องได้อย่างเหลือเชื่อ การแบ่งแยกชนชั้นด้วยฐานะทางสังคม ระดับการศึกษา ทำให้ความเข้าใจในเรื่องถูก-

ผิด ดี-ชั่ว เปลี่ยนไป เช่น คนรวยทำอะไรก็ถูกไปซะทุกอย่าง คนจนทำอะไรก็ผิดไปซะทุกอย่าง จึงไม่ใช่เรื่องแปลก ที่คนเราจะไม่รู้ตัวว่า สิ่งที่กำลังทำอยู่นั้น คือการไม่มีจิตสำนึก

จิตสำนึกแบบทุนนิยมที่มาแรงเหล่านี้ ปลุกจิตสำนึกได้แรง เพราะปรากฏเป็นความเชื่อ ความคิดของระบบสังคม มีคนยึดถือปฏิบัติ ตั้งแต่ระดับครอบครัว กลุ่มเพื่อน ในโรงเรียน และสื่อมวลชน

สิ่งที่ตอกย้ำทรงพลังที่สุดคือสื่อมวลชน เพราะทำหน้าที่โฆษกของระบบทุนนิยม เพื่อกระจายสินค้าผ่านละครที่ส่วนใหญ่เป็นคนรวยไม่ค่อยมีการงานทำ แต่งตัวหรูหรา เอาใจใส่และริษยาแย่งทรัพย์สินสมบัติ แย่งพระเอกที่เป็นคนรวย

นอกจากนั้นแล้วสถาบันศาสนาก็เน้นวัตถุนิยม บุญเป็นการค้า ตลอดจนการทำหน้าที่ปลอมประโลมให้คนอยู่รับใช้ระบบทุนนิยม มีเงินมากได้บุญมาก

ท้ายที่สุด จิตสำนึกที่มีพลังที่สุดก็จะครอบครองความเป็นเจ้า (Heghe money) และก็จะกดทับ ปิดกั้น จิตสำนึกดี ๆ รูปแบบอื่น ไม่ว่าจะเป็นจิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกทางสังคม จนก่อเกิดสังคมวุ่นวายในปัจจุบัน

๒.๔.๓ การสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน

แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนต้องยึดวัฒนธรรมชุมชน 6 ประการ ดังนี้ ประการแรกต้องเน้นการพัฒนาแบบกลุ่มการรวมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อคงความเป็นชุมชนเอาไว้มิใช่การพัฒนาแบบเน้นปัจเจกชนนิยมที่คำนึงถึงแต่การต่อสู้แข่งขันและทำลายล้างกันอย่างพัฒนากระแสหลักประการที่สอง ต้องเน้นการสร้างจิตสำนึกแบบชุมชนให้เกิดขึ้นด้วยการกลับไปเน้นเรื่องของประสบการณ์ร่วม เช่น ประวัติศาสตร์หมู่บ้านวัฒนธรรม หมู่บ้านเพื่อสร้างความรักความภาคภูมิใจและห่วงใยในวัฒนธรรมของตน เมื่อมีจิตสำนึกทางวัฒนธรรมเอกลักษณ์ความเป็นตัวของตัวเองและการเคารพในตัวเองก็เกิดขึ้น ประการที่สาม ต้องมีกระบวนการผลิตซ้ำหรือตอกย้ำจิตสำนึกแบบชุมชนนี้ผ่านปัญญาชนท้องถิ่น นักวิชาการในเมืองนักพัฒนาคนแก่คนแก่ในหมู่บ้านเพื่อสืบทอดจิตสำนึกของชุมชนจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป ประการที่สี่ต้องมีการรวมกลุ่มรวมตัวกันของชาวบ้านในรูปของการจัดการองค์กร เช่น สหกรณ์สมาพันธ์เพื่อเป็นสื่อกลางในการติดต่อ ต่อรองกับสถาบันภายนอกชุมชน ประการที่ห้า ต้องมีการประสานงานทางด้านวัฒนธรรมระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้านกับกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคมและต่างสังคม เพื่อสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันประการที่หกชุมชนจะต้องมีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับธรรมชาติต้องดูแลรักษามีชีวิตรวมอยู่กับการพัฒนากระแสหลักเพราะธรรมชาติจะช่วยคงความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชนไว้ได้^{๒๖}

๒.๔.๕ แนวทางการสร้างจิตสำนึกแก้ไขปัญหาเยาวชนจากยาเสพติด

๑) การแก้ไขและบำบัดด้วยครอบครัว

วิธีการแก้ปัญหายาเสพติดจะต้องปรับเปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม หากเป็นเรื่องวิธีการจึงต้องวิเคราะห์ให้เห็นว่าการประพฤติปฏิบัติของเยาวชน ขาดขอบเขตและแบบอย่างอันชัดเจน ซึ่งแบบอย่างอันชัดเจนและเหมาะสมก็ต้องดูจากแบบอย่างของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจากผู้ใหญ่ ที่มี

^{๒๖} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, บ้านกับเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์, ๒๕๒๙), หน้า ๓๘.

แบบอย่างของความเป็นผู้มีเหตุมีผล เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน รู้จักให้อภัยกัน เอื้อเฟื้อและเอื้ออาทรต่อกัน ส่วนเรื่องขอบเขตที่ใช้เป็นเครื่องชี้แนวปฏิบัติ จะต้องมีการชี้แนะเยาวชน เพื่อให้เยาวชนมีความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนเกิดการพัฒนาไปสู่การสร้างความสำเร็จ เรามีความเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความประพฤติไปในทิศทางโดยตนเองเป็นผู้กระทำผิด เราคงเห็นได้ว่าการเรียนด้านสังคมวิทยาและจริยศาสตร์แต่ไม่สามารถประยุกต์ให้เข้ากับชีวิตประจำวันของเยาวชน ซึ่งอาจมีเหตุผลมาจากสภาพครอบครัวที่แตกแยก ขาดความอบอุ่นและความเข้าใจ ดังนั้นภายใต้สภาวะแวดล้อมที่แตกต่างจึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดความบกพร่องต่อผลการปฏิบัติของเยาวชน ตลอดจนการอบรมสั่งสอนทางด้านระเบียบวินัยจากครอบครัวถูกละเลย ในกระบวนการสร้างความเข้าใจตลอดจนกระบวนการสร้างจิตสำนึกที่ดีจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมาก ซึ่งเกี่ยวข้องกับระดับการศึกษาของพ่อแม่ด้วย

๒) การแก้ไขและบำบัดด้วยสังคม

จิตสำนึกที่ดีเป็นเป้าหมายสำคัญซึ่งเป็นทางออกที่ดีในการแก้ปัญหาสังคม สังคมมักถามอยู่เสมอว่าเหตุใดเยาวชนจึงขาดจิตสำนึกที่ดี คำตอบคือ เยาวชนขาดการฝึกฝนเรื่องการสร้างจิตสำนึกนั่นเอง ถ้ามองต่อไปว่า แล้วเราจะสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเยาวชนได้อย่างไร? ก่อนอื่นเราต้องมาพิจารณาถึงเรื่องการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน เราจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบในการเรียนรู้ให้กับเยาวชนเสียก่อน การเรียนรู้ของเยาวชนจะเกิดการเรียนรู้ ๒ แห่ง แห่งแรกเป็นการเรียนรู้โดยการลอกเลียนจากตัวอย่างของผู้ใหญ่ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว แห่งที่สองเกิดจากการเรียนรู้ในโรงเรียนผ่านกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียน และถือได้ว่าแห่งการเรียนรู้ที่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจกเวลาในการเรียนตลอดจนเนื้อหาสาระและการฝึกฝนในเรื่องระเบียบวินัย จะได้จากครูผู้สอนและจากตำราต่าง ๆ เยาวชนผู้ที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๘ ปี การเรียนการสอนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ โดยส่วนใหญ่ แต่เหตุใดจิตสำนึกที่ดีจึงไม่เกิดในห้องเรียนตลอดจนการนำเอาความรู้ทางจริยศาสตร์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้น การถามบ่อยๆ เหมือนการฝึกวินัยเราจะต้องทำต่อเนื่อง การฝึกทักษะในการเรียนรู้คู่กับทักษะทางสังคม การฝึกวินัยในโรงเรียนก็ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ การสอนให้เด็กรู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนเอง การควบคุมพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เด็กควบคุมตนเองได้ในที่สุด ในส่วนการแก้ไขปัญหาสังคมโดยการแก้ไขหรือพัฒนาเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่กระบวนการสร้างจิตสำนึกที่ดีจะเป็นหนทางหนึ่งในการพัฒนาและแก้ปัญหาให้เยาวชนห่างไกลจากยาเสพติดได้

๓) การแก้ไขและบำบัดด้วยการเรียนรู้

การเรียนเป็นการสร้างรากฐานความมั่นคงให้กับชีวิต สร้างให้เยาวชนมีความมั่นใจในตนเองว่าจะดำรงชีวิต ประกอบอาชีพสุจริต มีความขยันหมั่นเพียร ขวนขวายหาความรู้ใส่ตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ เป็นการสร้างอาชีพและฐานะตนเองและครอบครัวที่จะมีขึ้นในวันข้างหน้า รู้เท่าทันในสิ่งร้ายด้านยาเสพติด และไม่ตกอยู่ในอำนาจของยาเสพติด เยาวชนจึงต้องมีสติและรู้จักการวางแผนในอนาคตของตนเองว่าจะเดินไปในทิศทางแบบใด ซึ่งก็ต้องปูพื้นฐานทางด้านจิตใจให้มีความมานะอดทน ขวนขวายที่จะเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต ซึ่งในสมัยก่อนที่เป็นวิถีแบบเดิมจะอาศัยวัดเป็นโรงเรียนที่จะอบรมเยาวชนทั้งทางโลกและทางธรรม คือการฝึกให้เป็นเยาวชนที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสติ รู้จักระงับจิตใจตนเองให้เป็นผู้ที่มีสติอยู่ในใจ งดเว้นอบายมุขทั้งปวง โสกา ซิป

มันต์ ได้กล่าวถึงการกระทำผิดของเยาวชนที่มีสาเหตุจากโรงเรียน ที่เป็นสถานที่ที่ส่งผลต่อพฤติกรรม เยาวชนจะดีหรือไม่ดี ครูหรือโรงเรียนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการช่วยโน้มน้าวให้เยาวชนมี พฤติกรรมที่ดีขึ้น สังเกตกันว่าเยาวชนวันนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการมากกว่าเยาวชนในอดีต ปัญหา ในการคบเพื่อน การเลียนแบบเพื่อน สื่อมวลชน ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ที่แสดงถึง ความก้าวร้าวรุนแรง ต้องมีอิทธิพลต่อการเลียนแบบ การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน เป็น กระบวนการเรียนรู้แบบเน้นสอนทักษะ ดังนั้นการเรียนของเยาวชนจึงต้องเน้นทักษะทางความคิด พิจารณา รู้จักหน้าที่ของเยาวชนเพื่อดำรงตนอยู่ในสังคมที่สามารถก้าวหน้าในชีวิต อยู่ในฐานะที่มี เกียรติด้วยความอุตสาหะของตนเอง อันจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน ซึ่งจะสอดคล้อง ในเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

พุทธธรรม : ภูมิคุ้มกันเยาวชนจากยาเสพติด

ในสังคมปัจจุบัน เยาวชนมีค่านิยมทางวัตถุนิยมมากกว่าความเอาใจใส่ในเรื่องของจิตใจ หรือทางด้านจริยธรรม ทำให้เยาวชนได้รับผลกระทบด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาในความสัมพันธ์กัน ภายในครอบครัว ปัญหาในการคบเพื่อน ปัญหายาเสพติดของเยาวชน เป็นต้น ศาสนาช่วยให้เยาวชน ห่างไกลจากยาเสพติด ในกระบวนการแก้ไขปัญหานั้นเพื่อนำพาไปสู่การปฏิบัติตนและการนำพุทธธรรม มาใช้ร่วมกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของเยาวชน จะส่งผลให้เยาวชนสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มี คุณภาพและนำพาชีวิตให้เจริญรุ่งเรืองนำไปสู่ความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง การใช้หลักธรรมเป็นเครื่อง ยึดเหนี่ยวจิตใจ ผูกใจคนสามารถสร้างความสามัคคีในหมู่คณะเป็นที่รัก ก่อให้เกิดความสงบสุขใน สังคม คำสอนของสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นหลักสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติ นำมาปรับใช้ในชีวิตเพื่อเยียวยา รักษาจิตใจ ของเยาวชนให้ห่างไกลจากยาเสพติดได้นั้น ผู้เขียนเห็นว่าหลักธรรมที่สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

๔.๑ หลักทศ ๖ เป็นหลักในการปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้าง ซึ่งประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในระดับต่าง ๆ ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดา ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยากับสามี ความสัมพันธ์ระหว่าง เพื่อนกับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกจ้าง และความสัมพันธ์ระหว่างนักบวชกับชาวบ้าน ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ได้กำหนดหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติและมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะได้รับ การปฏิบัติตอบ ประกอบด้วยบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางสังคมดุจทิศที่อยู่ รอบตัว ปุรัตถิมทิศ ทิศเบื้องหน้า คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดาเพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก ก่อน จะเป็นภูมิคุ้มกันเยาวชนจากยาเสพติดได้ เนื่องจากเป็นพ่อแม่เป็นผู้ให้โดยเฉพาะความรัก ความ อบอุ่น การปกป้องคุ้มครอง การศึกษา และทรัพย์ โดยไม่ต้องการสิ่งใดตอบแทน มีเพียงต้องการให้ลูก ได้เติบโตมีชีวิตที่ดีมีคุณภาพ

๔.๒ หลักคบมิตร ความเป็นมิตรเป็นสิ่งจำเป็นของผู้ที่อยู่รวมกัน ในสังคม เราจะอยู่ ลำพังคนเดียวไม่ได้ ต้องมีเพื่อนเป็นองค์ประกอบในสังคม ดังนั้นการจะเลือกคบเพื่อนจึงควรพิจารณา เลือกคบแต่คนดีที่นำความเจริญรุ่งเรืองมาให้ ดังปรากฏจากคำสอนในพระไตรปิฎกเกี่ยวกับมิตรดังนี้

ก) มิตรมีอุปการะ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ คือ ๑) ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว ๒) ป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว ๓) เมื่อมีภัยก็เป็นที่พัก พำนักได้ ๔) เมื่อมีกิจที่จำเป็นเกิดขึ้น ก็ช่วยโยคทรัพย์ให้ ๒ เท่าของทรัพย์ที่ต้องการในกิจนั้น [๑๗]

อธิบายได้ว่า การดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีเรื่องราวมากมายผ่านเข้ามาในชีวิต มีความโชคดี มีความเดือดร้อนกายเดือดร้อนใจ ในบางครั้งได้รับทรัพย์ ในบางครั้งเสียทรัพย์ ในยามที่เรามีความลำบาก หากมีมิตรที่ให้ความช่วยเหลือ ดูแลปกป้องภัยอันตราย ส่งเสริมให้อยู่ในสถานที่ปลอดภัยโดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ แสดงถึงเราเป็นผู้มีมิตรดี ดังนั้นมิตรจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินชีวิต ดังจะเห็นตัวอย่างการคบมิตรของเยาวชนในปัจจุบันที่ชวนกันไปทำกิจกรรมที่เป็นการเสริมความรู้ทางวิชาการ ทิววิชาเพื่อเสริมทักษะความรู้ในการที่จะสอบเข้าในระดับสูง ซึ่งเป็นการปกป้องให้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมถูกต้องด้วยกาลเทศะ และส่งเสริมความเจริญให้เป็นการเพิ่มเติมทรัพย์ให้กับเยาวชนซึ่งเป็นทรัพย์ทางปัญญาที่อันมีค่ามหาศาลติดตัวไปกับเยาวชนตลอด

ข) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ การอยู่ร่วมกัน จำเป็นต้องมีน้ำใจไมตรีต่อกันโดยอาศัยคุณธรรมของการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกันในคราวจำเป็น ดังคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดีโดยเหตุ ๔ ประการ คือ ๑)บอกความลับแก่เพื่อน ๒)ปิดความลับของเพื่อน ๓)ไม่ละทิ้งในยามอันตราย ๔)แม้ชีวิตก็อาจจะสละเพื่อประโยชน์ของเพื่อนได้[๑๘] จากคำสอนจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อมิตรในลักษณะ มีทุกข์ร่วมทุกข์มีสุขร่วมสุข ในสังคมไทยทุกวันนี้ปฏิบัติได้ยากยิ่งนัก โดยเฉพาะข้อที่ ๔ ส่วนใหญ่ในสังคมไทยจะเห็นได้ว่า สมาชิกของสังคมจะปฏิบัติแตกต่างจากคำสอน เช่น มักพูดโกหกขยายความลับของเพื่อนให้ไม่เป็นความลับ เอาตัวในยามมีภัยและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะยอมเสียสละชีวิตเพื่อเพื่อน ดังนั้น เยาวชนควรได้รับการฝึกฝนอบรมในเรื่องของความมีน้ำใจในขณะอยู่ร่วมกันในสังคม

ค) มิตรแนะนำประโยชน์ เป็นคุณธรรมที่สร้างความมีน้ำใจ เอาใจใส่ดูแลมิตร โดยการตักเตือนสิ่งต่าง ๆ ต่อมิตร จะคอยตักเตือนเพื่อนเมื่อเห็นว่าเพื่อนปฏิบัติตนไม่ถูกต้องเพื่อให้เพื่อนทำแต่ความดี เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ คือ ๑) ห้ามมิให้ทำความชั่ว ๒) แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๔) บอกทางสวรรค์ให้ [๑๙] จะถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตเพื่อให้เพื่อนเพื่อความเจริญก้าวหน้าตลอดจนแนะนำเพื่อนในการทำความดีสร้างกุศลเพื่อประโยชน์ในวันข้างหน้า

ง) มิตรมีความรักใคร่ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ คือ ๑) ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน ๒) พอใจความเจริญของเพื่อน ๓) ห้ามปรามคนที่ินทาเพื่อน ๔) สนับสนุนคนที่สรรเสริญเพื่อน[๒๐] เป็นการกล่าวถึงมิตรที่มีความห่วงใยพร้อมส่งเสริมสนับสนุนและยินดีให้เพื่อนได้ดีมีภาพลักษณ์ที่เหมาะสมระแวดระวังไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียกับเพื่อน เมื่อเพื่อนได้รับรางวัลก็พลอยยินดีและร่วมสนับสนุนสรรเสริญกล่าวถึงไปด้วยจะคอยเป็นหูเป็นตาไม่ยอมให้ใครเข้ามาทำลายมิตรไม่ว่าจะเป็นวิธีใด ๆ

กล่าวสรุปได้ตามหลักมิตรแท้ ๔ ได้อธิบายเพื่อนที่ดีคือ ๑) เพื่อนที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูล ปกป้องภัยอันตรายในชีวิตและทรัพย์ของเรา คอยตักเตือนในยามที่ผิดพลาดพลั้งเผลอ เมื่อยามขอความช่วยเหลือก็ช่วยมากกว่าที่ร้องขอ ๒) เพื่อนในยามที่สุขก็สุขด้วย ในยามทุกข์ก็ทุกข์ด้วยเป็นเพื่อนที่ไม่่ว่าจะทุกข์หรือสุขจะอยู่เคียงข้างคอยให้กำลังใจกันตลอด คอยดูแลห่วงใยในยามเจ็บป่วยรวมถึงคนในครอบครัวด้วย บอกความลับแก่เพื่อน ปิดความลับของเพื่อน โต้เถียงแทนเพื่อนในยามมีผู้อื่นตำหนิ ส่งเสริมสนับสนุนในความดีของเพื่อนด้วยความสมเหตุสมผล มีภัยอันตราย ไม่ละทิ้ง และแม้ชีวิตก็สละให้ได้ ๓) เพื่อนที่คอยห้ามปรามป้องกันมิให้กระทำในสิ่งผิด คอยแนะนำให้ตั้งอยู่ในความ

ดี ไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด คอยแนะนำสิ่งที่มีประโยชน์และชักชวนให้ทำความดี ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟัง ชักชวนเสนอแนะแนวทางในการวางเป้าหมายอย่างไรเพื่ออนาคตในวันข้างหน้า ๔) เพื่อนที่มีน้ำใจ คอยดูแลอำนวยความสะดวกในสิ่งที่ถูกต้อง คือ เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ (ทุกข์ทุกข์ด้วย) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี (สุข สุขด้วย) เขาดีเตือนเพื่อนช่วยยับยั้งแก้ไข และ เขาสรรเสริญเพื่อนช่วยพูดเสริมสนับสนุน จึงกล่าวได้ว่าเพื่อนทั้ง ๔ นี้เป็นเพื่อนที่นำพาชีวิตให้ปลอดภัยห่างไกลจากยาเสพติดได้

๔.๓ หลักปัญญา เป็นหลักธรรมที่แนะนำให้ใช้ความคิดพิจารณาความเป็นไปตามธรรมชาติและละกิเลสที่ทำให้ชีวิตของเยาวชนเศร้าหมองหรือได้รับความเดือดร้อนเมื่อภายหลัง หลักธรรมนี้เป็นคำสอนมีปรากฏในพระไตรปิฎกที่กล่าวว่า กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีปัญญาคือประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ[๒๑] พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายความหมายของ ปัญญาสัมปทา หมายถึงความพร้อมด้วยปัญญารู้จักบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ และเข้าใจชีวิตนี้ตามความเป็นจริง ที่จะไม่ให้หลุ่มหลงมัวเมา[๒๒] การใช้ความคิดพิจารณาเพื่อให้รู้อย่างไม่วิปริต ใช้สติพิจารณาคติแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรม รู้สิ่งที่เกื้อกูลและสิ่งไม่เกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่นด้วยปัญญาตามความเป็นจริง

ดังนั้น เยาวชนที่ถึงพร้อมด้วยความรู้ ความฉลาด หรือรู้เท่าทันต่อภัยต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของเยาวชน จึงควรใช้ปัญญาในการหาทางออกแห่งปัญหา ใช้เหตุผลในการพิจารณาแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยความเฉลียวฉลาด สิ่งใดเป็นโทษ สิ่งใดเป็นกิเลส สิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดเหมาะสม สิ่งใดเป็นประโยชน์ สิ่งใดควรให้ สิ่งใดควรเก็บ สิ่งใดควรรับ เลื่อนนำมาเป็นแนวทางให้ชีวิตเยาวชนมีคุณภาพ จะทำให้เยาวชนได้เข้าใจตนเอง เข้าใจสังคม เข้าใจในการเลือกคบมิตรและนำไปสู่การนับถือตนเองเห็นคุณค่าตนเองเป็นที่ยอมรับของครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาเยาวชนให้เจริญก้าวหน้าเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ นำพาให้เยาวชนในสังคมสงบสุขห่างไกลจากยาเสพติด

๕. สรุป การใช้พุทธธรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจให้มีความเข้มแข็ง โดยใช้ภูมิคุ้มกันทางครอบครัวที่เป็นความรักความอบอุ่น ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภูมิคุ้มกันจากสังคมสิ่งแวดล้อม ภูมิคุ้มกันจากกัลยาณมิตร รวมถึงการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากตนเองเป็นผู้กำหนดเยาวชนส่วนใหญ่ที่หลงเข้าไปเสพยาหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด อาจเนื่องจากขาดความรักความอบอุ่น ขาดความรู้ความเข้าใจต่อสังคมเข้าใจว่าตนเองไม่มีคุณค่า และขาดความรู้ทางธรรมะพื้นฐาน หากเราต้องการแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดของเยาวชน เราจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว เยาวชน ควรได้เรียนรู้ปรับทัศนคติมุมมองด้วยการใช้ปัญญาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาของตนเอง ในด้านครอบครัว สังคม และเพื่อน ให้ประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เสมือนเฟือง ๓ ตัวขับเคลื่อนกลไกให้ทำงานในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการป้องกันมิให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นการป้องกันในลักษณะการสร้างความพร้อมในการใช้ชีวิตเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้ดูแลตนเองได้ โดยปัญญาเป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองให้อยู่ในสังคมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งจะ เป็นเยาวชนที่เป็นคนเก่งเป็นคนดีที่สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ ทำให้เยาวชนก้าวข้ามช่วงวัยแห่งการปรับเปลี่ยนจากเยาวชนสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

มีความเข้มแข็งที่เกิดจากกระบวนการใช้ปัญญาเป็นหลักที่ยืดเหนียว อันเป็นรูปแบบอี กมิติหนึ่งที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาจากสาเหตุของปัญหา เป็นภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นจาก ความอบอุ่น การดูแลตนเองได้ และจิตสำนึกที่ดี ดังนั้นเหตุปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้เยาวชนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือการยอมรับในครอบครัว การยอมรับในสังคม และการยอมรับด้วยเหตุและผล ยอมรับพุทธธรรมที่นำมาสร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชนด้วย “ปัญญา” เป็นเครื่องมือเพื่อแก้ปัญหาเยาวชนให้ห่างไกลจากยาเสพติด ให้เยาวชนมีภูมิต้านทานต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ มีความเข้มแข็งในจิตใจ เป็นพื้นฐานทำให้ประเทศไทยมีพลเมืองที่มีคุณภาพนำพาประเทศให้มีความสุขสงบเจริญรุ่งเรือง

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ผ่านมาซึ่งจะมีเนื้อหาและแนวทางในการศึกษาที่มีความคล้ายกับงานศึกษา เรื่อง การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จุลจรัส ลิ้มถาวร^{๔๓} ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการปราบปรามยาบ้า ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในจังหวัดลำพูน ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานปราบปรามยาบ้า คือปัจจัยด้านกฎหมาย และปัจจัยด้านแนวทางการดำเนินงานตามแผนแม่บทกรมตำรวจ ปัจจัยด้าน บุคคลในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการตำรวจ กลุ่มนักการเมืองและนักธุรกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินงานปราบปรามยาบ้า ปัญหาอุปสรรคเกิดจากการขาดงบประมาณกำลังคน อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะที่ใช้ปราบปราม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการประสานงานกัน โดยกลุ่ม ตัวอย่างให้ความเห็นต่อแนวทางการแก้ไขว่าไม่ควรให้มีการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย และศาลไม่ ควรใช้ดุลยพินิจลดหย่อนผ่อนโทษ ควรให้กฎหมายมีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง เด็ดขาดโดยรัฐบาลและผู้ ที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาดูแลและให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาย่างใกล้ชิดและจริงจัง

สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล^{๔๔} ได้ทำการศึกษา เรื่อง อิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนในสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร สำหรับการศึกษาสาเหตุที่ทำให้ นักเรียนเสพยาเสพติดมีตัวแปรที่เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมากซึ่งในการศึกษารั้งนี้ได้สนใจทางการศึกษาตัวแปร ดังนี้ (๑) ตัวแปรตาม ได้แก่การเสพยาเสพติดของนักเรียน และ (๒)ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรของนักเรียน ประกอบด้วย ตัวแปร เพศ และอายุ ปัจจัยด้านสังคมและครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร ผู้ที่นักเรียนอาศัยอยู่ด้วย ความใกล้ชิดกับผู้ปกครอง การมีปัญหากับผู้ปกครอง และการมีเพื่อนที่เสพยาเสพติด ส่วนปัจจัยด้าน สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน ประกอบด้วยตัวแปร การมีแหล่งมั่วสุม การมีแหล่งบันเทิง การมีหอพัก/บ้านเช่าที่ใช้เป็นแหล่งมั่วสุม การมีแหล่งเสพยาเสพติด

^{๔๓} จุลจรัส ลิ้มถาวร, “ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการปราบปรามยาบ้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจ: กรณีศึกษา จังหวัด ลำพูน”, การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโทฉบับที่ ๓๓, (สาขาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

^{๔๔} สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล, “อิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อ การเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ ๓๓, (สาขาวิชาการบริหาร องค์กรการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๗).

ติด และการมีแหล่งค้ายาเสพติด ปัจจัยทั้งสาม ด้านดังกล่าวมีผลต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรเพศ อายุ การมีปัญหากับผู้ปกครองด้านการคบเพื่อนการมี ปัญหากับผู้ปกครองด้านการเสพยาเสพติด การมีเพื่อนที่เสพยาเสพติด การมีแหล่งมั่วสุม การมีแหล่ง เสพยาเสพติด และการมีแหล่งค้ายาเสพติดรอบโรงเรียน มีผลต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียน และ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาที่สำคัญคือ การมีแหล่งมั่วสุม แหล่งเสพยาเสพติด และแหล่งค้ายา เสพติตรอบโรงเรียนในด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว และยังพบปัญหาที่น่าเป็นห่วงในกลุ่มนักเรียน เช่นการ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การค้าประเวณีการหนีเรียนไปเล่นเกมส้อมพิวเตอร์หรือสนุกเกอร์ การ ตั้งแก๊งกวนเมือง สูบบุหรี่และดื่มสุรา เทียวสถานบริการในยามกลางคืน แข่งมอเตอร์ไซค์ ครอบครัวยุคใหม่ แยกออกจากโรงเรียนกลางคืน การตั้งครุฑระหว่างการเรียน การทำแท้ง เป็นต้น

สมิต วัฒนธัญญกรรม^{๔๕} ศึกษาการแพร่ระบาดของสารเสพติด และปัจจัยที่มีผลต่อ พฤติกรรมการเสพยาเสพติดของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานีกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ใน งานวิจัย โดยศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ จำนวน ๑,๕๓๐ คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบ ชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ภาชนะเก็บปัสสาวะเพื่อส่งตรวจหาสารแอมเฟตามีน แบบสอบถามนักเรียน และแบบสอบถามครูการแพร่ระบาดของสารเสพติดวิเคราะห์โดยใช้สถิติ เชิงพรรณนา ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติด ผลการศึกษาพบว่า

๑. พฤติกรรมการสูบบุหรี่: นักเรียนส่วนมากมีพฤติกรรมอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ ถึงร้อยละ ๗๐.๓๑

๒. พฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์: นักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการดื่ม ร้อยละ ๕๖.๔๑

๓. พฤติกรรมการเสพยาบ้า: นักเรียนมีพฤติกรรมการเสพยาบ้าอยู่ในระดับเสี่ยงต่อ การ เสพยาบ้า ร้อยละ ๖.๙๓ ระดับเคยทดลองใช้ร้อยละ ๓.๕๓ นักเรียนที่เสพยาบ้าอยู่ในปัจจุบันมี จำนวน ๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๖ หรือมีความชุก (Prevalence Rate) เท่ากับ ๒๑.๕๗ ต่อ ประชากร ๑,๐๐๐ คน

พุลสุข เพียรพิทักษ์^{๔๖} เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : ศึกษากรณีกิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือประชาชน ในเขตกิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จำนวน ๒ ตำบล รวม ๒๗ หมู่บ้าน โดยแบ่งประชาชนออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ๑) ประชาชนในหมู่บ้าน/ ชุมชนในเขตพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ๒) ข้าราชการ อาสาสมัคร และผู้นำหมู่บ้าน/ ชุมชนในเขตพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติดค่อนข้างจะประสบความสำเร็จและเป็นโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดให้และประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าไป แก้ไขปัญหา ยาเสพติด

^{๔๕} สมิต วัฒนธัญญกรรม และคณะ, การแพร่ระบาดของสารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อ พฤติกรรม การเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันธัญญารักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๖).

^{๔๖} พุลสุข เพียรพิทักษ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา ยาเสพติด: ศึกษากรณีกิ่งอำเภอเกาะจันทร์จังหวัดชลบุรี”, ปัญหาพิเศษปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (สาขาวิชา นโยบายสาธารณสุข วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา ,๒๕๔๗).

ร่วมกับภาครัฐ โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังคงเกิดปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานที่ประชาชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน ขาดผู้นำ และ

วีรวรรณ สุธีร์ไกรลาส^{๔๗} กล่าวถึง เหตุผลและพฤติกรรมของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดว่ามาจากพฤติกรรมและเหตุผลหลาย ๆ อย่าง คือ

๑. เหตุผลด้านอารมณ์เป็นการใช้ยาเสพติดเพราะเกิดความต้องการภายในจิตใจเพื่อเพิ่ม ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อหนีความผิดหวัง ลดความกระวนกระวายลดความตึงเครียด หลีกเลียงความกดดัน

๒. เหตุผลด้านร่างกาย เป็นการใช้ยาเสพติดเพื่อให้ร่างกายผ่อนคลาย ระวังความเจ็บปวด เพิ่มความรู้สึกที่รุนแรงและอดทน

๓. เหตุผลด้านสภาพแวดล้อมเป็นผลจากสังคมมีความสับสนหรืออยู่ในสภาพครอบครัวไม่ สมบูรณ์ ทำให้เด็กมีจิตใจอ่อนแอ ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก

๔. เหตุผลด้านสังคม เมื่อบุคคลมีความต้องการที่จะสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและเป็นที่ยอมรับ ของกลุ่ม หรือหลีกเลียงความรู้สึกโดดเดี่ยว ดังนั้นเมื่อกลุ่มมีการเสพยาเสพติดจึงเกิดการเรียนรู้และ เลียนแบบกลุ่มทำตามแบบกลุ่ม

๕. เหตุผลด้านสติปัญญาเป็นการใช้ยาเสพติดเพื่อบรรเทาความเครียดทางสมองโดยสรุป เห็นว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้น เกิดจากพฤติกรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง จากพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์สติปัญญา หรือมีปัญหาด้านจิตใจหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่ชี้้นำ หรือผลักดันให้มีการใช้ยาเสพติด ดังนั้น วัยรุ่นที่มีสภาพจิตใจ สภาพแวดล้อมและ สังคมที่ดีจะสามารถป้องกันตนเองจากการติดยาเสพติด เยาวชนจึงมีหน้าที่จะช่วยหาทางป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสพติดจากประเด็นดังกล่าวนี้ได้

สนธิ สมัครการ และคณะ^{๔๘} วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมและทัศนคติเกี่ยวกับคนหนุ่มสาวไทย” พบว่า สาเหตุและเหตุจูงใจในการเสพยาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยเฉพาะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ราบรื่น

ภัทรฯ เหล่ามีผล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานด้านการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดปทุมธานี” การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน และหาแนวทางในการแก้ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดปทุมธานี การเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งผลการศึกษา โดยสรุป ดังนี้ ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานปราบปรามยาเสพติดมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ เนื่องจากไม่มีผู้อยากมาปฏิบัติงาน เป็นงานที่เสี่ยงอันตราย และยังขาดแคลนเครื่องมือ

^{๔๗} วีรวรรณ สุธีร์ไกรลาส, “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการต้านทานการติดยาเสพติดของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**, (สาขาวิชาการวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ ประยุกต์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๖), หน้า ๓๑- ๓๖.

^{๔๘} สนธิ สมัครการ และคณะ, **พฤติกรรมและทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติดของคนหนุ่มสาวไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๓๐).

อุปสรรคในการปราบปรามยาเสพติด การนำนโยบายการปราบปรามยาเสพติดไปปฏิบัติ มีการสั่งงานที่ล่าช้าลงมา ตามลำดับขั้นการบังคับบัญชา ทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน และหน่วยงานแต่ละหน่วยมีสาย การบังคับบัญชาของแต่ละหน่วยงาน ทำให้การแก้ปัญหาเสพติดไม่เป็นเอกภาพ มีปัญหาในการประสานงานระหว่างหน่วยงานการประสานงานมักใช้การประสานงานแบบไม่เป็นทางการนั้น และ จัดสรรงบประมาณในการปราบปรามยาเสพติด กระจุกกระจายอยู่หลายหน่วยงาน เกิดการแย่งชิงงบประมาณ การดำเนินงานยังไม่เกิดการบูรณาการโดยแท้จริง รวมทั้งงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร มีจำนวนจำกัด และจัดสรรล่าช้า ส่งผลต่อการปราบปรามยาเสพติด^{๔๙}

เจริญ แฉกพิมาย และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ” ผลการวิจัย พบว่า ๑. ผลการวิจัยเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากได้รับความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด โดยได้รับความรู้จากสื่อ ๓ ลำดับที่มากที่สุด คือ สื่อวิทยุ/โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และหนังสือพิมพ์ และรู้จักยาเสพติดมากที่สุด ๓ ลำดับ คือ ยาบ้า (แอมเฟตามีน) กัญชา และใบกระท่อม โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่แน่ใจว่าชุมชนที่พักอาศัยอยู่มีการ ระบาดของยาเสพติด แต่มีความเห็นว่ายาเสพติดที่ระบาดในชุมชนที่พักอาศัยมากที่สุด ๓ ลำดับแรก คือ ยาบ้า (แอมเฟตามีน) กัญชา และใบกระท่อม ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากไม่เคยถูกชักชวน ให้ลองยาเสพติด และไม่ทราบว่าเพื่อนบางคนติดยาเสพติด โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งที่รู้ว่า เพื่อนบางคนเสพยาเสพติด และทราบว่า การสูดดมเป็นวิธีการเสพยาที่เพื่อนใช้กันมากที่สุด และมีสาเหตุของการเสพยาเสพติดมากที่สุด คือ อายกลอง และมีความเห็นว่ายาเสพติดจะช่วยในเรื่อง ประสิทธิภาพในการเรียนหนังสือ เป็นเรื่องที่ไม่จริง โดยมีความเห็นว่ายาเสพติดมีผลกระทบต่อ ตนเองมากที่สุด และในชุมชนที่พักอาศัยอยู่มีหน่วยงานราชการเข้าไปให้ความรู้และเข้าไปตรวจจับ เรื่องยาเสพติด

จุลจรัส ลิ้มถาวร^{๕๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการปราบปรามยาบ้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจในจังหวัดลำพูน” ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานปราบปรามยาบ้า คือปัจจัยด้านกฎหมาย และปัจจัยด้านแนวทางการดำเนินงานตามแผนแม่บทกรมตำรวจ ปัจจัยด้านบุคคลในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการตำรวจ กลุ่มนักรบเมืองและนักธุรกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินงานปราบปรามยาบ้า ปัญหาอุปสรรคเกิดจากการขาดงบประมาณกำลังคน อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะที่ใช้ปราบปราม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการประสานงานกัน โดยกลุ่ม ตัวอย่างให้ความเห็นต่อแนวทางการแก้ไขว่าไม่ควรให้มีการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยและศาลไม่ ควรใช้ดุลยพินิจลดหย่อนผ่อนโทษ ควรให้กฎหมายมีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง เต็ดขาดโดยรัฐบาลและผู้ ที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาดูแลและให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาอย่างใกล้ชิดและจริงจัง

^{๔๙} ภัทระ เหล่ามีผล, “ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานด้านการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดปทุมธานี”, **ปริญาญาโทรัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘).

^{๕๐} จุลจรัส ลิ้มถาวร, “ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการปราบปรามยาบ้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจ: กรณีศึกษา จังหวัดลำพูน”, **การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต**, (สาขาการเมืองการปกครอง: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล ได้ทำการศึกษา เรื่อง “อิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรเพศ อายุ การมีปัญหากับผู้ปกครองด้านการคบเพื่อน การมีปัญหากับผู้ปกครองด้านการเสพยาเสพติด การมีเพื่อนที่เสพยาเสพติด การมีแหล่งมั่วสุม การมีแหล่ง เสพยาเสพติด และการมีแหล่งค้ายาเสพติดรอบโรงเรียน มีผลต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียน และ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาที่สำคัญคือ การมีแหล่งมั่วสุม แหล่งเสพยาเสพติด และแหล่งค้ายา เสพติครอบโรงเรียนในด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว และยังพบปัญหาที่น่าเป็นห่วงในกลุ่มนักเรียน เช่นการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การค้าประเวณีการหนีเรียนไปเล่นเกมส้อมพิวเตอร์หรือสนุกเกอร์ การตั้งแก๊งกวนเมือง สูบบุหรี่และดื่มสุรา เที้ยวสถานบริการในยามกลางคืน แข่งมอเตอร์ไซด์ ครอบครัวแตกแยก ออกจากโรงเรียนกลางคืน การตั้งครุฑระหว่างการเรียน การทำแท้ง เป็นต้น ส่วนผลของการดำเนินกิจกรรมป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่จัดเป็นปกติและที่จัดเป็นกิจกรรมพิเศษมีประสิทธิภาพในการดำเนินการอยู่ใน ระดับสูงในทุกกลุ่มโรงเรียน และพบว่า มีนักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดร้อยละ ๙.๓๐ โด เกี่ยวข้องเป็นผู้เสพร้อยละ ๘.๓๐ และเป็นผู้ค้าร้อยละ ๑.๐๐ โดยนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีอัตรา เข้า ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่านักเรียนสังกัดอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ โดยยาเสพติดที่นักเรียนใช้ นักเรียนใช้กันมากที่สุดคือ ยาบ้า^{๕๑}

สมิต วัฒนธัญญกรรม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการแพร่ระบาดของสารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติดของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี” กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ใน งานวิจัย โดยศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน ๑,๕๓๐ คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ ชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ภาชนะเก็บปัสสาวะเพื่อส่งตรวจหาสารแอมเฟตามีน แบบสอบถามนักเรียน และแบบสอบถามครูการแพร่ระบาดของสารเสพติดวิเคราะห์โดยใช้สถิติ เชิง พรรณนา ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติด ผลการศึกษาพบ ๑) พฤติกรรมการสูบบุหรี่: นักเรียนส่วนมากมีพฤติกรรมอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ ถึงร้อยละ ๗๐.๓๐ ๒) พฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์: นักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการดื่ม ร้อยละ ๕๖.๔๑ ๓) พฤติกรรมการเสพยาบ้า: นักเรียนมีพฤติกรรมการเสพยาบ้าอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการ เสพยาบ้า ร้อยละ ๖.๙๓ ระดับเคยทดลองใช้ร้อยละ ๓.๕๓ นักเรียนที่เสพยาบ้าอยู่ในปัจจุบันมีจำนวน ๓๓ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒.๑๖ หรือมีความชุก (Prevalence Rate) เท่ากับ ๒๑.๕๗ ต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน^{๕๒}

รพีภัทร์ สุขสมเกษม ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลของการศึกษาปัจจัยที่มีผล

^{๕๑} สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล, “อิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (สาขาวิชาการบริหาร องค์กรการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๗).

^{๕๒} สมิต วัฒนธัญญกรรม และคณะ, *การแพร่ระบาดของสารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม การเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันธัญญารักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๖).

ต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเขตเทศบาลนคร ปากเกร็ด พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี คือ (๑) ปัจจัยผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (๒) ปัจจัยสมาชิกในชุมชนยอมรับบทบาทของ กรรมการชุมชน (๓) ปัจจัยชุมชนมีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน (๔) ปัจจัยชุมชนมีศักยภาพ ในการพึ่งพาตนเองสูง (๕) ปัจจัยชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล (๖) ปัจจัยชุมชนมี ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่ม (๗) ปัจจัยชุมชนกับเทศบาลมีความร่วมมือกัน และปัญหาอุปสรรคที่มีต่อ ผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คือ (๑) ยังขาดการสนับสนุนจาก หน่วยงานรัฐอื่นๆ ในพื้นที่ และ (๒) การกำหนดกรอบในการใช้งบประมาณสำหรับเงินอุดหนุนชุมชน ยังมีจำกัด ข้อเสนอแนะต่องานวิจัย (๑) การจัดสรรเงินอุดหนุนให้กับชุมชนของเทศบาลจะทำให้ ชุมชนได้เรียนรู้ การท างานโดยการพึ่งพาตนเองของชุมชน (๒) การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในบทบาท ของ ตำแหน่งคณะกรรมการชุมชน และอำนาจหน้าที่ของเทศบาล จะทำให้การทำงานของคณะกรรมการ ชุมชนมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้น และทำให้กรรมการชุมชนสามารถทำหน้าที่ได้ตามที่ได้รับมอบหมาย ได้ดี ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน เกิดความมั่นใจในการทำงานของคณะกรรมการชุมชนมาก ขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขแก่สมาชิกในชุมชนและคณะกรรมการชุมชน^{๕๓}

ปริยาภา เมืองนก^{๕๔} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “กระบวนการบริหารจัดการชุมชนเมืองที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษา ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรเขตปริมณฑล พบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง มีดังต่อไปนี้ ได้แก่ ๑) กระบวนการเรียนรู้ ๒) กระบวนการกลุ่ม และ ๓) กระบวนการมีส่วนร่วม ในการศึกษานี้ได้เสนอแนะถึงความจำเป็นของการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เนื่องจากการทำงานในชุมชนเมืองนั้น กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งต่าง ๆ จะดำเนินไปได้ด้วยความล่าช้า เนื่องจากชุมชนเมืองมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ความสัมพันธ์ร่วมกันในชุมชนมีน้อย ทำให้ต้องมีภาคีเครือข่ายเข้ามาเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการกลุ่ม และกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนก่อน นอกจากนี้ความโปร่งใสเป็นเรื่องสำคัญมา ในการบริหารจัดการชุมชนเมืองนั้น ต้องมีการเก็บเอกสารสำคัญทุกอย่างไว้ เพื่อความถูกต้องและสามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งต้องมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่ดี เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันของสมาชิกในชุมชน และเพื่อเป็นการจัดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้

สุรวุฒิ จันทะสิม ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลนครอ้อมน้อย อำเภอกะทู้แม่แบน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้ทั่วถึง และหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ดีและมากขึ้น อีกทั้งควรสร้างประเด็นสาธารณะที่น่าสนใจ เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจที่จะพัฒนาท้องถิ่น และ

^{๕๓} รพีภัทร์ สุขสมเกษม, ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, **ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙).

^{๕๔} ปริยาภา เมืองนก, “กระบวนการบริหารจัดการชุมชนเมืองที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านจัดสรรเขตปริมณฑล”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**, (สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๕.

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยน้อย จึงทำให้ไม่มีการติดตามและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลนคร^{๕๕}

พรหมธีระ พรหมสถิต^{๕๖} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของธนาคารต้นไม้ต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา ธนาคารต้นไม้สาขาบางแดง ตำบลวังตะกอก อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร” กล่าวไว้ว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาไปจนถึงขั้นร่วมรับผลประโยชน์ และจะต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของคนหรือสมาชิกที่เข้าร่วม ทั้งด้านความรู้ คุณธรรม ความเสียสละ ความเป็นผู้นำ ตลอดจนการฟื้นฟูทางสังคมโดยอาศัยสื่อกิจกรรมชุมชนท้องถิ่น เวทีประชุมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอยู่เป็นประจำ

พลสุข เพียรพิทักษ์^{๕๗} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด : ศึกษากรณีกิ่งอำเภอกะเจันท์ จังหวัดชลบุรี” กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือประชาชน ในเขตกิ่งอำเภอกะเจันท์ จำนวน ๒ ตำบล รวม ๒๗ หมู่บ้าน โดยแบ่งประชาชนออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ๑) ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนในเขตพื้นที่กิ่งอำเภอกะเจันท์ จังหวัดชลบุรี ๒) ข้าราชการ อาสาสมัคร และผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนในเขตพื้นที่กิ่งอำเภอกะเจันท์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติดค่อนข้างจะประสบความสำเร็จและเป็นโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดให้และประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าไป แก้ไขปัญหาเสพติด ร่วมกับภาครัฐ โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังคงเกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ประชาชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน ขาดผู้นำ

ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของและประชาชนและพระสังฆาธิการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่” จากผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ ที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ต่างกันการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีสถานภาพการเป็นผู้นำและอาชีพต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๕๘}

^{๕๕} กุหลาบ รัตนัสัจธรรม และคณะ, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอมะนัง จังหวัดตรัง”, รายงานการวิจัย, (คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕), หน้า ๕.

^{๕๖} พรหมธีระ พรหมสถิต, “บทบาทของธนาคารต้นไม้ต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาธนาคารต้นไม้สาขาบางแดง ตำบลวังตะกอก อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (สาขาการพัฒนากลุ่มชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

^{๕๗} พลสุข เพียรพิทักษ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยา เสพติด: ศึกษากรณีกิ่งอำเภอกะเจันท์จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗).

^{๕๘} ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, “การมีส่วนร่วมของและประชาชนและพระสังฆาธิการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

พรหมณี แสงโยธา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงสามสิบจังหวัดอุบลราชธานี”

จากการศึกษาพบว่าผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย ๓.๕๓ เมื่อพิจารณารายด้านของระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล ลำดับแรกคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ รองลงมาคือมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุ ของปัญหาการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมเป็นลำดับสุดท้าย ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกประชาคมหมู่บ้านอยู่ในระดับมากจำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕ อยู่ในระดับปานกลางจำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ และระดับน้อย จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๒ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกประชาคมที่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกประชาคมหมู่บ้าน เพศ,อายุ,ระดับการศึกษา,รายได้,อาชีพ และตำแหน่งบทบาทหน้าที่ ที่แตกต่างกันกับ ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการค้นหาปัญหา,การมีส่วนร่วมในการวางแผน,การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามประเมินผล พบว่า ไม่แตกต่างกัน^{๕๙}

พระมหาสาคร กุลวฑฒโน (ทวยัง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี” ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๒๔ เมื่อจำแนกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการบริหารงาน ด้านการติดตามประเมินผล และด้านการปรับปรุงผลการดำเนินงาน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ทั้ง ๔ ด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการมีส่วนร่วม ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ด้านการบริหารงานดำเนินงาน แตกต่างกัน^{๖๐}

^{๕๙} พรหมณี แสงโยธา, “การมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงสามสิบจังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๓๑).

^{๖๐} พระมหาสาคร กุลวฑฒโน (ทวยัง), “การมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

พระมหาปิยะบุตร ปญญาวฑฒโน (วงศ์กันทรภักย์)^{๖๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองรี อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองรี อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($x= ๓.๙๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($x= ๒.๙๖$) ด้านการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ ๓.๔๖) ด้านการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($x= ๓.๕๕$) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($x= ๓.๙๑$) เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองรี อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองรี อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

^{๖๑} พระมหาปิยะบุตร ปญญาวฑฒโน (วงศ์กันทรภักย์), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองรี อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของชุมชนจังหวัดเลย ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของชุมชนจังหวัดเลย และ ๓) เพื่อสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของชุมชนจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย
- ๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ^๑ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์แปลความหมายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล เป็นการอธิบายภาพรวมของความรู้สึกนึกคิด ความชื่นชม ความไม่ชอบ ความเชื่อและประสบการณ์ ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลักษณะของการวิเคราะห์จากสวน้อยแล้วสรุปเป็นข้อเท็จจริงใหญ่ที่เรียกว่าการวิเคราะห์แบบอุปมาน (Inductive approach) ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิจัย คือ ๑) การสัมภาษณ์ (Interviews) และการสนทนากลุ่ม (focus group)

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) ของ ตัวแทนผู้นำชุมชน อาสาสมัครป้องกันยาเสพติด ผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

^๑ สุภางค์ จันทวานิช, *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๓.

และตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อพัฒนารูปแบบชุดฝึกอบรมการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาชุมชนในเขตพื้นที่ ๓ อำเภอ ได้แก่ ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน และตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม ซึ่งเป็นอำเภอที่เป็นพื้นที่ชายแดนและมีอาณาเขตติดกับพรมแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ในปัจจุบันถือเป็นพื้นที่ที่มีการสำรวจพบปัญหายาเสพติดมากที่สุดในจังหวัดเลย

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่ ๓ อำเภอ ได้แก่ ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน และตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ตัวแทนผู้นำชุมชน	จำนวน ๓๐ คน
- อาสาสมัครป้องกันยาเสพติด	จำนวน ๑๕ คน
- ผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง	จำนวน ๑๕ คน
- ตัวแทนภาคประชาชน	จำนวน ๑๕ คน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๓ แบบ ได้แก่ แบบสอบถาม ประเด็นการสนทนากลุ่ม และชุดกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด

๓.๔.๑ แบบสอบถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนผู้นำชุมชน อาสาสมัครป้องกันยาเสพติด ผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่

๓.๔.๒ ประเด็นการสนทนาที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาตั้งเป็นประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน ๕ กลุ่ม โดยมีทีมงานวิทยากรจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด

๓.๔.๓ ชุดกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดที่ได้สังเคราะห์จากขั้นตอนการสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยการการประชุมคณะผู้วิจัยทั้งหมดเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องและวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ช่วยกันแก้ไข

เพิ่มเติม และยืนยันให้ความเห็นชอบในประเด็นที่ศึกษาร่วมกัน เพื่อนำชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้และเก็บบันทึกผลการทดลอง

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัย เรื่อง การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดน ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ ศึกษาบริบทการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดย

- เดือนที่ ๑ ออกแบบเครื่องมือวิจัย
- เดือนที่ ๒ ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์
- เดือนที่ ๓ สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหาประเด็น

หัวข้อในการสนทนากลุ่ม

ระยะที่ ๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

- เดือนที่ ๔ และ ๕ ดำเนินการสนทนากลุ่ม สรุปประเด็นจากการสนทนากลุ่ม และประชุมคณะผู้วิจัยทั้งหมดเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องและวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ช่วยกันแก้ไขเพิ่มเติม และยืนยันให้ความเห็นชอบในประเด็นที่ศึกษาร่วมกัน เพื่อนำชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้และเก็บบันทึกผลการทดลอง

ระยะที่ ๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทดลองใช้กระบวนการสร้างจิตสำนึกฯ

- เดือนที่ ๖ นำกระบวนการสร้างจิตสำนึกฯ ไปทดลองใช้ โดยการจัดอบรม สัมมนา
- เดือนที่ ๗ นำผลที่ได้จากการทดลองใช้กระบวนการสร้างจิตสำนึกฯ มาสังเคราะห์ผลการวิจัยเพื่อจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการ และเผยแพร่ผลงานวิจัย

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การใช้เทคนิคการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) การจัดเรียงข้อมูล การจำแนกสภาพทั่วไปของการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดน ที่ได้สัมภาษณ์มาออกเป็นกลุ่มเพื่อให้เห็นความชัดเจน และการวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อมูลในประเด็นผู้วิจัยทำการศึกษา

๓.๖.๒ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

๑. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามอีกครั้ง แล้วจะนำข้อมูลถ่ายลงในรหัส (Coding Form) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทำการ

วิจัยแบบสังคมศาสตร์เพื่อหาสถิติต่าง ๆ ดังนี้ ค่าสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage)^๒ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean),^๓ ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

กำหนดให้

$$\begin{aligned} \text{ค่าเฉลี่ย } (\bar{X}) &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น} - 1} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ \text{ช่วงห่างระดับ} &= 0.8 \end{aligned}$$

ดังนั้น แต่ละระดับจะมีช่วงห่าง ๐.๘ จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยสามารถแบ่งระดับการปฏิบัติงานตามค่าเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

๑.๐๐ - ๑.๘๐	หมายความว่า	มีระดับน้อยที่สุด
๑.๘๐ - ๒.๖๐	หมายความว่า	มีระดับน้อย
๒.๖๑ - ๓.๔๐	หมายความว่า	มีระดับปานกลาง
๓.๔๑ - ๔.๒๐	หมายความว่า	มีระดับดี
๔.๒๑ - ๕.๐๐	หมายความว่า	มีระดับดีที่สุด

๒. สำหรับสถิติในการวิเคราะห์แบบสอบถาม ได้แก่ ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage)^๔ ตามสูตร ดังนี้

กำหนดให้

$$\text{จำนวนประชากรของชุมชนต่าง ๆ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

๓. สถิติค่าเฉลี่ย (Mean)^๕ ของระดับการสร้างความพึงพอใจความเป็นพลเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลยแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ^๖ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย เหมาะสมน้อยที่สุด ซึ่งการหาค่าเฉลี่ยสามารถทำได้ดังนี้

^๒ธีรยุทธ พึ่งเกียรติ, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า๑๒.

^๓พรเพ็ญ สุขศิริ, การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหาร ฉบับปรับปรุงใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒-๒๔.

^๔อ้างแล้ว, ธีรยุทธ พึ่งเกียรติ, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, หน้า๑๒.

^๕พรเพ็ญ สุขศิริ, การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหาร ฉบับปรับปรุงใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒-๒๔.

^๖Best john w., *Research in Education*, (New Jersey: Practice Hall Inc., 1970), pppp. 204-208.

$$\begin{aligned} \text{ค่าเฉลี่ย} \quad (\bar{X}) &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{๕-๑}{๕} = ๐.๘ \end{aligned}$$

ดังนั้น ช่วงห่างระดับ มีค่าเท่ากับ ๐.๘

แต่ละระดับจะมีช่วงห่างกัน ๐.๘ จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยสามารถจะแบ่งระดับการปฏิบัติงานตามค่าเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

๑.๐๐ - ๑.๘๐	หมายความว่า	มีระดับน้อยที่สุด
๑.๘๐ - ๒.๖๐	หมายความว่า	มีระดับน้อย
๒.๖๑ - ๓.๔๐	หมายความว่า	มีระดับปานกลาง
๓.๔๑ - ๔.๒๐	หมายความว่า	มีระดับมาก
๔.๖๑ - ๕.๔๐	หมายความว่า	มีระดับมากที่สุด

๕. สถิติค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$\text{S.D.} = \sqrt{\frac{n(\sum fx^2) - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S. D.	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum fx^2$	หมายถึง	ผลรวมกำลังสอง
	$(\sum fx)^2$	หมายถึง	ผลรวมของข้อมูล
	n	หมายถึง	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

๖. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

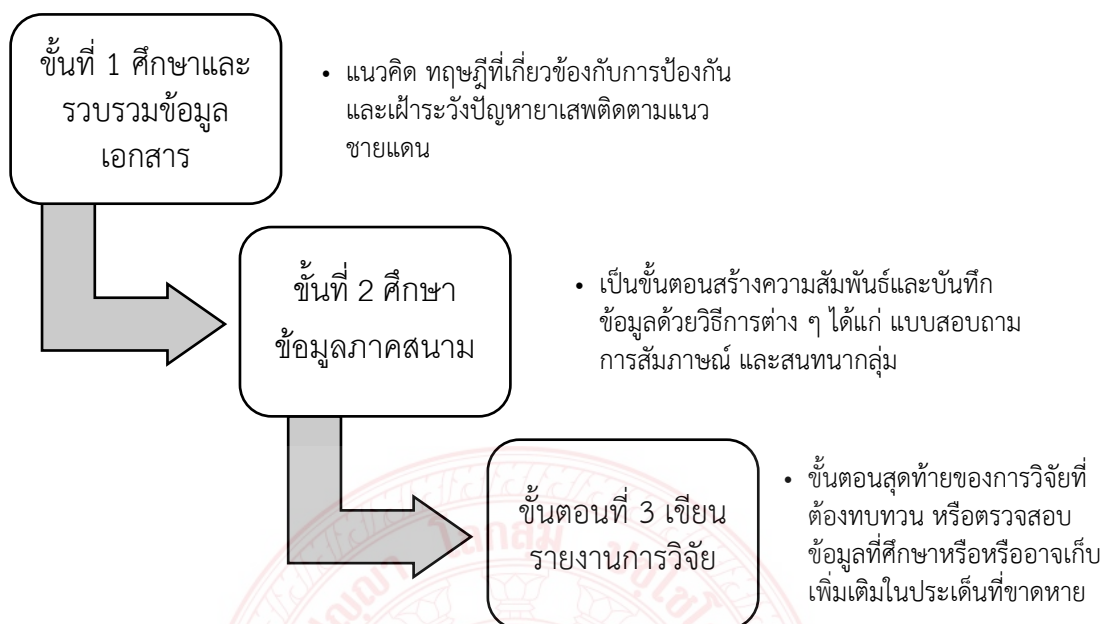
หาค่าดัชนีความสอดคล้องเนื้อหาของแบบสอบถาม (IOC) ของเครื่องมือวิจัย ทั้ง ๒ แบบ โดยใช้สูตร ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 117)^๗

$$\text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของการพิจารณาข้อความแต่ละข้อความแบบวัดจากผู้นำท้องถิ่น
	N	แทน	จำนวนผู้นำท้องถิ่น

^๗ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๐).

๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

ภาพที่ ๓.๑ ขั้นตอนของการกระบวนการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” เป็นการศึกษาและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) เพื่อให้ได้คำตอบตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ๑) ศึกษาการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๒) พัฒนาระบบการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และ ๓) สร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดของตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งมีผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

๔.๑ ศึกษาการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๒ พัฒนาระบบการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๓ สร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดของตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ศึกษาการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

จากการศึกษาค้นคว้าผ่านเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า การที่จะทำให้ประชากรในชุมชนมีจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดในชุมชนของตนเอง และทุกคนในชุมชนต้องตระหนัก และให้ถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนเองอยู่ โดยให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

ผลการวิจัยในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลจากวิธีการเก็บข้อมูลโดยจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน ๕ กลุ่ม โดยมีทีมงานวิทยากรจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มาให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ เพื่อให้คนในชุมชนได้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาจากยาเสพติด โดยทางวิทยากรได้ดำเนินการแบ่งกลุ่มย่อย ดังนี้ กลุ่ม ๑ “การเสนอปัญหาเสพติดในชุมชน” กลุ่ม ๒ “การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด” กลุ่ม ๓ “มาตรการชุมชนในการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน” กลุ่ม ๔

“การพัฒนาหน่วย ช.ร.บ. และอาสาสมัครชุมชนในการป้องกันและเฝ้าระวัง” และ กลุ่ม ๕ “การสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่ ๓ อำเภอ ได้แก่ ตำบลหนองฝือ อำเภอท่าลี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน และตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ตารางที่ ๔.๑)

เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ ๕๒.๘๖ และเพศชาย ร้อยละ ๔๗.๑๔

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากช่วงอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี ร้อยละ ๓๐.๐ อายุ ๕๑ - ๖๐ ปี ร้อยละ ๒๕.๗๑ อายุ ๒๑ - ๓๐ ปี ร้อยละ ๑๐.๐ อายุ ๓๑ - ๔๐ ปี ร้อยละ ๑๗.๑๔ อายุ และ อายุ ๖๑ ปี ขึ้นไป ร้อยละ ๑๒.๘๖ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๐ ปี ร้อยละ ๔.๒๙ ตามลำดับ

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ ๗๐ ระดับประถมศึกษา ระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๕.๗๑ ร้อยละ ๑๕.๗๑ มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๔.๒๙ และ ระดับอนุปริญญา/ปวส./ปวท. ร้อยละ ๔.๒๙ ตามลำดับ

อาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ ๕๕.๗๑ รองลงมาค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ ๒๑.๔๓ และรับจ้าง ร้อยละ ๒๒.๘๖ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑

แสดงลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล	จำนวน (n = ๗๐)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๓๓	๔๗.๑๔
หญิง	๓๗	๕๒.๘๖
อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๐ ปี	๓	๔.๒๙
๒๑ - ๓๐ ปี	๗	๑๐.๐๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๒	๑๗.๑๔
๔๑ - ๕๐ ปี	๒๑	๓๐.๐๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๑๘	๒๕.๗๑
๖๐ ปี ขึ้นไป	๙	๑๒.๘๖

ตารางที่ ๔.๑ แสดงลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๑๑	๑๕.๗๑
มัธยมศึกษาตอนต้น	๓	๔.๒๙
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๔๙	๗๐.๐๐
อนุปริญญา/ปวส./ปวท.	๓	๔.๒๙
ปริญญาตรี	๔	๕.๗๑
อาชีพ		
เกษตรกร	๓๙	๕๕.๗๑
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	๑๕	๒๑.๔๓
รับจ้าง	๑๖	๒๒.๘๖

๔.๑.๒ ระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด และระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย

ผลการศึกษาในข้อนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด และระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนจังหวัดเลย

ตารางที่ ๔.๒

แสดงค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่าง

รายการคำถาม	ตอบผิด (ร้อยละ)	ตอบถูก (ร้อยละ)	จำนวนรวม (N)
๑. สารเสพติด หมายถึงอะไร (ตอบ สารหรือยาที่เสพเข้าสู่ร่างกาย ส่งผลต่อร่างกายและจิตใจ)	๒๒ (๓๑.๔๓)	๔๘ (๖๘.๕๗)	๗๐ (๑๐๐)
๒. สารเสพติด มีลักษณะสำคัญอย่างไร (ตอบ เป็นสารที่ต้องเสพอย่างต่อเนื่อง)	๑๐ (๑๔.๒๙)	๖๐ (๘๕.๗๑)	๗๐ (๑๐๐)
๓. ยาบ้า จัดเป็นสารเสพติดในข้อใด (ตอบ เป็นสารเสพติดประเภทที่ ๑)	๒๕ (๓๕.๗๑)	๔๕ (๖๔.๒๙)	๗๐ (๑๐๐)
๔. โรคไตไม่ได้เกิดจากการสูบบุหรี่ (ตอบ โรคไต)	๑๖ (๒๒.๘๖)	๕๔ (๗๗.๑๔)	๗๐ (๑๐๐)

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

๕. สารชนิดใดที่มีอยู่ในสุรา (ตอบ เอทิลแอลกอฮอล์)	๒๖ (๓๗.๑๔)	๖๐ (๖๒.๘๖)	๗๐ (๑๐๐)
๖. ข้อใดไม่ใช่สารเสพติดธรรมชาติ (ตอบ ทินเนอร์)	๒๒ (๓๑.๔๓)	๔๘ (๖๘.๕๗)	๗๐ (๑๐๐)
๗. ยาบ้า เป็นยาเสพติด สารสังเคราะห์ ประกอบด้วยสารอะไร (ตอบ เมทแอมเฟตามีน ผสมกับกาเฟอีน)	๔๖ (๖๕.๗๑)	๒๔ (๓๔.๒๙)	๗๐ (๑๐๐)
๘. สารเสพติดประเภทออกฤทธิ์กดประสาทจะ ก่อให้เกิดอาการแบบใด (ตอบ สมอจะมี อาการมึนงง)	๓๓ (๔๗.๑๔)	๓๗ (๔๒.๘๖)	๗๐ (๑๐๐)
๙. เฮโรอีน จัดเป็นสารเสพติดในข้อใด (ตอบ เป็นสารเสพติดประเภทที่ ๑)	๓๔ (๔๘.๕๗)	๓๖ (๕๑.๔๓)	๗๐ (๑๐๐)
๑๐. ข้อใดคือผลเสียที่เกิดจากยาเสพติดมาก ที่สุด (ตอบ เศรษฐกิจ สุขภาพกาย และ สุขภาพใจ)	๒๘ (๔๐.๐)	๔๒ (๖๐.๐)	๗๐ (๑๐๐)

จากตารางที่ ๔.๒ ในการวัดระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนจังหวัดเลย พบว่า จากคำถามจำนวน ๑๐ ข้อ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบคำถามข้อที่ ๒ และ ๕ ถูกมากที่สุด คือ สารเสพติด มีลักษณะสำคัญอย่างไร (ตอบ เป็นสารที่ต้องเสพอย่างต่อเนื่อง) และ สารชนิดใดที่มีอยู่ในสุรา (ตอบ เอทิลแอลกอฮอล์) คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐ ส่วนคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุด ได้แก่ คำถามข้อที่ ๗ คือ “ยาบ้า” เป็นสารเสพติดโดยสารสังเคราะห์ประกอบด้วยสารอะไรบ้าง (ตอบ เมทแอมเฟตามีนผสมกับกาเฟอีน) คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๗๑ ตามลำดับ

จำนวนร้อยละระดับความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แบ่งเกณฑ์เป็น ๓ ระดับ โดยได้กำหนดเกณฑ์คะแนน ดังนี้ (ตารางที่ ๔.๓)

คะแนนระหว่าง ๘ – ๑๐ หมายถึง มีระดับความรู้ในระดับมาก

คะแนนระหว่าง ๔ – ๗ หมายถึง มีระดับความรู้ในระดับปานกลาง

คะแนนระหว่าง ๑ – ๓ หมายถึง มีระดับความรู้ในระดับต่ำ

ตารางที่ ๔.๓

จำนวนร้อยละระดับความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อย	๑๗	๒๔.๒๘
ปานกลาง	๔๐	๕๗.๑๔
มาก	๑๓	๑๘.๕๗
รวม	๗๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า เมื่อแบ่งกลุ่มระดับความรู้เป็น ๓ ระดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๑๔ รองลงมามีระดับความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒๘

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย

ผลการศึกษาในข้อนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย ผลการศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ ๔.๔)

ตารางที่ ๔.๔

แสดงค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติด	ความถี่แยกตามระดับการมีส่วนร่วม					จำนวนรวม (N)	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	แปลผล
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)			
๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/ สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม								
๑. มีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา/ สาเหตุของปัญหาเสพติดในชุมชน	๒๔ (๓๔.๒๙)	๓๐ (๔๒.๘๖)	๑๒ (๑๗.๑๔)	๔ (๕.๗๑)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๒. มีส่วนร่วมจัดประชุมปรึกษาหารือเพื่อดำเนินงานในการป้องกันปัญหาเสพติด	๒๕ (๓๕.๗๑)	๒๔ (๓๔.๒๙)	๑๑ (๑๕.๗๑)	๑๐ (๑๔.๒๙)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

๓. มีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน/โครงการในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต	๒๖ (๓๗.๑๔)	๓๔ (๔๘.๕๗)	๑๐ (๑๔.๒๙)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๔. มีส่วนร่วมเสนอปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต	๒๘ (๔๐.๐)	๓๕ (๕๐.๐)	๗ (๑๐.๐)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๕. มีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนป้องกันปัญหาสุขภาพจิต	๒๐ (๒๘.๕๗)	๒๖ (๓๗.๑๔)	๑๔ (๒๐.๐)	๑๐ (๑๔.๒๙)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต	ความถี่แยกตามระดับการมีส่วนร่วม					จำนวนรวม (N)	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	แปลผล
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)			
๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน								
๖. มีส่วนร่วมในการให้เงินสนับสนุนงบประมาณในการป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต	๑๑ (๑๕.๗๑)	๒๔ (๓๔.๒๙)	๑๘ (๒๕.๗๑)	๑๐ (๑๔.๒๙)	๗ (๑๐.๐)	๗๐ (๑๐๐)	๓.๑๕	มีส่วนร่วมปานกลาง
๗. มีส่วนร่วมเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโทษและพิษภัยของสิ่งเสพติด เช่น จัดบอร์ด แผ่นปลิวโปสเตอร์ ให้แหล่งชุมชนได้รับทราบ	๓๕ (๕๐.๐)	๒๖ (๓๗.๑๔)	๙ (๑๒.๘๖)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชน
จังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

๘. การมีส่วนร่วมในการร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดกระแสต่อต้านสิ่งเสพติด	๓๓ (๔๗.๑๔)	๒๖ (๓๗.๑๔)	๑๑ (๑๕.๗๑)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติด	ความถี่แยกตามระดับการมีส่วนร่วม					จำนวนรวม (N)	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	แปลผล
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)			
๙. การมีส่วนร่วมให้คำแนะนำปรึกษาผู้ปกครอง/เยาวชน ที่ติดสิ่งเสพติด	๔๑ (๕๘.๕๗)	๒๔ (๓๔.๒๙)	๕ (๗.๑๔)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๑๐. มีส่วนร่วมชักชวนให้ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหาเสพติด	๔๕ (๖๔.๒๙)	๒๒ (๓๑.๔๓)	๓ (๔.๒๙)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๑๑. มีส่วนร่วมผลักดัน แหล่งมั่วสุ่มสิ่งเสพติดออกจากชุมชน	๓๐ (๔๒.๘๖)	๓๐ (๔๒.๘๖)	๗ (๑๐.๐)	๓ (๔.๒๙)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๓. การมีส่วนร่วมในการติดตามผล								
๑๒. มีส่วนร่วมติดตามและประเมินการใช้งานงบประมาณในการป้องกันปัญหาเสพติด	๒๙ (๔๑.๔๓)	๓๐ (๔๒.๘๖)	๗ (๑๐.๐)	๔ (๕.๗๑)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก

ตารางที่ ๔.๔(ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต	ความถี่แยกตามระดับความเชื่อ					จำนวนรวม (N)	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	การแปลผล
	เชื่อมากที่สุด (๕)	เชื่อมาก (๔)	เชื่อปานกลาง (๓)	เชื่อน้อย (๒)	เชื่อน้อยที่สุด (๑)			
๑๓. มีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของรัฐตามสื่อต่าง ๆ	๒๕ (๒๑.๔๓)	๓๔ (๔๘.๕๗)	๑๑ (๑๕.๗๑)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๑๔. มีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน	๒๕ (๓๕.๗๑)	๓๒ (๔๕.๗๑)	๑๐ (๑๔.๒๙)	๓ (๔.๒๙)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๑๕. มีส่วนรวมประเมินผลการปฏิบัติงานการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตภายในชุมชน	๑๕ (๒๑.๔๓)	๓๓ (๕๕.๒๙)	๑๓ (๒๘.๕๗)	๔ (๕.๗๑)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๑๖. การมีส่วนร่วมในการติดตามผู้ผ่านการบำบัดรักษาในชุมชน	๒๑ (๓๐.๐)	๓๓ (๔๗.๑๔)	๑๑ (๑๕.๗๑)	๕ (๗.๑๔)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
รวม							๓.๙๙	มีส่วนร่วมมาก

หมายเหตุ คะแนนรวม/จำนวนรวม (N)

ระดับการมีส่วนร่วม หาจากค่าเฉลี่ย (\bar{X})

กำหนดให้ ๑.๐๐ - ๑.๘๐ หมายถึง มีส่วนร่วมที่สุด

๑.๘๑ - ๒.๖๐ หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย

๒.๖๑ – ๓.๔๐ หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง

๓.๔๑ – ๔.๒๐ หมายถึง มีส่วนร่วมมาก

๔.๒๑ – ๕.๐๐ หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง ในด้านการค้นหาปัญหา/สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ๓. การมีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน/โครงการในการป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติด และมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและ ๔. แนวทางในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด ($\bar{X} = ๔.๖๗$) ในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ๘. การมีส่วนร่วมในการร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดกระแสต่อต้านสิ่งเสพติด ๙. การมีส่วนร่วมให้คำแนะนำปรึกษาผู้ปกครอง/เยาวชน ที่ติดสิ่งเสพติด และ ๑๐. มีส่วนร่วมชักชวนให้ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด ($\bar{X} = ๔.๖๕$)

ผลการวิจัยในเรื่องของระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอธิบายได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๓ ด้านนั้น ในด้านการค้นหาปัญหา/สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด เนื่องจากชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน/โครงการในการป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติด และให้ชุมชนมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด ในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดกระแสต่อต้านสิ่งเสพติด การมีส่วนร่วมให้คำแนะนำปรึกษาผู้ปกครอง/เยาวชนที่ติดสิ่งเสพติด และมีส่วนร่วมชักชวนให้ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด และในด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติดของรัฐตามสื่อต่าง ๆ อีกทางหนึ่งด้วย

๔.๒ พัฒนาการระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ผลการวิจัยในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนผู้นำชุมชน อาสาสมัครป้องกันยาเสพติด ผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้เลือกจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๐ ท่าน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อเป็นการศึกษาการพัฒนาระบวนการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพเสพติด ซึ่งผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจ และไม่สามารถบอกได้ว่า การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพเสพติดมีส่วนช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร^๑ สาเหตุที่ยาเสพติดแพร่ระบาดเข้าสู่หมู่บ้าน/ชุมชน ได้แก่ ๑) คน อ่อนแอ ขาดจิตสำนึก และความตระหนัก (๑) เด็กและเยาวชน คึกคะนอง อยากรู้อยากลอง

^๑ สัมภาษณ์ ตัวแทนผู้นำชุมชน, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ต้องการให้เพื่อนฝูงยอมรับ ครอบครัวแตกแยก ขาดความรัก ความอบอุ่น ว้าเหว่ ขาดที่ยึดเหนี่ยว (๒) ผู้ใหญ่ มีปัญหาชีวิต เช่น ว่างงาน ยากจน มีหนี้สิน ฯลฯ จิตใจไม่เข้มแข็ง ท้อแท้ หมดหวัง ขาดสิ่งยึดเหนี่ยว ผิดหวังในครอบครัว/สังคม เห็นแก่ตัว หารายได้ในทางที่ผิด ๒) ตัวยา ฤทธิ์ในการมอมเมาของยาเสพติด ทำให้ผู้เสพหลงใหลในความสุข ความเคลิบเคลิ้ม จนไม่สามารถกลับมามีความสุขในชีวิตปกติได้ ต้องพึ่งพาใช้ยาเสพติดไปตลอด ๓) สิ่งแวดล้อม ได้แก่ (๑) อบายมุขรอบตัว เช่น การพนัน แหล่งมั่วสุม ฯลฯ ขาดพื้นที่สร้างสรรค์เชิงบวก (๒) ครอบครัวบกพร่อง ไม่มีเวลา ห่างเห็น ขาดการปลูกฝังขัดเกลาในสิ่งที่ดี และ (๓) หมู่บ้าน/ชุมชนอ่อนแอ ขาดแบบอย่างที่ดี ขาดความสามัคคี ต่างคนต่างอยู่ ไม่สนใจต่อกัน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับข้อมูลการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดจากสื่อต่าง ๆ อาทิเช่น การประชาสัมพันธ์จากหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ป้ายประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานของรัฐ และการประชาสัมพันธ์ของ อสม. ในชุมชน^๒

จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทางผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีการให้ข้อมูลแก่ชุมชนเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดและขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่แล้ว^๓ กิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้ประชาชนในพื้นที่สามารถนำการรณรงค์สร้างจิตสำนึกเชิงพุทธไปช่วยปลูกฝัง หรือกล่อมเกลายาวชนในพื้นที่ เพื่อให้เยาวชนหรือคนในชุมชนรู้จักผิดชอบชั่วดี และให้มีการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และฝึกฝนตนเองด้วย^๔ สถิติจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือ ป.ป.ส. พบว่า ๘ เดือนแรกของปีนี้ จำนวนยาเสพติด ที่ทะเลักเข้ามาตามแนวชายแดน มีไม่ต่ำกว่า ๑๐ ล้านเม็ด ปีที่แล้วทั้งปี จับกุมได้กว่า ๒๐ ล้านเม็ด ย้อนไปเมื่อ ๑๐ ปีที่แล้ว สถิติการจับกุมยาเสพติดมีอยู่ประมาณ ๑๐ ล้านเม็ด ใน ๑๐ ปี เพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว เชื่อว่าในอีก ๕ เดือนข้างหน้า จำนวนยาเสพติดก็จะทะเลักเข้ามาไม่แพ้ปีที่แล้วหรืออาจจะทำลายสถิติด้วยซ้ำ^๕ “ยาเสพติดกำลังจะกลับมา” สังคมจึงต้องตระหนักกับพิษภัยของยาเสพติดที่จะทำลายสังคมไทยระลอกใหม่ โดยเฉพาะวิธีการที่จะรับมือกับปัญหา ยาเสพติดครั้งใหญ่ เบื้องต้นอาจจะนึกถึงวิธีการ ฆ่าตัดตอน แน่แน่นอนว่าอาจจะสกัดการค้ายาเสพติดได้ในระยะสั้นๆ แต่ไม่ใช่วิธีการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง และในระยะยาวก็ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไร รอจังหวะเวลาที่ทะเลักเข้ามาเหมือนเดิมและยิ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ก่อนอื่นต้องยอมรับว่าปัญหา ยาเสพติด มีเกือบทุกประเทศทั่วโลก บางประเทศหนักกว่าบ้านเราเยอะ แต่รัฐบาลแต่ละประเทศมีวิธีการป้องกันพยายามไม่ให้ปัญหาส่งผลกระทบต่อสังคมมากเกินไป บางประเทศกำหนดโซนยาเสพติดด้วยซ้ำไป แต่บางประเทศพอค้า ยาเสพติดมีอิทธิพลสูงมาก^๖

ผลการวิจัยในข้อนี้เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งผลการวิเคราะห์จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัย

^๒ สัมภาษณ์ ตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๓ สัมภาษณ์ ตัวแทนผู้นำชุมชน, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๔ สทนากลุ่ม, การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย, วัดจอมมณี บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย, ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๓.

^๕ สัมภาษณ์, พ.อ.สมหมาย บุชบา, รอง ผบ.มท.๒๘, รอง ผอ.รมน. จังหวัดเลย, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๖ สัมภาษณ์, นายภูริวัจน์ โชตินพรัตน์, นายอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

นำมาสังเคราะห์กับนโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสพติดของรัฐบาล อ้างถึงคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๘๒/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๒ เรื่อง ยุทธศาสตร์กลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ได้กำหนดยุทธศาสตร์ ๕ รั้วป้องกัน ได้แก่ รั้วชายแดน รั้วชุมชน รั้วสังคม รั้วโรงเรียน และรั้วครอบครัว เพื่อเป็นเกราะคุ้มกันภัยยาเสพติดในแต่ละระดับ โดยในแต่ละรั้วป้องกันจะมุ่งไปสู่เป้าหมายการควบคุมผู้เสพ ผู้ค้ายาเสพติด และกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้มากที่สุด^๗ จึงจะเป็นการสร้างแนวป้องกันอย่างแท้จริงและสามารถควบคุมปัญหาได้ตามนโยบายการแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ดังนี้

๑. รั้วชายแดน : การสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน^๘

- การกำหนดพื้นที่เป้าหมายหลัก-รอง ตามสภาพการนำเข้ายาเสพติด
- การจัดทำแผนยุทธการสกัดกั้นยาเสพติดตามแนวชายแดนแบบบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่หมู่บ้าน/ชุมชนตามแนวชายแดน
- การสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติด ณ จุดผ่านแดนถาวร จุดผ่อนปรน ช่องทางธรรมชาติ และ เส้นทางในชุมชน
- จัดกลไกบริหารจัดการสกัดกั้นตามแนวชายแดนเฉพาะพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. รั้วชุมชน : การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาสังคมป้องกันยาเสพติด หน่วยงานระดับพื้นที่^๙

- จัดประชุม ประชาคมหมู่บ้าน เพื่อสำรวจ ตรวจสอบผู้มีพฤติกรรมด้านยาเสพติด ทั้งค้าทั้งเสพ ด้วยกระบวนการประชาคมในชุมชน เป็นการคัดกรองปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนขั้นต้น
- นำผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด เข้าสู่ระบบการบำบัดรักษาที่เหมาะสม
- ส่งเสริมบทบาทของหน่วยงานภาคี กลไกภาครัฐในทุกกระดับ เพื่อบูรณาการพลังภาคประชาชนทุกส่วน โดยส่งเสริมให้ภาคประชาชน และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- จัดระบบการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน

๓. รั้วสังคม : การจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ ในการลดพื้นที่เสี่ยงหรือปัจจัยลอบต่อเยาวชน โดยเพิ่ม/ขยายพื้นที่ และกิจกรรมทางบวกให้มากขึ้นกว่าที่มีมาแต่เดิม^{๑๐}

^๗ _____ .นโยบายและยุทธศาสตร์ ๕ รั้วในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์. ๒๕๕๔.

^๘ สัมภาษณ์, ร.ต.ท. ยรรยงค์ ศรีบุตร, รอง สว.(ป.) สภ. เชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๙ สัมภาษณ์, นายอภิรักษ์ สุวรรณโค, ปลัดป้องกันอำเภอเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ๑๗ กรกฎาคม, ๒๕๖๓.

^{๑๐} สัมภาษณ์, นายฤทธิชญา บุญล้อมรัตน์, ปลัดป้องกันอำเภอท่าลี่ ตำบลท่าลี่ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

- สํารวจข้อมูลเพื่อการป้องกันกลุ่มเสี่ยง เพื่อขจัดปัจจัยลบที่เอื้ออำนวยต่อภาวะเสี่ยง
- พัฒนา/ปรับปรุง การใช้มาตรการทางกฎหมาย/มาตรการทางสังคม
- เสริมสร้างปัจจัยบวกที่เป็นทางเลือกให้กับกลุ่มเยาวชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน
- รณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความตระหนักและการสร้างความมีส่วนร่วมของสังคมและชุมชน

๔. รั้วโรงเรียน : โรงเรียนป้องกันยาเสพติด แก้ไขปัญหาเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง และมีโอกาสสูงต่อการเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และสร้างภูมิคุ้มกัน ป้องกันยาเสพติดให้กับเยาวชนทั่วไป

- จัดทำระบบข้อมูลในสถานศึกษา เพื่อสร้างความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไปในการเฝ้าระวังดูแลปัญหายาเสพติด
- นำนักเรียน/นักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสพ/ติดยาเสพติด เข้ารับการบำบัดรักษาในระบบที่เหมาะสม
- สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา ในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์
- พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ส่งเสริม/สนับสนุน ให้มีการรวมกลุ่ม พัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

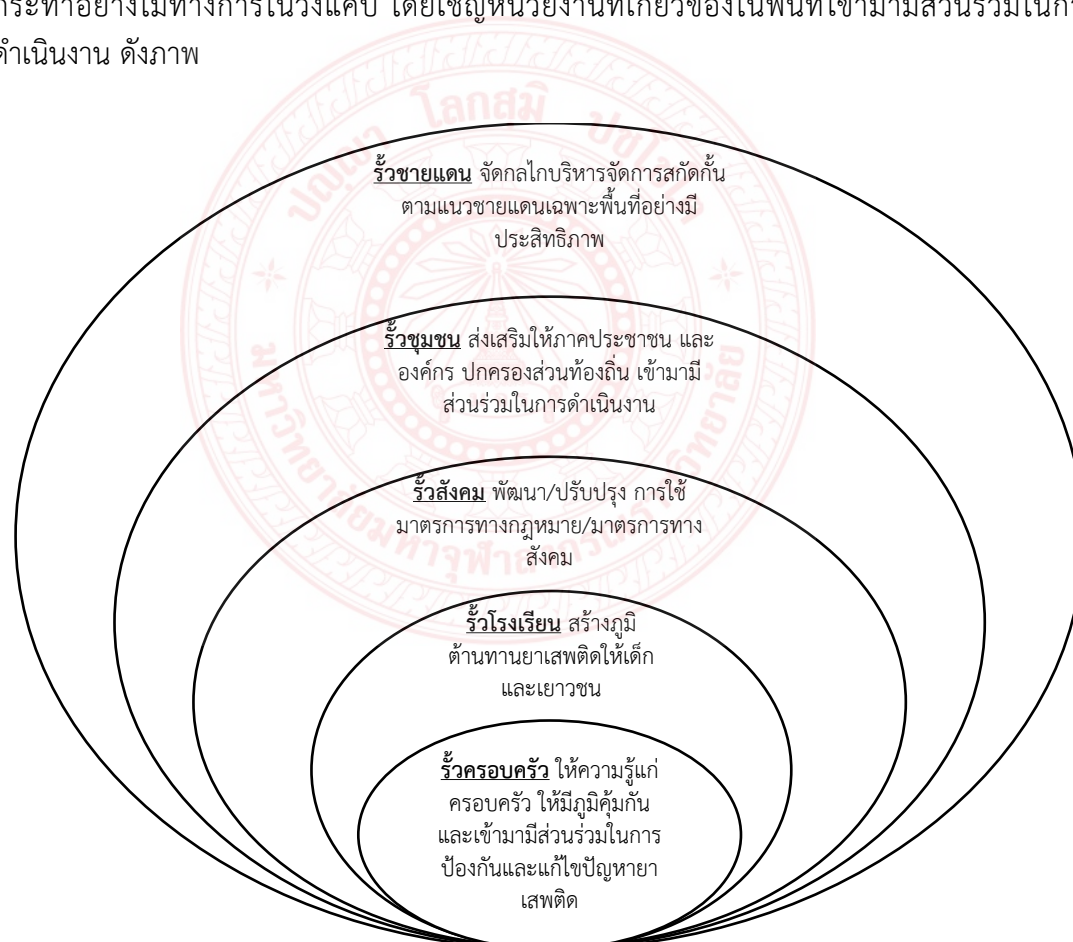
๕. รั้วครอบครัว : ครอบครัวเข้มแข็ง โดยมุ่งเน้นครอบครัวที่มีบุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ครอบครัวที่มีบุคคลมีพฤติกรรมเสี่ยงและมีโอกาสสูงต่อการเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และครอบครัวทั่วไป^{๑๑}

- การส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ให้ครอบคลุมพื้นที่
- การอบรมให้ความรู้แก่ครอบครัว ให้มีภูมิคุ้มกันและเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
- การรวมกลุ่มของครอบครัว ให้เป็นเครือข่ายในการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด
- ส่งเสริม/สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในแต่ละพื้นที่
- รณรงค์ประชาสัมพันธ์ เพื่อปลูกฝังค่านิยมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งในครอบครัว

โดยสรุปแล้ว ผลการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ที่ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์กับยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติด ๕ รั้ว ของรัฐบาล พบว่า กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดต้องอาศัยการแก้ไขในมิติต่าง ๆ ทั้ง ๕ รั้วป้องกัน ให้แข็งแกร่ง เป็นที่ทราบที่อยู่แล้ว

^{๑๑} สัมภาษณ์, ว่าที่ ร.ต.ชัยนันท สอนพรหม, นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติไม่สามารถแก้ไขให้บรรลุผลได้ด้วยองค์กรใดองค์กรหนึ่ง สถาบันทางสังคมทุกระดับทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันโรงเรียน สถาบันศาสนา ต่างทำหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน ระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันสร้างความรู้ความเข้าใจทัศนคติที่ดี การพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยในการศึกษาครั้งนี้ ต้องอาศัยการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ ๕ ร้วป้องกันของรัฐบาล โดยเริ่มจากร้วชายแดน ที่ถือเป็นปราการด่านแรกในการป้องกัน จนมาถึงร้วครอบครัว ที่เป็นส่วนที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุด เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึก โดยการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน นำปัญหาเข้ามาสู่การพิจารณาเพื่อเป็นการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องและแสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป การดำเนินการดังกล่าว อาจทำได้ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการ โดยมีการกำหนดหลักสูตรที่ชัดเจน หรือกระทำอย่างไม่ทางการในวงแคบ โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังภาพ

ภาพที่ ๔.๑ ยุทธศาสตร์ ๕ ร้วป้องกัน ในการพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกัน และเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๓ การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการสังเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ มาสังเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “สัมมาทิฐิ” ทิฐิ คือ ความเห็น ความเข้าใจ ความใฝ่ฝันที่ยึดถือต่างๆ ของคนเรามีอิทธิพลและมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก บรรดากรรมบท ๑๐ ประการ “ทิฐิ” ถูกจัดเข้าในฝ่ายมโนกรรม ซึ่งเป็นกรรมที่สำคัญและมีผลร้ายแรงที่สุดยิ่งกว่ากายกรรมและวจีกรรม เพราะส่งผลให้เกิดกายกรรมและวจีกรรมอยู่เบื้องหลัง สามารถนำชีวิตและสังคมของมนุษย์ชาติทั้งหมด ไปสู่ความเจริญงอกงามความหลุดพ้นหรือนำไปสู่ความเสื่อมความพินาศก็ได้^{๑๒} โดยเฉพาะความเห็นนั้นเป็นมิจฉาทิฐิ จะมีผลร้ายต่อตนเอง ซึ่งถือเป็นหลักธรรมที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อหักล้างแนวความคิดแบบมิจฉาทิฐิให้เปลี่ยนไปเป็นแนวความคิดที่ถูกต้องก็คือ สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ นั่นเอง โดยผลการศึกษาในข้อนี้แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยด้วยสัมมาทิฐิ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสะท้อนปัญหา/ผลกระทบ ปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน จากการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมพัฒนาความรู้ ประกอบด้วย กิจกรรมส่งเสริมความรู้ และกิจกรรมพัฒนากระบวนการคิด ๒) กิจกรรมพัฒนาเจตคติ ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วม และกิจกรรมสำรวจชุมชน และ ๓) กิจกรรมพัฒนาพฤติกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาตัวเอง และกิจกรรมพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์

ภาพที่ ๔.๒ การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาการพัฒนาระบวนการสร้างจิตสำนึกฯ

ขั้นตอนที่ ๒ การประเมินการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยด้วยสัมมาทิฐิ โดยผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยให้กลุ่มตัวอย่างร่วมกิจกรรมเพื่อร่วม

^{๑๒} พระมหาพรชัย ฉนฺทมโห และพระมหามิตร ฐิตปญฺโญ. สัมมาทิฐิกับการแก้ปัญหาของสังคมในปัจจุบัน. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. วารสารวิชาการธรรมทัศน์ เล่ม ๒๐ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๓), หน้า ๒๑๘-๒๒๐.

แสดงความคิดเห็น โดยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาความรู้ กิจกรรมพัฒนาเจตคติ และ กิจกรรมพัฒนาพฤติกรรม

ภาพที่ ๔.๓ กิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อประเมินการพัฒนาชุดกิจกรรมฯ

ขั้นตอนที่ ๓ ผลการใช้ชุดกิจกรรม พบว่า จิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพเสพติดของกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าร่วมกิจกรรม ในภาพรวมมีระดับจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพเสพติดสูงมาก ผลการใช้ชุดกิจกรรมพบว่า สัมมาทิฎฐิ คือฐานความคิดด้านบวก เป็นกระบวนการทางความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยชี้นำแสงสว่างให้แก่คนทั้งหลาย เป็นหลักความเห็นที่ถูกต้องเป็น ตัวกระตุ้นและส่งเสริมให้คนเรามองปัญหาเป็น เข้าใจปัญหาถูก และสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ได้

ภาพที่ ๔.๔ ผลการใช้ชุดกิจกรรมการพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกฯ

การใช้ชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยมาบูรณาการกับหลักธรรมในข้อนี้สามารถสรุปเป็น ดังนี้

๑) การค้นหาปัญหา กระบวนการค้นหาปัญหาเริ่มจากการมีคนในหมู่บ้านเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติด ประกอบกับมีการนำเสนอข่าวผลกระทบจากการเสพยาบ้าตามสื่อมวลชน ทั้งโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์มากขึ้น เช่น ข่าวการคลุ้มคลั่ง ข่าวอุบัติเหตุข่าวอาชญากรรม ฯลฯ ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีการพูดคุยกันถึงปัญหาเสพติดมากขึ้น เริ่มจากครัวเรือน กลุ่มละแวกบ้าน หรือเมื่อมีการรวมกลุ่มตามโอกาสต่าง ๆ เช่น การร่วมทำบุญ การทำงานในภาคเกษตรกรรม ตามตลาดร้านค้าของหมู่บ้าน ด้วยเริ่มตระหนักถึงมหันตภัยที่รุกรงครอบครัวและชุมชน เช่นเดียวกับกลุ่มผู้นำชุมชนที่เริ่มตระหนักและหาแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดในชุมชน ประกอบกับรัฐบาลมีกิจกรรมการส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด โดยมีการจัดอบรมให้

ความรู้แก่แกนนำและคนในชุมชน ให้เข้าใจและตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการขยายข้อมูลข่าวสารเรื่องยาเสพติดสู่คนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน จนเกิดการพูดคุยเรื่องยาเสพติดอย่างกว้างขวาง เพราะรู้สึกว่าเป็นปัญหาที่อาจจะส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวโดยตรงจำเป็นต้องป้องกันแก้ไข ต่อมาาระดับการพูดคุยได้ขยายวงกว้างมากขึ้น และเมื่อรัฐบาลส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อการป้องกันแก้ไขปัญหาในระดับหมู่บ้านและตำบล จึงทำให้เกิดภาคีการทำงานรวมทั้งชาวบ้าน พระสงฆ์ ครู คณะกรรมการหมู่บ้าน ตำรวจ ชุมชน และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ที่มีการประชุมพูดคุยโดยมีเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยเป็นผู้ประสานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมพูดคุยกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

๒) การให้ข้อมูลแก่ชุมชน สำหรับการให้ข้อมูลแก่ชุมชนมีสองลักษณะคือ การให้ข้อมูลความรู้โดยคนในชุมชนแก่คนในชุมชน และการให้ข้อมูลความรู้โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐแก่คนในชุมชน เช่น การให้ข้อมูลความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด สถานการณ์ยาเสพติด มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดให้แก่คนในชุมชน ผ่านศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ณ ที่ทำการของหมู่บ้าน หรือการประกาศเสียงตามสายทุกเช้าเย็น โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือการจัดอบรมโดยเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย การแจ้งข้อมูลข่าวสาร ในการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล การประชุมชี้แจงโอกาสทำบุญวันพระในวัด หรือการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา โดยบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านและมีเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้คำแนะนำและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คนในหมู่บ้านได้รับทราบและเป็นผู้เลือกแนวทางการแก้ไขปัญหา สำหรับการให้ข้อมูลแก่ชุมชนนั้น จะมีการวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและผลประโยชน์ที่ชุมชนควรต่อยกตัวอย่างเช่น มีการแจ้งสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในชุมชน

๔.๓.๑ แนวทางการป้องกันยาเสพติดในชุมชน

๑. ร่วมกันกำหนดพื้นที่เป้าหมาย ในการดำเนินงานป้องกัน โดยวิเคราะห์จากสภาพปัญหาของพื้นที่ที่เป็นปัญหา ยาเสพติด ด้านการผลิต การค้า การแพร่ระบาด เพื่อสามารถกำหนดกลวิธีในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพึ่งตนเองร่วมกันเพื่อคิดวิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินการ ประเมินผลและติดตามในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การประสานงานผู้นำในชุมชน การร่วมพัฒนาหมู่บ้านกับประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน ในการระดมทรัพยากรด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เหมาะสมให้กับชุมชน การสร้างระบบการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีหลายฝ่ายที่เรียกว่า "พหุภาคี" ในทุกระดับ

๔. การใช้มาตรการดำเนินงานแบบผสมผสาน ที่เหมาะสมสอดคล้องตามสภาพปัญหาในด้านการป้องกันยาเสพติด การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและการปราบปรามสารเสพติด ทั้งนี้ ควรมีความตระหนักว่ามาตรการใดมาตรการหนึ่งเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เกิดประสิทธิภาพได้

๕. พัฒนาการกิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกัน ในกลวิธีและรูปแบบต่าง ๆ

- การใช้กลวิธีทางสุขศึกษา เช่น การให้ความรู้ โดยการบรรยาย อภิปราย การประชุม การสัมมนา การจัดนิทรรศการ รวมทั้งพัฒนาระบบงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง
- การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชน โดยผ่านทางสื่อสารต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ โฆษณา การใช้การเล่นพื้นบ้านของท้องถิ่น เช่น ลำตัด ลิเก หมอลำ เป็นต้น
- การจัดการเฝ้าระวังสารเสพติดเข้าสู่ชุมชน เช่น การตรวจค้น การตรวจสอบผู้มีพฤติกรรมน่าสงสัย เป็นต้น
- การจัดส่งเสริมกิจกรรมทางเลือกให้แก่ชุมชน เช่น กีฬา นันทนาการ ดนตรี ศิลปะ การแสดง กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ การจัดสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่
- การจัดกิจกรรมทางการแพทย์และสาธารณสุข เช่น การบริการตรวจสุขภาพ การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่
- การสร้างทักษะชีวิตแก่คนในชุมชนต่อการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับโทษและอันตรายของสารเสพติด

๖. พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการแก้ไขปัญหา

- การให้หยุดพฤติกรรมการใช้สารเสพติด โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เช่น แพทย์พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ร่วมกับบุคคลในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำเยาวชน กลุ่มเพื่อนในการให้คำปรึกษา การแนะแนวต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สารเสพติด
- การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในด้านพฤติกรรมบำบัดและการป้องกันการติดยาซ้ำ

๗. พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกันปราบปรามในชุมชน

- การจัดกิจกรรมเพื่อลดการกระทำผิด เช่น การสร้างเขตปลอดยาเสพติดในชุมชน โครงการโรงเรียนสีขาว การสร้างแกนนำชุมชน โครงการ To be number one เป็นต้น
- การใช้พลังชุมชนต่อมาตรการการลงโทษทางสังคม เช่น การให้หยุดบทบาทในชุมชน การว่ากล่าวตักเตือน เป็นต้น
- การประสานงานกับหน่วยงาน บุคคล ต่อการกระทำผิด ตลอดจนการเฝ้าระวังการระบาดของปัญหาสารเสพติด

๘. การใช้ศาสนากับการป้องกันและรักษาอาการติดยาเสพติด เช่น ในการละเว้นต่ออบายมุข การรู้จักรักษาศีล ฝึกใจให้เป็นสมาธิ โดยการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาจนเกิดปัญญา ทำให้เกิดความตระหนักที่จะปฏิบัติตนตามแนวทางศาสนาได้อย่างถูกต้อง

๙. พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อการสร้างสรค้งานสร้างอาชีพในชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน คิดค้นการรักษาด้วยสมุนไพร จากการศึกษาทดลองการประยุกต์ และเผยแพร่ภูมิปัญญาแก่บุคคลอื่นเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

๑๐. การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในการบูรณาการอย่างยั่งยืน เช่น การสร้างเครือข่ายการป้องกันการพัฒนาส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดโครงการรณรงค์เกี่ยวกับสารเสพติดร่วมกันระหว่างบุคลากรในชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อลดปัญหาสารเสพติด

การจัดทำแผนงานโครงการ กิจกรรม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมร่วมทุกกิจกรรมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาระบบสนับสนุนต่อการพัฒนาระบบงานและเครือข่ายทางสังคม

๑๑. การจัดชุมชนบำบัด เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดด้วยการช่วยเหลือตนเองในหมู่ผู้ติดยาเสพติดด้วยกัน เพื่อแนะนำฟื้นฟูให้แก้ไขปัญหาในทางมร ถูกต้องและไม่กลับไปติดซ้ำหรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดอีกต่อไป

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของตามแนว ชายแดนจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพปัญหาจิตสำนึกประชาชนและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในการป้องกันและเฝ้าระวัง ปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจ และไม่สามารถบอกได้ว่า การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดมีส่วน ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร สาเหตุที่ยาเสพติดแพร่ระบาดเข้าสู่หมู่บ้าน/ชุมชน ได้แก่ ๑) คน อ่อนแอ ขาดจิตสำนึก และความตระหนัก (๑) เด็กและเยาวชน คึกคะนอง อยากรู้อยากลอง ต้องการ ให้เพื่อนฝูงยอมรับ ครอบครัแตกแยก ขาดความรัก ความอบอุ่น ว้าเหว่ ขาดที่ยึดเหนี่ยว (๒) ผู้ใหญ่ มีปัญหาชีวิต เช่น ว่างงาน ยากจน มีหนี้สิน ฯลฯ จิตใจไม่เข้มแข็ง ท้อแท้ หมดหวัง ขาดสิ่งยึดเหนี่ยว ผิดหวังในครอบครัว/สังคม เห็นแก่ตัว หารายได้ในทางที่ผิด ๒) ตัวยา ฤทธิ์ในการมอมเมาของยาเสพติด ทำให้ผู้เสพหลงใหลในความสุข ความเคลิบเคลิ้ม จนไม่สามารถกลับมามีความสุขในชีวิตปกติได้ ต้องพึ่งพาใช้ยาเสพติดไปตลอด ๓) สิ่งแวดล้อม ได้แก่ (๑) อบายมุขรอบตัว เช่น การพนัน แหล่งมั่วสุม ฯลฯ ขาดพื้นที่สร้างสรรค์เชิงบวก (๒) ครอบครัวบกพร่อง ไม่มีเวลา ห่างเหิน ขาดการปลูกฝังขัดเกลา ในสิ่งที่ดี และ (๓) หมู่บ้าน/ชุมชนอ่อนแอ ขาดแบบอย่างที่ดี ขาดความสามัคคี ต่างคนต่างอยู่ ไม่สนใจ ต่อกัน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับข้อมูลการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดจากสื่อต่าง ๆ อาทิเช่น การประชาสัมพันธ์จากหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ป้ายประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานของ รัฐ

๒) กระบวนการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนใน จังหวัดเลย ต้องทำให้คนในพื้นที่เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึก โดยการศึกษา ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน นำปัญหาเข้ามาสู่การพิจารณาเพื่อเป็นการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องและ แสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป โดยรัฐควรมีนโยบายในการแก้ไข ปัญหาเสพติดตามยุทธศาสตร์ ๕ รั้วป้องกัน คือ รั้วชายแดน รั้วชุมชน รั้วสังคม รั้วโรงเรียน และรั้ว ครอบครัว ซึ่งหมายถึง การสร้างภูมิคุ้มกัน สร้างกิจกรรม สร้างกระบวนการทำงานทั้งภาครัฐและ ประชาชนได้ดำเนินการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องอาศัยการแก้ไขในมิติต่าง ๆ ทั้ง ๕ ให้ แข็งแกร่ง สถาบันทางสังคมทุกระดับทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันโรงเรียน สถาบัน ศาสนา ต่างทำบทบาทของตนอย่างครบถ้วน ระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันสร้าง ความรู้ความเข้าใจทัศนคติที่ดี

๓) ใต้องค์ความรู้ใหม่ในการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวของยาเสพติดตามแนวชายแดน ด้วยการนำหลักสัมมาทิฐิ มาเป็นหลักพัฒนากระบวนการทางความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยชี้แนะสว่างให้แก่คนทั้งหลาย เป็นหลักความเห็นที่ถูกต้องเป็นตัวกระตุ้นและส่งเสริมให้คนเรามองปัญหาเป็น เข้าใจปัญหาถูก และสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ได้๑) เตรียมความพร้อมคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับชาวบ้าน ทำให้เกิดความตระหนักในโทษและพิษภัยของยาเสพติด มุ่งมั่นมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา โดยการประชุมประชาคม การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างเสริมความเข้าใจและปรับทัศนคติ ฯลฯ และระดับแกนนำ สรรหาผู้นำทั้งทางการและผู้นำธรรมชาติ พัฒนาศักยภาพโดยฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน ฯลฯ

๔) ทำความเข้าใจกับปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน

- สำรวจ คัดกรองเพื่อบ่งชี้ปัญหา ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ประชุมประชาคม เสวนา

ฯลฯ

- วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหาก็เหมาะกับแต่ละกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ค้า ผู้เสพ/ผู้ติด กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มปกติ

- วิเคราะห์ศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อประเมินต้นทุนด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

๕) วางแผนงานของหมู่บ้าน/ชุมชน

- วางแผนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดและแก้ไขปัญหาคืออื่นที่เกี่ยวข้องที่เป็นเหตุของปัญหายาเสพติด โดยต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และประยุกต์ใช้ต้นทุน ศักยภาพและภูมิปัญญาที่มีในชุมชนเอง

- ประสานแนวร่วม หาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

๖) ลงมือแก้ไขปัญหายาอย่างมีส่วนร่วมจากคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน/ชุมชน ดังนี้ กำหนดกติกาชุมชน/มาตรการทางสังคมร่วมกัน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในข้อตกลง กติกา ระเบียบ และ/หรือธรรมนูญของชุมชน ตามแนวทางสันติวิธี ดำเนินการป้องกันและเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ทั้งเด็ก เยาวชน ครอบครัว คนทำงาน และประชาชนทั่วไป สอดส่อง ตรวจสอบ เฝ้าระวัง เช่น สร้างเครือข่ายแกนนำดูแลเฝ้าระวังในชุมชน จัดอาสาสมัครเดินเวรยาม แจ้งเบาะแสผู้ค้าแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๗) พัฒนาสู่ความยั่งยืน โดยพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน แก้ไขปัญหาพื้นฐานคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ จัดการองค์ความรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ประเมินผล สรุปบทเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชน เพื่อเพิ่มพลังความเข้มแข็งในการทำงาน พัฒนาแกนนำรุ่นต่อไป สร้างจิตอาสา พัฒนาศักยภาพให้กับผู้นำรุ่นสอง เพื่อให้มีแกนนำ สืบต่อการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” เป็นการศึกษาและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) เพื่อให้ได้คำตอบตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ๑) ศึกษาการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๒) พัฒนาระบบการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และ ๓) สร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดของตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

โดยผลการวิจัยสามารถสรุปโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ ศึกษาการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ผลการวิจัยในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลจากวิธีการเก็บข้อมูลโดยจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน ๕ กลุ่ม โดยมีทีมงานวิทยากรจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มาให้ความรู้ และประชาสัมพันธ์ เพื่อให้คนในชุมชนได้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาจากยาเสพติด โดยทางวิทยากรได้ดำเนินการแบ่งกลุ่มย่อย ดังนี้ กลุ่ม ๑ “การเสนอปัญหาเสพติดในชุมชน” กลุ่ม ๒ “การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติด” กลุ่ม ๓ “มาตรการชุมชนในการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน” กลุ่ม ๔ “การพัฒนาชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ข.ร.บ.) และอาสาสมัครชุมชนในการป้องกันและเฝ้าระวัง” และ กลุ่ม ๕ “การสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

๑. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่ ๓ อำเภอ ได้แก่ ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน และตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- **เพศ** พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ ๕๒.๘๖ และเพศชาย ร้อยละ ๔๗.๑๔

- **อายุ** พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากช่วงอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี ร้อยละ ๓๐.๐ อายุ ๕๑ - ๖๐ ปี ร้อยละ ๒๕.๗๑ อายุ ๒๑ - ๓๐ ปี ร้อยละ ๑๐.๐ อายุ ๓๑ - ๔๐ ปี ร้อยละ ๑๗.๑๔ อายุ และ อายุ ๖๑ ปี ขึ้นไป ร้อยละ ๑๒.๘๖ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๐ ปี ร้อยละ ๔.๒๙ ตามลำดับ

- **ระดับการศึกษา** พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ ๗๐ ระดับประถมศึกษา ระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๕.๗๑ ร้อยละ ๑๕.๗๑ มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๔.๒๙ และ ระดับอนุปริญญา/ปวส./ปวท. ร้อยละ ๔.๒๙ ตามลำดับ

- **อาชีพ** พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ ๕๕.๗๑ รองลงมาค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ ๒๑.๔๓ และรับจ้าง ร้อยละ ๒๒.๘๖ ตามลำดับ

๒. ระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด และระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย

ผลการศึกษาในข้อนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด และระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนจังหวัดเลย ดังนี้

ในการวัดระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า จากคำถามจำนวน ๑๐ ข้อ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบคำถามข้อที่ ๒ และ ๕ ถูกมากที่สุด คือ สารเสพติด มีลักษณะสำคัญอย่างไร (ตอบ เป็นสารที่ต้องเสพอย่างต่อเนื่อง) และ สารชนิดใดที่มีอยู่ในสุรา (ตอบ เอทิลแอลกอฮอล์) คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐ ส่วนคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุด ได้แก่ คำถามข้อที่ ๗ คือ “ยาบ้า” เป็นสารเสพติดโดยสารสังเคราะห์ประกอบด้วยสารอะไรบ้าง (ตอบ เมทแอมเฟตามีนผสมกับกาเฟอีน) คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๗๑ ตามลำดับ พบว่า เมื่อแบ่งกลุ่มระดับความรู้เป็น ๓ ระดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๑๔ รองลงมามีระดับความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒๘

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย

ผลการศึกษาในข้อนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย ผลการศึกษาม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง ในด้านการค้นหาปัญหา/ สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ๓. การมีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน/โครงการในการป้องกันปัญหาเสพติด และมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและ ๔. แนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติด ($\bar{X} = ๔.๖๗$) ในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ๘.การมีส่วนร่วมในการร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดกระแส

ต่อต้านสิ่งเสพติด ๙. การมีส่วนร่วมให้คำแนะนำ ปรีกษาผู้ปกครอง/เยาวชน ที่ติดสิ่งเสพติด และ ๑๐. มีส่วนร่วมชักชวนให้ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติด ($\bar{X} = ๔.๖๕$)

ผลการวิจัยในเรื่องของระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหายาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอธิบายได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหายาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๓ ด้านนั้น ในด้านการค้นหาปัญหา/สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด เนื่องจากชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน/โครงการในการป้องกันปัญหายาเสพติด และให้ชุมชนมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้เกิดกระแสต่อต้านสิ่งเสพติด การมีส่วนร่วมให้คำแนะนำปรีกษาผู้ปกครอง/เยาวชนที่ติดสิ่งเสพติด และมีส่วนร่วมชักชวนให้ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติด และในด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดของรัฐตามสื่อต่าง ๆ อีกทางหนึ่งด้วย

๕.๑.๒ พัฒนาการกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ผลการวิจัยในข้อนี้ผู้วิจัยได้ประมวลจากวิธีการเก็บข้อมูลโดยจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน ๕ กลุ่ม ดังที่ได้กล่าวในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้นำชุมชน อาสาสมัครป้องกันยาเสพติด ผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นการศึกษาปัญหาในการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด ซึ่งผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจ และไม่สามารถบอกได้ว่า การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดมีส่วนช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร สาเหตุที่ยาเสพติดแพร่ระบาดเข้าสู่หมู่บ้าน/ชุมชน ได้แก่ ๑) คน อ่อนแอ ขาดจิตสำนึก และความตระหนัก (๑) เด็กและเยาวชน คึกคะนอง อยากรู้อยากลอง ต้องการให้เพื่อนฝูงยอมรับ ครอบครัวยุคใหม่ ขาดความรัก ความอบอุ่น ว่าเหว่ ขาดที่ยึดเหนี่ยว (๒) ผู้ใหญ่ มีปัญหาชีวิต เช่น ว่างาน ยากจน มีหนี้สิน ฯลฯ จิตใจไม่เข้มแข็ง ท้อแท้ หมดหวัง ขาดสิ่งยึดเหนี่ยว ผิดหวังในครอบครัว/สังคม เห็นแก่ตัว หารายได้ในทางที่ผิด ๒) ตัวยา ฤทธิ์ในการมอมเมาของยาเสพติด ทำให้ผู้เสพหลงใหลในความสุข ความเคลิบเคลิ้ม จนไม่สามารถกลับมามีความสุขในชีวิตปกติได้ ต้องพึ่งพาใช้ยาเสพติดไปตลอด ๓) สิ่งแวดล้อม ได้แก่ (๑) อบายมุขรอบตัว เช่น การพนัน แหล่งมั่วสุม ฯลฯ ขาดพื้นที่สร้างสรรค์เชิงบวก (๒) ครอบครัวบกพร่อง ไม่มีเวลา ห่วงเหิน ขาดการปลูกฝังขัดเกลาในสิ่งที่ดี และ (๓) หมู่บ้าน/ชุมชนอ่อนแอ ขาดแบบอย่างที่ดี ขาดความสามัคคี ต่างคนต่างอยู่ ไม่สนใจต่อกัน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับข้อมูลการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดจากสื่อต่าง ๆ อาทิเช่น การประชาสัมพันธ์จากหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ป้ายประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานของรัฐ และการประชาสัมพันธ์ของ อสม. ในชุมชน

จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทางผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีการให้ข้อมูลแก่ชุมชนเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดและขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่แล้ว กิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้ประชาชนในพื้นที่สามารถนำการสร้างความจิตสำนึกเชิงพุทธไปช่วยปลูกฝัง หรือกล่อมเกลาเยาวชนในพื้นที่ เพื่อให้เยาวชนหรือคนในชุมชนรู้จักผิดชอบชั่วดี และให้มีการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และฝึกฝนตนเองด้วย สังคมจึงต้องตระหนักกับพิษภัยของยาเสพติดที่จะทำลายสังคมไทยระลอกใหม่ โดยเฉพาะวิธีการที่จะรับมือกับปัญหาเสพติดครั้งใหญ่

ผลการวิจัยในข้อนี้เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งผลการวิเคราะห์จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์กับนโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดของรัฐบาล อ้างถึงคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๘๒/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๒ เรื่อง ยุทธศาสตร์กลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้กำหนดยุทธศาสตร์ ๕ รั้วป้องกัน ได้แก่ รั้วชายแดน รั้วชุมชน รั้วสังคม รั้วโรงเรียน และรั้วครอบครัว เพื่อเป็นเกราะคุ้มกันภัยยาเสพติดในแต่ละระดับ โดยในแต่ละรั้วป้องกันจะมุ่งไปสู่เป้าหมายการควบคุมผู้เสพ ผู้ค้ายาเสพติด และกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้มากที่สุด จึงจะเป็นการสร้างแนวป้องกันอย่างแท้จริงและสามารถควบคุมปัญหาได้ตามนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ดังนี้

๑. รั้วชายแดน : การสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน

- การกำหนดพื้นที่เป้าหมายหลัก-รอง ตามสภาพการนำเข้ายาเสพติด
- การจัดทำแผนยุทธศาสตร์สกัดกั้นยาเสพติดตามแนวชายแดนแบบบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่หมู่บ้าน/ชุมชนตามแนวชายแดน
- การสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติด ณ จุดผ่านแดนถาวร จุดผ่อนปรน ช่องทางธรรมชาติ และ เส้นทางในชุมชน
- จัดกลไกบริหารจัดการสกัดกั้นตามแนวชายแดนเฉพาะพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. รั้วชุมชน : การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาสังคมป้องกันยาเสพติด หน่วยงานระดับพื้นที่

- จัดประชุม ประชาคมหมู่บ้าน เพื่อสำรวจ ตรวจสอบผู้มีพฤติกรรมด้านยาเสพติด ทั้งค้าทั้งเสพ ด้วยกระบวนการประชาคมในชุมชน เป็นการคัดกรองปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนขั้นต้น
- นำผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด เข้าสู่ระบบการบำบัดรักษาที่เหมาะสม
- ส่งเสริมบทบาทของหน่วยงานภาคี กลไกภาครัฐในทุกกระดับ เพื่อบูรณาการพลังภาคประชาชนทุกส่วน โดยส่งเสริมให้ภาคประชาชน และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- จัดระบบการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน

๓. รั้วสังคม : การจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ ในการลดพื้นที่เสี่ยงหรือปัจจัยลบ ต่อเยาวชน โดยเพิ่ม/ขยายพื้นที่ และกิจกรรมทางบวกให้มากขึ้นกว่าที่มีมาแต่เดิม

- สำรวจข้อมูลเพื่อการป้องกันกลุ่มเสี่ยง เพื่อขจัดปัจจัยลบที่เอื้ออำนวยต่อภาวะเสี่ยง

- พัฒนา/ปรับปรุง การใช้มาตรการทางกฎหมาย/มาตรการทางสังคม

- เสริมสร้างปัจจัยบวกที่เป็นทางเลือกให้กับกลุ่มเยาวชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน

- หนุนรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความตระหนักและการสร้างความมีส่วนร่วมของสังคมและชุมชน

๔. รั้วโรงเรียน : โรงเรียนป้องกันยาเสพติด แก้ไขปัญหาเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง และมีโอกาสสูงต่อการเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และสร้างภูมิคุ้มกัน ป้องกันยาเสพติดให้กับเยาวชนทั่วไป

- จัดทำระบบข้อมูลในสถานศึกษา เพื่อสร้างความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไปในการเฝ้าระวังดูแลปัญหา ยาเสพติด

- นำนักเรียน/นักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสพ/ติดยาเสพติด เข้ารับการบำบัดรักษาในระบบที่เหมาะสม

- สร้างภูมิต้านทานยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา ในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์

- พัฒนาคูณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ส่งเสริม/สนับสนุน ให้มีการรวมกลุ่ม พัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

๕. รั้วครอบครัว : ครอบครัวเข้มแข็ง โดยมุ่งเน้นครอบครัวที่มีบุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ครอบครัวที่มีบุคคลมีพฤติกรรมเสี่ยงและมีโอกาสสูงต่อการเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และครอบครัวทั่วไป

- การส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ให้ครอบคลุมพื้นที่

- การอบรมให้ความรู้แก่ครอบครัว ให้มีภูมิคุ้มกันและเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

- การรวมกลุ่มของครอบครัว ให้เป็นเครือข่ายในการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด

- ส่งเสริม/สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในแต่ละพื้นที่

- หนุนรงค์ประชาสัมพันธ์ เพื่อปลูกฝังค่านิยมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งในครอบครัว

โดยสรุปแล้ว ผลการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ที่ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์กับยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติด ๕ รั้ว ของรัฐบาล พบว่า กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดต้องอาศัยการแก้ไขในมิติต่าง ๆ ทั้ง ๕ รั้วป้องกัน ให้แข็งแกร่ง เป็นที่ทราบที่อยู่แล้ว

ว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติไม่สามารถแก้ไขให้บรรลุผลได้ด้วยองค์กรใดองค์กรหนึ่ง สถาบันทางสังคมทุกระดับทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันโรงเรียน สถาบันศาสนา ต่างทำหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน ระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันสร้างความรู้ความเข้าใจทัศนคติที่ดี การพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยในการศึกษาครั้งนี้ ต้องอาศัยการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ ๕ รั้วป้องกันของรัฐบาล โดยเริ่มจากรั้วชายแดน ที่ถือเป็นปราการด่านแรกในการป้องกัน จนมาถึงรั้วครอบครัว ที่เป็นส่วนที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุด เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึก โดยการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน นำปัญหาเข้ามาสู่การพิจารณาเพื่อเป็นการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องและแสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป การดำเนินการดังกล่าว อาจทำได้ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการ โดยมีการกำหนดหลักสูตรที่ชัดเจน หรือกระทำอย่างไม่ทางการในวงแคบ โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

๕.๑.๓ การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการสังเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ มาสังเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “สัมมาทิฐิ” ทิฐิ คือ ความเห็น ความเข้าใจ ความใฝ่ฝันที่ยึดถือต่างๆ ของคนเรามีอิทธิพลและมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก บรรดากรรมบท ๑๐ ประการ “ทิฐิ” ถูกจัดเข้าในฝ่ายมโนกรรม ซึ่งเป็นกรรมที่สำคัญและมีผลร้ายแรงที่สุดยิ่งกว่ากายกรรมและวจีกรรม เพราะส่งผลให้เกิดกายกรรมและวจีกรรมอยู่เบื้องหลัง สามารถนำชีวิตและสังคมของมนุษย์ชาติทั้งหมด ไปสู่ความเจริญองงามความหลุดพ้นหรือนำไปสู่ความเสื่อมความพินาศก็ได้ โดยเฉพาะความเห็นนั้นเป็นมิจฉาทิฐิ จะมีผลร้ายต่อตนเอง ซึ่งถือเป็นหลักธรรมที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อหักล้างแนวความคิดแบบมิจฉาทิฐิให้เปลี่ยนไปเป็นแนวความคิดที่ถูกต้องก็คือ สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ นั่นเอง โดยผลการศึกษาในข้อนี้แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยด้วยสัมมาทิฐิ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสะท้อนปัญหา/ผลกระทบ ปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน จากการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมพัฒนาความรู้ ประกอบด้วย กิจกรรมส่งเสริมความรู้ และกิจกรรมพัฒนากระบวนการคิด ๒) กิจกรรมพัฒนาเจตคติ ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วม และกิจกรรมสำรวจชุมชน และ ๓) กิจกรรมพัฒนาพฤติกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาตัวเอง และกิจกรรมพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ ๒ การประเมินการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยด้วยสัมมาทิฐิ โดยผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยให้กลุ่มตัวอย่างร่วมกิจกรรม

เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นโดยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาความรู้ กิจกรรมพัฒนาเจตคติ และกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรม

ขั้นตอนที่ ๓ ผลการใช้ชุดกิจกรรม พบว่า จิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าร่วมกิจกรรม ในภาพรวมมีระดับจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดสูงมาก ผลการใช้ชุดกิจกรรมพบว่า สัมมาทิฐิ คือฐานความคิดด้านบวก เป็นกระบวนการทางความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยชี้แนะแสงสว่างให้แก่คนทั้งหลาย เป็นหลักความเห็นที่ถูกต้องเป็น ตัวกระตุ้นและส่งเสริมให้คนเรามองปัญหาเป็น เข้าใจปัญหาถูก และสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ได้

การใช้ชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยมาบูรณาการกับหลักธรรมในข้อนี้สามารถสรุปเป็นดังนี้

๑) การค้นหาปัญหา กระบวนการค้นหาปัญหาเริ่มจากการมีคนในหมู่บ้านเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหา ยาเสพติด ประกอบกับมีการนำเสนอข่าวผลกระทบจากการเสพยาบ้าตามสื่อมวลชน ทั้งโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์มากขึ้น เช่น ข่าวการคลุ้มคลั่ง ข่าวอุบัติเหตุข่าวอาชญากรรม ฯลฯ ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีการพูดคุยกันถึงปัญหา ยาเสพติดมากขึ้น เริ่มจากคร่ำครวญ กลุ่มละแวกบ้าน หรือเมื่อมีการรวมกลุ่มตามโอกาสต่าง ๆ เช่น การร่วมทำบุญ การทำงานในภาคเกษตรกรรม ตามตลาดร้านค้าของหมู่บ้าน ด้วยเริ่มตระหนักถึงมหันตภัยที่รุกรอบคร่ำครวญและชุมชน เช่นเดียวกับกลุ่มผู้นำชุมชนที่เริ่มตระหนักและหาแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดในชุมชน ประกอบกับรัฐบาลมีกิจกรรมการส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด โดยมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่แกนนำและคนในชุมชน ให้เข้าใจและตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

๒) การให้ข้อมูลแก่ชุมชน สำหรับการให้ข้อมูลแก่ชุมชนมีสองลักษณะคือ การให้ข้อมูลความรู้โดยคนในชุมชนแก่คนในชุมชน และการให้ข้อมูลความรู้โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐแก่คนในชุมชน เช่น การให้ข้อมูลความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด สถานการณ์ยาเสพติด มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดให้แก่คนในชุมชน ผ่านศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ณ ที่ทำการของหมู่บ้าน หรือการประกาศเสียงตามสายทุกเช้าเย็น โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือการจัดอบรมโดยเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย การแจ้งข้อมูลข่าวสาร ในการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล การประชุมชี้แจงโอกาสทำบุญวันพระในวัด หรือการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา เช่น มีการแจ้งสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในชุมชน

๔.๓.๑ แนวทางการป้องกันยาเสพติดในชุมชน

๑. ร่วมกันกำหนดพื้นที่เป้าหมาย ในการดำเนินงานป้องกัน โดยวิเคราะห์จากสภาพปัญหาของพื้นที่ที่เป็นปัญหา ยาเสพติด ด้านการผลิต การค้า การแพร่ระบาด เพื่อสามารถกำหนดกลวิธีในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพึ่งตนเองร่วมกันเพื่อคิดวิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินการ ประเมินผลและติดตามในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การประสานงานผู้นำในชุมชน การร่วมพัฒนาหมู่บ้านกับประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน ในการระดมทรัพยากรด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เหมาะสมให้กับชุมชน การสร้างระบบการทำงานร่วมกัน ระหว่างภาคีหลายฝ่ายที่เรียกว่า "พหุภาคี" ในทุกระดับ

๔. การใช้มาตรการดำเนินงานแบบผสมผสาน ที่เหมาะสมสอดคล้องตามสภาพ ปัญหาในด้านการป้องกันยาเสพติด การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและการ ปรามปรามสารเสพติด ทั้งนี้ ควรมีความตระหนักว่ามาตรการใดมาตรการหนึ่งเพียงอย่างเดียวไม่ สามารถทำให้เกิดประสิทธิผลได้

๕. พัฒนาการกิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกัน ในกลวิธีและรูปแบบต่าง ๆ

- การใช้กลวิธีทางสุขศึกษา เช่น การให้ความรู้ โดยการบรรยาย อภิปราย การ ประชุม การสัมมนา การจัดนิทรรศการ รวมทั้งพัฒนาระบบงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง

- การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชน โดยผ่านทางสื่อสาร ต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ โฆษณา การใช้การเล่น พื้นบ้านของท้องถิ่น เช่น ลำตัด ลิเก หมอลำ เป็นต้น

- การจัดการเฝ้าระวังสารเสพติดเข้าสู่ชุมชน เช่น การตรวจค้น การตรวจสอบผู้ มีพฤติกรรมน่าสงสัย เป็นต้น

- การจัดส่งเสริมกิจกรรมทางเลือกให้แก่ชุมชน เช่น กีฬา นันทนาการ ดนตรี ศิลปะ การแสดง กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ การจัดสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่

- การจัดกิจกรรมทางการแพทย์และสาธารณสุข เช่น การบริการตรวจสุขภาพ การจัดหาหน่วยแพทย์เคลื่อนที่

- การสร้างทักษะชีวิตแก่คนในชุมชนต่อการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับโทษ และอันตรายของสารเสพติด

๖. พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการแก้ไขปัญหา

- การให้หยุดพฤติกรรมการใช้สารเสพติด โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เช่น แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ร่วมกับบุคคลในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำ เยาวชน กลุ่มเพื่อนในการให้คำปรึกษา การแนะแนวต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สารเสพติด

- การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในด้านพฤติกรรมบำบัด และการป้องกันการติดยา

๗. พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกันปรามปรามในชุมชน

- การจัดกิจกรรมเพื่อลดการกระทำผิด เช่น การสร้างเขตปลอดยาเสพติดใน ชุมชน โครงการโรงเรียนสีขาว การสร้างแกนนำชุมชน โครงการ To be number one เป็นต้น

- การใช้พลังชุมชนต่อมาตรการการลงโทษทางสังคม เช่นการให้หยุดบทบาทใน ชุมชน การว่ากล่าวตักเตือน เป็นต้น

- การประสานงานกับหน่วยงาน บุคคล ต่อการกระทำผิด ตลอดจนการเฝ้าระวัง การระบอบของปัญหาสารเสพติด

๘. การใช้ศาสนากับการป้องกันและรักษาอาการติดสารเสพติด เช่น ในการละเว้นต่ออบายมุข การรู้จักกรีฑาศิล ฝึกใจให้เป็นสมาธิ โดยการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาจนเกิดปัญญาทำให้เกิดความตระหนักที่จะปฏิบัติตนตามแนวทางศาสนาได้อย่างถูกต้อง

๙. พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อการสร้างสรรคงานสร้างอาชีพในชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน คัดค้านการรักษาด้วยสมุนไพร จากการศึกษาทดลองการประยุกต์ และเผยแพร่ภูมิปัญญาแก่บุคคลอื่นเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

๑๐. การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในการบูรณาการอย่างยั่งยืน เช่น การสร้างเครือข่ายการป้องกันการพัฒนาส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดโครงการรณรงค์เกี่ยวกับสารเสพติดร่วมกันระหว่างบุคลากรในชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อลดปัญหาเสพยาเสพติด การจัดทำแผนงานโครงการ กิจกรรม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมร่วมทุกกิจกรรมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาระบบสนับสนุนต่อการพัฒนาระบบงานและเครือข่ายทางสังคม

๑๑. การจัดชุมชนบำบัด เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดด้วยการช่วยเหลือตนเองในหมู่ผู้ติดยาเสพติดด้วยกัน เพื่อแนะนำฟื้นฟูให้แก้ไขปัญหามรณูกฎต้องและไม่กลับไปติดซ้ำหรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดอีกต่อไป

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) สามารถอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลการศึกษาศึกษาการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ในการวัดระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนจังหวัดเลยพบว่า จากคำถามจำนวน ๑๐ ข้อ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ปานกลาง เนื่องจากการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นยังมีการประชาสัมพันธ์ในวงแคบ คือ ประชาสัมพันธ์ในชุมชน แต่ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร ด้วยในเวลากลางวันประชาชนส่วนใหญ่ต้องเข้าสวน และในเวลากลางคืนก็ไปพักที่สวน จึงทำให้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของประชาชนจึงมีน้อย และระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอธิบายได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๓ ด้านนั้น ในด้านการค้นหาปัญหา/สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด เนื่องจากชุมชนให้ความสำคัญกับ การมีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน/โครงการในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติด และให้ชุมชนมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและ

แนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติด ในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดกระแสต่อต้านสิ่งเสพติด การมีส่วนร่วมให้คำแนะนำปรึกษาผู้ปกครอง/เยาวชนที่ติดสิ่งเสพติด และมีส่วนร่วมชักชวนให้ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหาเสพติด และในด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานป้องกันปัญหาเสพติดของรัฐตามสื่อต่าง ๆ อีกทางหนึ่งด้วย

สอดคล้องกับสนทนากลุ่ม, **การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย**^๑ ความสลับซับซ้อนนับวันจะขยายตัวเพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของช่องทางทางธรรมชาติแม่น้ำเหืองว้ายข้ามรับส่งยาเสพติด มีผู้เสพผู้ติดยาเสพติดเพียงแต่ 1 คน ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาแก่ คนในหมู่บ้าน/ชุมชนปัญหาครอบครัวแตกแยก ขาดความรักความอบอุ่น ว้าเหว่ ขาดที่ยึดเหนี่ยว มีการยาที่ใช้รักษาโรค หากนำมาใช้ผิดวิธี ใช้ในทางที่ผิด ก็ส่งผลร้ายไม่ต่างกับยาเสพติดสำหรับเยาวชนและกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการป้องกันเกี่ยวกับยาเสพติด ขาดการให้คำปรึกษาจากผู้ที่เกี่ยวข้องหยุดพฤติกรรมให้ความช่วยเหลือแก่ไม่มีให้ปรึกษาแนะแนวหรือให้การปรึกษาปัญหาต่างๆ แก่นักเรียนที่มีปัญหาเสพติดในโรงเรียนโดยมีครูอาจารย์คอยดูแลอย่างใกล้ชิดปัญหาเสพติดพลังชุมชนเป็นพลังสำคัญหยุดยั้งปัญหาเสพติดได้ ต้องดำเนินควบคู่กันทุกมาตรการทุกด้าน ทั้งการป้องกัน ปราบปราม บำบัด เฝ้าระวัง พัฒนาคุณภาพชีวิตทำความเข้าใจกับปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน สำรอง คัดกรองเพื่อบ่งชี้ปัญหา ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ประชุมประชาคม เสวนา วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็นกลุ่มต่าง ๆ สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา เน้นมาตรการที่เหมาะสมกับช่วงวัยและเป็นระบบต่อเนื่องตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัย – อุดมศึกษา การเข้าถึงและจัดการกับเครือข่ายอำนาจขึ้นอยู่กับเจตนาารมณ์ทางการเมืองไปสู่ภาคปฏิบัติที่ต้องมีความชัดเจน การใช้มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดไม่ให้กลับมาเสพใหม่จากปัญหาด้านจิตใจ สังคมไทยในเชิงโครงสร้างยังขยายตัวและส่งผลทำให้ปัญหาเสพติดเพิ่มขึ้น ประชาชนประสบปัญหาด้านจิตใจ ด้านอาชีพและรายได้บางส่วนหันไปใช้ยาเสพติดและค้ายาเสพติดปัญหาค่านิยมเรื่องวัตถุนิยมบริโภคนิยม และอิทธิพลในระดับต่างๆ ขาดสามัคคีกันในหมู่บ้าน /เห็นแก่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติด จนมีฐานะร่ำรวยผิดหูผิดตา ทั้งที่มีอาชีพเกษตรกร หาเช้ากินค่ำ รากเหง้าของปัญหาเกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคลและความไร้จิตสำนึก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พูลสุข เพียรพิทักษ์**^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไข

^๑ สนทนากลุ่ม, **การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย**, วัดจอมมณี บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๓.

^๒ พูลสุข เพียรพิทักษ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด: ศึกษากรณีกิ่งอำเภอเกาะจันทร์จังหวัดชลบุรี”, **ปริญญาหมาบัณฑิต**, (สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗).

ปัญหาเสพติด : ศึกษากรณีกิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี” กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชน ในเขตกิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จำนวน ๒ ตำบล รวม ๒๗ หมู่บ้าน โดยแบ่งประชาชนออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ๑) ประชาชนในหมู่บ้าน/ ชุมชนในเขตพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ๒) ข้าราชการ อาสาสมัคร และผู้นำหมู่บ้าน/ ชุมชนในเขตพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติดค่อนข้างจะประสบความสำเร็จและเป็นโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดให้และประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าไป แก้ไข ปัญหาเสพติด ร่วมกับภาครัฐ โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังคงเกิดปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานที่ประชาชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการประชาคม หมู่บ้าน ขาดผู้นำ

๕.๒.๒ อภิปรายผลการพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวัง ปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การใช้มาตรการทางสังคมนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติด แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ไว้โดยครอบคลุมตามประเด็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาคคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมายในเชิง คุณภาพไว้ว่า ด้านร่างกาย สติปัญญาคุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มี ทักษะในการประกอบอาชีพ

๑) การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมี จิตสำนึกสาธารณะ การสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และ ศีลธรรม พัฒนาศมรรถนะและทักษะแรงงานให้เกิดพลังในชุมชน

๒) สนับสนุนให้คนไทย ลด ละ เลิกพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยงทางสุขภาพ

๓) การเสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความ ปลอดภัย น่าอยู่และสงบสุข

การเฝ้าระวังและสร้างความยั่งยืนในการเอาชนะยาเสพติด “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วยที่ต้องได้รับการ บำบัดรักษา ผู้ค้า คือ ผู้ต้องได้รับโทษตาม กระบวนการยุติธรรม”

สอดคล้องกับ นายอภิรักษ์ สุวรรณโค กล่าวไว้^๓ จัดการกับปัญหาที่ยังหลงเหลืออยู่เฝ้า ระวังและรักษาสถานภาพไม่ให้ปัญหาเสพติดหวนกลับมารุนแรง สร้างความเข้มแข็งในการเอาชนะ ยาเสพติดประชาชนเกิดความพึงพอใจเชื่อมั่น ตระหนักในปัญหาเสพติดอันเป็นปัญหาสังคม และเป็น ปัญหาของชาติโดยแบ่งเป็น ๑) รั้วชายแดน ๒) รั้วชุมชน ๓) รั้วสังคม ๔) รั้วโรงเรียน ๕) รั้ว ครอบครัว

การใช้มาตรการทางกฎหมายในชุมชน มาตรการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมาย โด ยมมาตรการ แนวทางและการดำเนินงาน แก้ไขปัญหาเสพติดในปี ๒๕๕๒

^๓ สัมภาษณ์ นายอภิรักษ์ สุวรรณโค, ปลัดป้องกันอำเภอเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

มาตรการที่ ๑ การปราบปรามและบังคับใช้กฎหมาย มีจุดอ่อนที่สำคัญการทำลายโครงสร้างการค้ายาเสพติดระดับประเทศ ภาค

มาตรการที่ ๒ การบำบัดรักษา ผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่ระบบบำบัดรักษาในระบบสมัครใจช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด

มาตรการที่ ๓ การป้องกัน สร้างภูมิคุ้มกันยังไม่สามารถป้องกัน

มาตรการที่ ๔ กระบวนการจัดทำแผน การแปลงแผนสู่การปฏิบัติ รวมทั้ง การบูรณาการงบประมาณจากทุกแหล่งให้มุ่งไปสู่เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์เสริมความเข้มแข็งให้กับกลไกอำนาจการและกลไกปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติด

มาตรการที่ ๕ การสกัดกั้นการนำเข้าตามแนวชายแดน กำหนดพื้นที่ตำบลหลัก-รองตามสภาพการนำเข้ายาเสพติด อำเภอชายแดนเป็นเป้าหมายการสกัดกั้นยาเสพติดในปี ๒๕๕๒

มาตรการที่ ๖ แผนบูรณาการสกัดกั้นยาเสพติดตามแนวชายแดนในพื้นที่ภาคเหนือ กอ.รมน. เป็นเจ้าภาพหลัก จัดวางระบบเครือข่ายข้อมูลข่าวสารระหว่างด่านต่าง ๆ บูรณาการแผนงาน /งบประมาณ /ทรัพยากรของทุกหน่วยงาน

มาตรการที่ ๗ พัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของ กอ.รมน. ในพื้นที่ชายแดน โดยพัฒนาชุดปฏิบัติการมวลชนเกาะติดพื้นที่ ให้เป็นชุดที่มีบทบาทในการจัดตั้งกำลังประชาชนอย่างมีแบบแผน และนำประชาชนเฝ้าระวัง เฝ้าตรวจ และสกัดกั้นยาเสพติด โดยดำเนินการบูรณาการกลไกต่างๆในกรอบของตำบลชายแดน ระหว่าง ๔ ภาค ได้แก่ กอ.รมน. / กระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) / สำนักงาน ป.ป.ส. ด้วยการแก้ไขปัญหาในด้านปราบปรามและบังคับใช้กฎหมายรวมทั้งจัดระบบอำนาจการข่าวและปฏิบัติการอย่างชัดเจน เป็นเอกภาพ จัดโครงสร้างปราบปรามระดับสำคัญในรูปแบบของ ศปร.ปส. จัดระบบพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติดของหน่วยงานต่างๆ สามารถดำเนินการสอบสวนทรัพย์สินอย่างเบ็ดเสร็จ โดยมีการกำหนดเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติอย่างชัดเจน ควบคุมพื้นที่แพร่ระบาด และพื้นที่เสี่ยง โดยตรวจสอบ ค้นหาผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด กัดดันพื้นที่ด้วยการปิดล้อม ตรวจค้น ตั้งจุดตรวจจุดสกัดเส้นทางลักลอบนำยาเสพติดเข้าพื้นที่ ขยายผลการจับกุมและดำเนินการทางทรัพย์สินเพื่อทำลายเครือข่ายการค้าในพื้นที่แพร่ระบาดและแหล่งมั่วสุม ให้ความสำคัญกับการแจ้งข้อมูลของประชาชน โดยหลังการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแล้ว กำหนดมอบหมายชุดปฏิบัติการฯ จำนวนหนึ่งตามเหมาะสมให้รับผิดชอบการดำเนินการต่อเรื่องนี้อย่างชัดเจน กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดของผลสำเร็จให้กับชุดปฏิบัติการ จัดสรรงบประมาณให้เป็นการเฉพาะ มีระบบการอำนาจการและรายงานผล พัฒนาระบบข้อมูลคดียาเสพติดให้ครบถ้วนกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ทั้งในขั้นตอนการจับกุม ฟ้องคดี ตัดสินคดี ต้องโทษ บังคับโทษ การปล่อยตัว รวมถึงการประกันตัวในขั้นตอนต่างๆ โดย หรือ ทำข้อตกลงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้การสนับสนุนในด้านต่างๆทั้งในด้านการงบประมาณ บุคลากร การอบรม ฯลฯ เพื่อให้ระบบมีความสมบูรณ์มากที่สุด รวมทั้ง ให้เชื่อม

ระหว่างข้อมูลคดียาเสพติดกับคดีอาชญากรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมิต วัฒนธัญญกรรม^๔ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการแพร่ระบาดของสารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติดของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี” กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ใน งานวิจัย โดยศึกษาใน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน ๑,๕๓๐ คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ ชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ภาชนะเก็บปัสสาวะเพื่อส่งตรวจหาสารแอมเฟตามีน แบบสอบถามนักเรียน และแบบสอบถามครูการแพร่ระบาดของสารเสพติดวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติด ผลการศึกษาพบ ๑) พฤติกรรมการสูบบุหรี่: นักเรียนส่วนมากมีพฤติกรรมอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ ถึงร้อยละ ๗๐.๓๐ ๒) พฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์: นักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการดื่ม ร้อยละ ๕๖.๔๑ ๓) พฤติกรรมการเสพยาบ้า: นักเรียนมีพฤติกรรมการเสพยาบ้าอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการ เสพยาบ้า ร้อยละ ๖.๙๓ ระดับเคยทดลองใช้ร้อยละ ๓.๕๓ นักเรียนที่เสพยาบ้าอยู่ในปัจจุบันมีจำนวน ๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๖ หรือมีความชุก (Prevalence Rate) เท่ากับ ๒๑.๕๗ ต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน

๕.๒.๓ อภิปรายผลการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดของตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การศึกษากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยกลุ่มตัวอย่างทำการสะท้อนปัญหา/ผลกระทบ จากปัญหา ยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน พบว่า ปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย ความไม่ปลอดภัยต่อทรัพย์สิน ความไม่ปลอดภัยต่อร่างกายและชีวิตของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ปัญหาเงินทอง การหารายได้ การเสียค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น กระทบต่อเศรษฐกิจในชุมชน ขาดความสงบสุข และปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน และชุมชนต้องมีส่วนร่วมจัดการปัญหา ยาเสพติด เนื่องจากพลังชุมชนเป็นพลังสำคัญหยุดยั้งปัญหา ยาเสพติดได้ โดยการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลยมาบูรณาการกับหลักธรรมในข้อนี้สามารถสรุปเป็นดังนี้

๑) การค้นหาปัญหา ด้วยเริ่มตระหนักถึงมหันตภัยที่รุกรานครอบครัวและชุมชน เช่นเดียวกับกลุ่มผู้นำชุมชนที่เริ่มตระหนักและหาแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดในชุมชน ประกอบกับรัฐบาลมีกิจกรรมการส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด โดยมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่แกนนำและคนในชุมชน ให้เข้าใจและตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการขยายข้อมูลข่าวสารเรื่องยาเสพติดสู่คนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน จนเกิดการพูดคุยเรื่องยาเสพติดอย่างกว้างขวาง เพราะรู้สึกว่าเป็นปัญหาที่อาจจะส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวโดยตรง จำเป็นต้องป้องกันแก้ไข ต่อมาระดับการพูดคุยได้ขยายวงกว้างมากขึ้น และเมื่อรัฐบาลส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาในระดับหมู่บ้านและตำบล จึงทำให้เกิดภาคีการทำงานรวมทั้งชาวบ้าน พระสงฆ์ ครู คณะกรรมการหมู่บ้าน ตำรวจ ชุมชน และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ที่มี

^๔สมิต วัฒนธัญญกรรม และคณะ, การแพร่ระบาดของสารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันธัญญารักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๖).

การประชุมพูดคุยโดยมีเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยเป็นผู้ประสานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมพูดคุยกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

๒) การให้ข้อมูลแก่ชุมชน การให้ข้อมูลความรู้โดยคนในชุมชนแก่คนในชุมชน และการให้ข้อมูลความรู้โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐแก่คนในชุมชน เช่น การให้ข้อมูลความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด สถานการณ์ยาเสพติด มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดให้แก่คนในชุมชน ผ่านศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ณ ที่ทำการของหมู่บ้าน หรือการประกาศเสียงตามสายทุกเช้าเย็น โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือการจัดอบรมโดยเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย การแจ้งข้อมูลข่าวสาร ในการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล การประชุมชี้แจงโอกาสทำบุญวันพระในวัด หรือการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา โดยบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านและมีเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้คำแนะนำและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คนในหมู่บ้านได้รับทราบและเป็นผู้เลือกแนวทางการแก้ไขปัญหา สำหรับการให้ข้อมูลแก่ชุมชนนั้น จะมีการวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและผลประโยชน์ที่ชุมชนควรต่อยกตัวอย่างเช่น มีการแจ้งสถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชน

แนวทางการป้องกันยาเสพติดในชุมชน

๑. ร่วมกันกำหนดพื้นที่เป้าหมาย ในการดำเนินงานป้องกัน โดยวิเคราะห์จากสภาพปัญหาของพื้นที่ที่เป็นปัญหาเสพติด เพื่อสามารถกำหนดกลวิธีในการแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพึ่งตนเองร่วมกันเพื่อคิดวิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินการ ประเมินผลและติดตามในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การประสานงานผู้นำในชุมชน การร่วมพัฒนาหมู่บ้านกับประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน ในการระดมทรัพยากรด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เหมาะสมให้กับชุมชน การสร้างระบบการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีหลายฝ่ายที่เรียกว่า "พหุภาคี" ในทุกระดับ

๔. การใช้มาตรการดำเนินงานแบบผสมผสาน ที่เหมาะสมสอดคล้องตามสภาพปัญหาในด้านการป้องกันยาเสพติด การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและการปราบปรามสารเสพติด ทั้งนี้ ควรมีความตระหนักว่ามาตรการใดมาตรการหนึ่งเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เกิดประสิทธิภาพได้

๕. พัฒนาการกิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกัน ในกลวิธีและรูปแบบต่าง ๆ

๖. พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการแก้ไขปัญหายา การให้หยุดพฤติกรรมการใช้สารเสพติด โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข การแนะนำต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สารเสพติด การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในด้านพฤติกรรมบำบัดและการป้องกันการติดยาซ้ำ

๗. พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกันปราบปรามในชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อลดการกระทำผิด เช่น การสร้างเขตปลอดยาเสพติดในชุมชน โครงการโรงเรียนสีขาว การสร้างแกนนำชุมชน โครงการ To be number one เป็นต้น

๘. การใช้ศาสนากับการป้องกันและรักษาอาการติดสารเสพติด เช่น ในการละเว้นต่ออบายมุข การรู้จักรักษาศีล ฝึกใจให้เป็นสมาธิ โดยการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาจนเกิดปัญญา ทำให้เกิดความตระหนักที่จะปฏิบัติตนตามแนวทางศาสนาได้อย่างถูกต้อง

๙. พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อการสร้างสรรคงานสร้างอาชีพในชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน คัดค้านการรักษาด้วยสมุนไพร จากการศึกษาทดลองการประยุกต์ และเผยแพร่ภูมิปัญญาแก่บุคคลอื่นเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

๑๐. การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในการบูรณาการอย่างยั่งยืน เช่น การสร้างเครือข่ายการป้องกันการพัฒนาส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดโครงการรณรงค์เกี่ยวกับสารเสพติดร่วมกันระหว่างบุคลากรในชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อลดปัญหาเสพยาเสพติด การจัดทำแผนงานโครงการ กิจกรรม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมร่วมทุกกิจกรรมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาระบบสนับสนุนต่อการพัฒนาระบบงานและเครือข่ายทางสังคม

๑๑. การจัดทำชุมชนบำบัด เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดด้วยการช่วยเหลือตนเองในหมู่ผู้ติดยาเสพติดด้วยกัน เพื่อแนะนำฟื้นฟูให้แก่ไขปัญหาในทางถูกต้องและไม่กลับไปติดซ้ำหรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดอีกต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดของตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

๑. ควรมีการศึกษาการกระบวนกรส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดตามแนวชายแดน เพื่อสร้างเครือข่ายการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดอื่นๆ ซึ่งสร้างสรรค์

๒. ควรมีการศึกษาการสร้างเครือข่ายการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดภายในจังหวัด

๓. ควรศึกษาเส้นทางการประชาสัมพันธ์ รูปแบบของการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. นโยบายการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย ควรเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนที่จะเห็นความสำคัญของการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติด การใช้อัตลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติด ควรให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ด้านการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติด

๒. สถาบันวัด หรือ ศาสนสถานที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจควรปรับบริบทของตนเองตามสภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบาย และยุทธศาสตร์ของภาครัฐ ที่ส่งเสริมการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพยาเสพติดที่เป็นหัวใจของเศรษฐกิจชาติ

๓. หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำเสนออัตลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์ ควรให้ความสำคัญกับการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติด ส่งเสริม ให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนจุดที่ควรพัฒนาเช่น แพนผัง สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก

๔. ควรจะมีการตั้งองค์กรเฉพาะกิจขึ้นมาเพื่อพัฒนาพื้นที่การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติด โดยเฉพาะซึ่งองค์กรเฉพาะกิจนี้ บุคลากรอาจจะสังกัดกรมต่างๆ แล้วคัดสรรบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านมาร่วมทำงาน และบุคลากรเหล่านั้นอาจจะมาจากหลายหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับภารกิจการบริหารจัดการพื้นที่ป่า ตลอดถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น นักวิชาการ นักวิชาการป่าไม้ นักวิชาการธรณี นักวิชาการน้ำ นักวิชาการดิน เป็นต้น โดยบุคลากรทั้งหมดเข้ามาทำงานร่วมกันในหน่วยงานเฉพาะกิจการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติด ช่องทางธรรมชาติ คล้ายกับมาปฏิบัติราชการในพื้นที่เดียวกันเป็นการบูรณาการทุกๆ องค์ความรู้ โดยขึ้นตรงต่อหัวหน้าชุดเฉพาะกิจ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ หนังสือ

กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. คู่มือการปรึกษาในสถานการณ์ยาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: กมลโปรดักชั่น, ๒๕๔๓.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. การพัฒนาชุมชนประยุกต์: แนวคิดและ การบูรณาการ, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๙.

ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘.

โกวิท พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓.

พิชัย แสงชาญชัย. คู่มือจิตเวชศาสตร์สำหรับแพทย์ทั่วไป. สงขลา: ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๐.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

สันชัย วสุนธรา. จิตเภท = Schizophrenia. กรุงเทพมหานคร: สามัญนิติบุคคล, ๒๕๔๗

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

นภาพรณ หะวานนท์. วิธีวิทยาในการศึกษาปรากฏการณ์ความเข้มแข็งของชุมชนในองค์ความรู้ในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน: จากปรากฏการณ์สู่ทฤษฎีรากหญ้า. (เอกสารอัดสำเนา). ๒๕๕๓.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐานเทคนิค. เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖

ทวีศักดิ์ นพเกษร. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓.

สันติ จัยสิน และคณะ. เทคนิคการเผยแพร่ความรู้เพื่อป้องกันภัยยาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร, ๒๕๔๔.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘.

_____. นโยบายและยุทธศาสตร์ ๕ ร้วในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์. ๒๕๕๔.

๑.๒ บทความ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. เศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์, ๒๕๒๕.

ประพันธ์ ภักดีกุล. **รูปแบบและปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๙.

ส่วนข่าวกรองยุทธศาสตร์ และส่วนเฝ้าระวังเชิงยุทธศาสตร์. **สถานการณ์ยาเสพติด ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๖๑.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๐ -๒๕๔๔) ฉบับที่ ๘**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๕.

อารีย์วรรณ พูลทรัพย์. **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔

๑.๓ รายงานการวิจัย

บัณฑิต อ่อนคำ และคณะ. **รูปแบบการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่โดยเน้นบทบาทของชุมชนและระบบกลไกของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน: ศึกษากรณี กทม. และภาคกลาง**. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๓๙.

อรทัย ก๊กผล. **บทวิเคราะห์ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๕.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. **คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๕๐.

สุทิน ทาวงศ์มา. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านแม่ตำบลดำบลเสริมชัย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

ทะนงศักดิ์ คุ่นไข่น้ำ. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท ขอนแก่น**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พูนสุข นิติวัดนะ. “การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. ภาควิชาการศึกษา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **รายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔.

อนุรักษ์ นิยมเวช. **บทความเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๔.

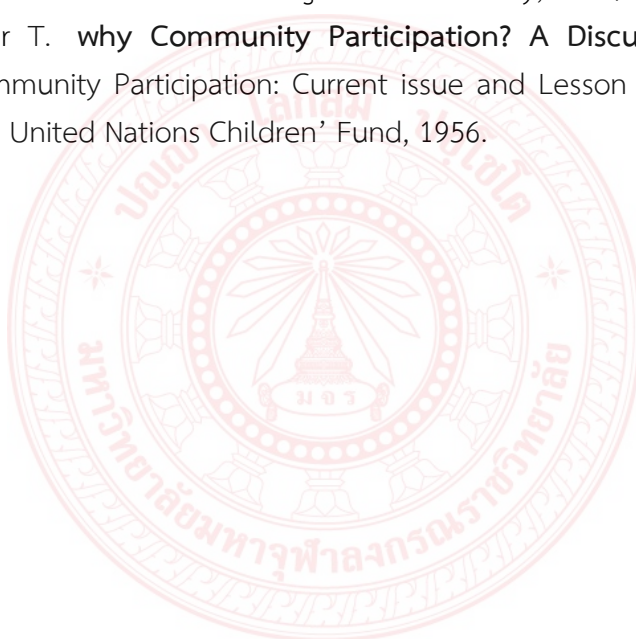
อมรรัตน์ มัททวิวงศ์. แนวทางการจัดการชุมชนหมู่บ้านจัดสรรโครงการ “บ้านฉางเพลส” เพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง. **สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**. สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

Drug related issues. **Drug related issues in school: Policy guideline/department of school education.** (online), (2 0 0 4 , September 5), from <http://healthed.eafac.usyd.edu.au/brs/article/schlpocy.htm>.

Milbrath, Lester and M.L.Goel.. **Political Participation: How and Why do People get Involved in Politics..** Chicago: Rand Macnally, 1965).

White, Alastair T. **why Community Participation? A Discussion of Arguments.** Community Participation: Current issue and Lesson Leaned, Published by The United Nations Children’ Fund, 1956.

ผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

คำชี้แจง

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด และระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติดของคนในชุมชนจังหวัดเลย

หมายเหตุ ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสอบถามนี้จะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ และนำผลไปใช้เฉพาะงานวิจัย ครั้งนี้เท่านั้น

ตอนที่ ๑ ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ () ชาย () หญิง
๒. อายุ () ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๐ ปี () ๒๑ - ๓๐ ปี
 () ๓๑ - ๔๐ ปี () ๔๑ - ๕๐ ปี
 () ๕๑ - ๖๐ ปี () ๖๑ ปี ขึ้นไป
๓. ระดับการศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น
 () มัธยมศึกษาตอนปลาย () อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท.
 () ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี
๔. อาชีพ () เกษตรกร () รับจ้าง
 () พนักงานเอกชน () รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างของรัฐ
 () ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว () อื่น ๆ

๒

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด และระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกัน
ปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย

๕. ท่านเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดบ้างหรือไม่

๑. () เคย ๒. () ไม่เคย

๖. ท่านได้รับความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดจากสื่อใด (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

๑. () วิทยุ/โทรทัศน์ ๒. () ป้ายโฆษณา ๓. () หนังสือพิมพ์
๔. () ใบปลิวแผ่นพับ ๕. () อินเทอร์เน็ต ๖. () บุคคลใกล้ชิด/เพื่อน/ผู้ปกครอง
๗. () เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ๘. () พระภิกษุสงฆ์ ๙. () สื่ออื่น ๆ (ระบุ)

๗. ท่านรู้จักยาเสพติดชนิดใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

๑. () ยาบ้า ๒. () ยาอี ๓. () โคเคน
๔. () มึน ๕. () เฮโรอีน ๖. () กัญชา
๗. () ใบกระท่อม ๘. () มอร์ฟีน ๙. () ยาไอซ์
๑๐. () ยาเค ๑๑. () ยานอนหลับ ๑๒. () ยาแก้ปวดประสาท
๑๓. () ยาแก้ปวด ๑๔. () 4x100 ๑๕. () ทินเนอร์/กาว

๘. ท่านคิดว่า “ยาเสพติด” มีผลกระทบต่อทางด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

๑. () ตนเอง ๒. () ครอบครัว ๓. () สังคม
๔. () เศรษฐกิจ ๕. () ประเทศชาติ ๖. () อื่น ๆ

๙. ในชุมชนที่ท่านพักอาศัยอยู่มีหน่วยงานราชการ เช่น ตำรวจ หน่วยปราบปรามยาเสพติด หรือเจ้าหน้าที่อื่นๆ
เข้าไปให้ความรู้เรื่องยาเสพติดหรือไม่

๑. () มี ๒. () ไม่มี ๓. () ไม่แน่ใจ

๑๐. ในชุมชนที่ท่านพักอาศัยมีเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เช่น ตำรวจ หน่วยปราบปรามยาเสพติดหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ
ไปตรวจจับหรือไม่

๑. () มี ๒. () ไม่มี ๓. () ไม่แน่ใจ

๓

ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลย

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการมีส่วนร่วมที่ตรงกับความเป็นจริงว่า ท่านมีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดของคนในชุมชนจังหวัดเลยต่อไปนี้เพียงใดโดยเลือกตอบเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ

ข้อ ที่	รายการ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/ สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม						
๑	มีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา/สาเหตุของปัญหาเสพติดในชุมชน					
๒	มีส่วนร่วมจัดประชุม ปรึกษาหารือเพื่อ ดำเนินงานในการป้องกันปัญหาเสพติด					
๓	มีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน/โครงการในการ ป้องกันปัญหาเสพติด					
๔	มีส่วนร่วมเสนอปัญหาและแนวทางในการ แก้ไขปัญหาเสพติด					
๕	มีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน ป้องกันปัญหาเสพติด					
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน						
๑	มีส่วนร่วมในการให้เงินสนับสนุนงบประมาณ ในการป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหาเสพ ติด					
๒	มีส่วนร่วมเผยแพร่ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของสิ่งเสพติด เช่น จัด บอร์ด แผ่นปลิว โปสเตอร์ ให้แหล่งชุมชน ได้รับทราบ					
๓	การมีส่วนร่วมในการร่วมรณรงค์ ประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดกระแสต่อต้านสิ่ง เสพติด					
๔	การมีส่วนร่วมให้คำแนะนำ ปรึกษา ผู้ปกครอง/เยาวชน ที่ติดสิ่งเสพติด					

๙

๕	มีส่วนร่วมชักชวนให้ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติด					
๖	มีส่วนร่วมผลักดัน แหล่งมั่วสิ่งเสพติดออกจากชุมชน					
ข้อ ที่	รายการ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การมีส่วนร่วมในการติดตามผล						
๑	มีส่วนร่วมติดตามและประเมินการใช้งบประมาณในการป้องกันปัญหายาเสพติด					
๒	มีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดของรัฐตามสื่อต่าง ๆ					
๓	มีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน					
๔	มีส่วนร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานการป้องกันปัญหายาเสพติดภายในชุมชน					
๕	การมีส่วนร่วมในการติดตามผู้ผ่านการบำบัดรักษาในชุมชน					

ตอนที่ ๓ แนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของคนในชุมชนจังหวัดเลย

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผนวก ข
หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย

ที่ อว ๘๐๓๓ /ว.๑๒๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เลย ๑๑๙ หมู่ ๕
ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง
จังหวัดเลย ๔๒๑๐๐ โทรฯ.๐๔๒-๐๓๙๖๓๐

๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

เนื่องด้วย พระมหาสุภวิษณุ ปภสฺสโร, รศ. อาจารย์ประจำ คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ได้รับการอนุมัติให้ทำการวิจัย
หัวข้อเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัด
เลย” เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาของบุคลากร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจน นิสิต นักศึกษา เกิดการ
แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนข้อคิดเห็นในการพัฒนางานวิจัย อันจะเกิดขึ้นหลังจากการเก็บข้อมูล
ทางการวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลในรูปแบบเอกสารเชิงวิชาการ รายละเอียดการเก็บข้อมูล ตามเอกสารที่แนบ
มาพร้อมนี้

เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เลย จึงขอความอนุเคราะห์ให้บุคลากรของคณะผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์และแจก
แบบสอบถามข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย โดยข้อมูลที่ได้อาจจะใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น

จึงเจริญพรมหาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลภายในชุมชนของ
ท่าน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระราชปริยชาณี, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย

ติดต่อประสานงาน

นายเอกลักษณ์ คงทิพย์ โทร. ๐๔๕-๑๘๙๒๔๔๘

อีเมลล์ : akekalak.kong@mcu.ac.th

แผนก ค
รูปภาพประกอบกิจกรรมการวิจัย

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓
พิธีเปิดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓
พ.อ.สมหมาย บุชบา รอง ผบ.มทบ. ๒๘
และ รอง ผอ.รมน.จังหวัดเลย ประธานเปิดโครงการและบรรยายพิเศษ

นายภูริวัจน์ โชตินพรัตน์ นายอำเภอเขียงคาน
บรรยายพิเศษเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนว
ชายแดนจังหวัดเลยของชุมชนในจังหวัดเลย
ชุมชนบ้านท่าตีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย

แบบ สท.๑๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 10 สิงหาคม 2563

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผอ.คณะกรรมการบริหารงานวิจัยฯ

ข้าพเจ้า นายไพฑูริศ คุณะเนื่อ ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ช่วยอธิการบดี

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชมชน วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัย 4

ที่อยู่ 76 หมู่ 1 ตำบลกษัตริย์ศึก กรุงเทพมหานคร 10120 จ. กทม

โทรศัพท์ 089-8024219 โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การศึกษาจิตสำนึกเชิงพุทธในคนสมัยใหม่ เพื่อใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน

ชื่อผู้คิดค้น

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระภิกษุณี สิริวิมล ปรภคสิโร

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 20 ก.ค. 2563 จนถึง 10 ก.ค. 2563 ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ช่วย ล้ำกว่างานที่ ตีพิมพ์แล้วในวารสารวิชาการ และช่วยขับเคลื่อนโครงการใน
มิชชั่น พันธกิจ ต่อ สังคมของ จุฬาลงกรณ โดยที่เห็น สหกิจ นวัตกรรม นวัตกรรม นวัตกรรม นวัตกรรม
นวัตกรรม นวัตกรรม นวัตกรรม นวัตกรรม นวัตกรรม นวัตกรรม นวัตกรรม นวัตกรรม นวัตกรรม

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ นายไพฑูริศ คุณะเนื่อ

(นายไพฑูริศ คุณะเนื่อ)

ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ช่วยอธิการบดี วิทยาลัย 4

หมายเหตุ: ห้ามนำเอกสารประทับตราออกนอกรายงานในเอกสารนี้ (ถ้ามี)

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวนนับ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
ต้นแบบผลิตภัณฑ์ – ระดับภาคสนาม	ได้รูปแบบของการบริหารจัดการในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย	๑ เรื่อง	นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มากำหนดรูปแบบและนำไปประยุกต์ใช้	รูปแบบของการบริหารจัดการในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย
องค์ความรู้	ได้แนวทางการแก้ปัญหาปัจจัยเสี่ยงส่วนบุคคลด้านครอบครัวและสถานที่ ด้านสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย	๑ เรื่อง	การมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวชายแดน ในการกำหนดแนวทางเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงส่วนบุคคลด้านครอบครัวและสถานที่	ด้านสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย
การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ – การถ่ายทอดเทคโนโลยี	ได้แนวทาง องค์ความรู้ใหม่ ในการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวของยาเสพติดตามแนวชายแดน	๑ เรื่อง	กำหนดแนวทางการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวของยาเสพติดตามแนวชายแดน	แนวทางการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวของยาเสพติดตามแนวชายแดน

แผนก จ
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย) การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

(ภาษาอังกฤษ) Creating Buddhist consciousness Preventing and monitoring drug problems along the border Loei Province

ผู้วิจัย

พระมหาสุภวิชัย ปภสฺสโร(วิราม), พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์

ใต้ศรีโคตร, นายพัทธนันท์ นวลน้อย, นายเอกลักษณ์ คงทิพย์,

พระมหาสมศักดิ์ สีนนา

งบประมาณรวมที่เสนอขอในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ (บาท).....๑๒๐,๐๐๐.....บาท

ความเป็นมาของการวิจัย

เมื่อก้าวถึงปัญหาของสังคมที่มีความสำคัญและเป็นปัญหาระดับต้นๆ ของประเทศนั้น คงจะหนีไม่พ้นปัญหายาเสพติดที่นับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหายาเสพติดนี้เป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ปัญหายาเสพติดจึงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนแต่ดูเหมือนว่ายิ่งแก้ไข ปัญหาก็ยิ่งมากขึ้นและทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกทีจากอดีตจนถึงปัจจุบันจำนวนของผู้ติดยาเสพติดมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลาโดยปัญหายาเสพติดมีการกระจายตัวเข้าสู่ทุกพื้นที่ทั่วทุกภาคของประเทศและขยายฐานของผู้เสพจากเดิมที่เป็นเพียงแค่กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มคนขับรถประเภทต่าง ๆ กลุ่มเกษตรกรไปสู่กลุ่มผู้ว่างงานและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น การใช้ยาเสพติดเป็นพฤติกรรมการใช้ยาในทางที่ผิดเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่

จากสถานการณ์ ดังกล่าวรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหายาเสพติดและ ความเร่งด่วนที่จะขจัดปัญหาดังกล่าวให้บรรเทาเบาบางลงหรือหมดสิ้นไป ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันก็ได้มี นโยบาย ในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเร่งรัดให้มีการแก้ไขปัญหายาเสพติดการขยาย การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การเร่งรัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และ สารเสพติดด้วยการใช้มาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางการศึกษารวมทั้งการปลูกฝังค่านิยม พื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไม่ให้มัวเมายาเสพติด รัฐบาลได้ถือเป็นเรื่องสำคัญทั้งได้ทุ่มเท ทรัพยากรเป็นจำนวนมากในการแก้ไข แต่จากการประเมินสถานการณ์โดยภาพรวมของประเทศของ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พบว่า ปัญหายาเสพติดกลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเป็น ลำดับ ทั้งในแง่ตัวยาที่ใช้ กลุ่มบุคคลผู้เสพและพื้นที่แพร่ระบาด ทั้งยังพบว่า การแก้ปัญหายาเสพติด แต่โดยลำพังองค์กรภาครัฐเพียงอย่างเดียวนั้นยังไม่สามารถลดความรุนแรงของปัญหาลงได้ ทั้งยังเกิด การเรียนรู้จากชุมชนว่า ถ้าหากพื้นที่ใดที่องค์กรชุมชนและคน ในชุมชนตื่นตัวมาแก้ปัญหาภายใต้การ ประสานความร่วมมืออย่างเข้มแข็งกับองค์กรภาครัฐ ชุมชน นั้นสามารถลดความรุนแรงของปัญหายา เสพติดได้ และยังทำให้ชุมชนปลอดภัยยาเสพติด สถานการณ์ยาเสพติดในจังหวัดเลย จากข้อมูลรายงาน ของศูนย์ปฏิบัติการ ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด จังหวัดเลย ยังพบยาเสพติดแพร่ระบาดในพื้นที่ในตาม แนวชายแดน กลุ่มวัยรุ่น ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยในพื้นที่จังหวัดเลยและเป็นชาวลาวบางส่วน ซึ่งเป็น เพศ ชายมากกว่าเพศหญิง อายุ ๑๔-๑๕ ปี ชนิดของยาเสพติดที่พบว่า มีการแพร่ระบาดมาก คือยาบ้า

ส่วนใหญ่นำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน คือ จุดเสี่ยงตามแนวชายแดน เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดเลยมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป.ลาว) ถึง ๔ อำเภอ

จากปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธ ในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานสำหรับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดตามแนวชายแดน ในพื้นที่จังหวัดเลย เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ โดยเป็นการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธให้ประชาชนหรือเยาวชนในพื้นที่ตามแนวชายแดน หรือพื้นที่เป้าหมายที่มีปัจจัยเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด ให้ตระหนักถึงโทษและพิษภัยจากยาเสพติดที่ได้กล่าวมาแล้ว มีการการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
- ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
- ๓) เพื่อการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ผลการศึกษา

๑. ในการวัดระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนจังหวัดเลยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ปานกลาง เนื่องจากการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นยังมีการประชาสัมพันธ์ยังมีน้อยอยู่ และระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอธิบายได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของประชาชนในชุมชนจังหวัดเลยของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ ด้าน นั้น ในด้านการค้นหาปัญหา/สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด การมีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน/โครงการในการป้องกันปัญหาเสพติด และให้ชุมชนมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติด ในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดกระแสต่อต้านสิ่งเสพติด การมีส่วนร่วมให้คำแนะนำปรึกษาผู้ปกครอง/เยาวชนที่ติดสิ่งเสพติด และมีส่วนร่วมชักชวนให้ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหาเสพติด และในด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานป้องกันปัญหาเสพติดของรัฐตามสื่อต่าง ๆ อีกทางหนึ่งด้วย

๒. ผลการศึกษเกี่ยวกับพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ที่ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์กับยุทธศาสตร์การ

แก้ปัญหาสุขภาพจิต ๕ รั้ว ของรัฐบาล พบว่า กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตต้องอาศัยการแก้ไขในมิติต่าง ๆ ทั้ง ๕ รั้วป้องกัน ให้แข็งแกร่ง เป็นที่ทราบที่อยู่แล้วว่าปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาระดับชาติไม่สามารถแก้ไขให้บรรลุผลได้ด้วยองค์กระโดดองค์กรหนึ่ง สถาบันทางสังคมทุกระดับทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันโรงเรียน สถาบันศาสนา ต่างทำหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน ระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันสร้างความรู้ความเข้าใจทัศนคติที่ดี การพัฒนากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตตามแนวชายแดนจังหวัดเลยในการศึกษาครั้งนี้ ต้องอาศัยการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ ๕ รั้วป้องกันของรัฐบาล โดยเริ่มจากรั้วชายแดน ที่ถือเป็นปราการด่านแรกในการป้องกัน จนมาถึงรั้วครอบครัว ที่เป็นส่วนที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุด เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึก โดยการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน นำปัญหาเข้ามาสู่การพิจารณาเพื่อเป็นการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องและแสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป การดำเนินการดังกล่าว อาจทำได้ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการ โดยมีการกำหนดหลักสูตรที่ชัดเจน หรือกระทำอย่างไม่ทางการในวงแคบ โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

๓. การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวของยาเสพติดตามแนวชายแดน โดยบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “สัมมาทิฐิ” ทิฐิ คือ ความเห็น ความเข้าใจ ความใฝ่ฝันที่ยึดถือต่างๆ ของคนเรามีอิทธิพลและมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก โดยผลการศึกษาในข้อนี้แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตตามแนวชายแดนจังหวัดเลยด้วยสัมมาทิฐิ

ขั้นตอนที่ ๒ การประเมินการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตตามแนวชายแดนจังหวัดเลยด้วยสัมมาทิฐิ โดยผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยให้กลุ่มตัวอย่างร่วมกิจกรรมเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ ๓ ผลการใช้ชุดกิจกรรม พบว่า จิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตของกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าร่วมกิจกรรม ในภาพรวมมีระดับจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตสูงมาก ผลการใช้ชุดกิจกรรมพบว่า สัมมาทิฐิ คือฐานความคิดด้านบวก เป็นกระบวนการทางความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยชี้นำแสงสว่างให้แก่คนทั้งหลาย เป็นหลักความเห็นที่ถูกต้องเป็น ตัวกระตุ้นและส่งเสริมให้คนเรามองปัญหาเป็น เข้าใจปัญหาถูก และสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ได้

การใช้ชุดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตตามแนวชายแดนจังหวัดเลยมาบูรณาการกับหลักธรรมในข้อนี้สามารถสรุป คือ ๑) การค้นหาปัญหา และ ๒) การให้ข้อมูลแก่ชุมชน โดยมีแนวทางการป้องกันยาเสพติดในชุมชน ดังนี้

๑. ร่วมกันกำหนดพื้นที่เป้าหมาย
๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน
๓. การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน
๔. การใช้มาตรการดำเนินงานแบบผสมผสาน
๕. พัฒนาการกิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกัน ในกลวิธีและรูปแบบต่าง ๆ
๖. พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการแก้ไขปัญหา
๗. พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกันปราบปรามในชุมชน
๘. การใช้ศาสนากับการป้องกันและรักษาอาการติดสารเสพติด
๙. พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อการสร้างสรรค์งานสร้างอาชีพในชุมชน
๑๐. การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในการบูรณาการอย่างยั่งยืน
๑๑. การจัดชุมชนบำบัด

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. สามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปจัด กิจกรรม การฝึกอบรมและสัมมนา เพื่อให้ ความรู้แก่ชุมชนเป็นแนวทางการแก้ปัญหาปัจจัยเสี่ยงส่วนบุคคลด้านครอบครัวและสถานที่ ด้านสังคม ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนใน จังหวัดเลย

๒. สร้างเครือข่ายในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนของ ชุมชนในจังหวัดเลย

การเผยแพร่ผลงานวิจัยในช่องทางต่าง

๑. นำเสนอผลงานทางวิชาการ ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

๒. นำผลจากการวิจัยไปวางแผนการบริหารจัดการ เพื่อสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการ ป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดนไปใช้ในชุมชนทั่วประเทศ

ลงชื่อ.....

(พระมหาสุภวิชัย ปภสฺสโร/วิราม)

หัวหน้าโครงการวิจัย

วันที่ ๓๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๓

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	พระมหาสุภวิชัย ปภัสสร/วิราม
ตำแหน่งทางวิชาการ	รองศาสตราจารย์
วัน เดือน ปีเกิด	(สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) -
ภูมิลำเนา	๑๗๒ หมู่ที่ ๔ บ้านดงน้อย ตำบลผาขาว อำเภอผาขาว จังหวัดเลย
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดชลธาราราม ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๔๒๐๐๐

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๐	นักธรรมชั้นเอก (น.ธ. เอก)
พ.ศ. ๒๕๓๕	เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ. ๕)
พ.ศ. ๒๕๔๐	ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๔๔	ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (อ.ม.) จริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลงานด้านวิชาการ

การวิจัยเรื่อง

- พ.ศ.๒๕๕๗ การฟื้นฟูสุขภาพของผู้สูงอายุของวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- พ.ศ.๒๕๖๑ การจัดการเชิงนโยบายภาครัฐเพื่อดูแลผู้สูงอายุในระดับครอบครัว และชุมชน

ในจังหวัดเลย

บทความวิชาการ

- หลักคำสอนเชิงนิเทศศาสตร์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
- กระบวนการจัดการของศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา
- การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียนสายแผนธรรมและบาลีของคณะสงฆ์ไทย

บทความวิจัย

- การฟื้นฟูสุขภาพของผู้สูงอายุของวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- การจัดการเชิงนโยบายภาครัฐเพื่อดูแลผู้สูงอายุในระดับครอบครัว และชุมชนในจังหวัดเลย

ตำแหน่งปัจจุบัน

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ / อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

เลขที่ ๑๑๙ หมู่ ๕ ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๔๒๑๐๐